

ב"ה טוב טעם ודעת מדוני (טו"ד) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **מצות השערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט: **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = טרקה – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.1 בראשית - ויחי מה

בראשית ויחי מה, ד: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַנְּגִי מִפְרָדְךָ וְהַרְבִּיתְךָ וְנִתְחַדְךָ לְקַתֵּל עַמִּים וְנִתְחַי אֶת-הָאָרֶץ הַנְּתַת לְזַרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אַחֲזַת עוֹלָם:

וְנִתְחַי – קדמא ואזלא במלה אחת, בתפקיד שוויון, בתפקיד בעושה תלוי המעשה

[רבי יוסף בכור שור] (ד) וְנִתְחַי אֶת-הָאָרֶץ הַנְּתַת וגו' - ומאחר שנתנה לי הקדוש ברוך הוא, יכולני לחלקה כרצוני. (ה-ז)

קראובן ושמעון - ליטול שני חלקים בארץ, ולכך קרוב לשליש ארץ ישראל לבני רחל בעבר הירדן, שיש לה שני מטות וחצי בתשעה מטות וחצי.

[ראב"ע פירוש שנמסר לתלמיד] ומאחר שהשם נתנה לי אחר אבותי, הנה אעשה בה כרצוני, לתת ממנה ולחלקה כפי רצוני; וגו'

וְנִתְחַי – קדמא ואזלא במלה אחת בתפקידים: (א) בעושה תלוי מעשה, ליעקב אבינו הרשות להעניק חלקי הארץ לפי החלטתו

(ב) שוויון, השוואת בני יוסף לבני יעקב להשלים מנין השבטים ל"ב שבטים נוחלים וכל המסתעף מכך (מחנות במדבר, ירושת הארץ כשבטים).

בראשית ויחי מה, טז: הַמְלִאךְ הַנְּאֵל אֹתִי מִכָּל-רֶעַ יְבָרְךָ אֶת-הַנְּעָרִים

וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבָרְתָּם וַיִּצְחַק

וַיִּדְוֶי לְרֵב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

הַמְלִאךְ – תלישא-קטנה, בעל בחינה נעלה, כפירוש **[אור-החיים]** – פירוש מאמר ה' אשר יצו את ידידיו אליו יקרא מלאך ... שיהיה

מימרא ה' בסעדם ויברך אותם. ודרשה בדרך תורת חב"ד המלאך בטל אל שולחו, כפירוש **[שפת"ח]** – אין למלאך כח לגאול שום אדם בלא רשות הקב"ה.

הַנְּאֵל אֹתִי – קדמא אזלא, בתפקיד כלל השגחת ה' המתבטאת במאמרו הוא מלאכו, המלמד כי ברכת הבנים וסעדם תהיה מה' יתברך.

הַמְלִאךְ הַנְּאֵל אֹתִי – מהווה כעין כלל או מלמד ופרטיו אחריו

(א) **הַנְּאֵל אֹתִי מִכָּל-רֶעַ**

(ב) **יְבָרְךָ אֶת-הַנְּעָרִים**

(ג) **וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי**

(ד) **וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבָרְתָּם וַיִּצְחַק**

וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי – מהפך פשטא זקף-קטן ע"פ **[אור-החיים]** מצניע שם יעקב (כמו שהצניע בפסוק ט"ו) ... "והזכיר גם כן וזכותו

בהצנע" וזה מעשה המהפך פשטא שאף שלא מזכיר שם יעקב יהיה בהם שמו כמו שם אבותיו המפורש

וְשֵׁם אֲבֹתֵי – מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, והטפחה פותחת טפח למעט ע"י האיפיון הנאמר במלים **אֲבָרְתָּם**

וַיִּצְחַק – מונח אתנה, בתפקיד רבוי והגבלה. ויוסבר הרבוי וההגבלה כך: בדף **[פנינים לך לך התשע"א, הרב יוסף ברגן]**, כתב בשם

"אדני פז" על **[בר' לך טו, טז]** **אִתָּה תָּבֹא אֶל-אֲבֹתֶיךָ** (יוד' יתירה, מרמזת על רבוי אבות) כיון שתרצה עשה תשובה הוא מביא את נחור אביו לגן עדן, כדי שלא יהיה נחור בגיהנום והוא בגן עדן. אם כן מרכא טפקא מרבה אותם לגן עדן.

אבל ע"פ **[ספורנו]** דווקא שם אבותי **אֲבָרְתָּם וַיִּצְחַק** ולא שם תרח ונחור כי הצדיקים לא יקרא עליהם שם אבותיהם הרשעים וכן

בהפך כאמרו רז"ל **[סנהדרין פרק אלו הנחנקין]** וגו'

ועל כך מרמזים **אֲבָרְתָּם וַיִּצְחַק** מונח אתנה בתפקיד רבוי והגבלה, שמגביל את הברכה לאברהם ויצחק וממעט את תרח ונחור מברכת

האבות.

יְבָרְךָ אֶת-הַנְּעָרִים – זרקא סגול, בתפקיד הוספה מסוג הענין על הענין, ע"פ **[אור-החיים]** ד"ה **וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי** וגו' ההוספות הן:

(א) שיהיו בהדרגת שלוש האבות שכשם שאין אדם יכול לנתק או לקלקל באחד מג' האבות ואין צריך לומר ככולן ביחד, כמו כן הם.

(ב) שיגיע באמצעותם יקר לשם אבות

(ג) יהיה חבוב הזכרת שמם לפני ה' כחבוב הזכרת אברהם, יצחק ויעקב וכו'... כי שמו של אפרים נתיקר בעיני ה' ומזכירו בחשק וחבה יתירה.

ע"פ **[שפת"ח]** על **[רש"י]** ד"ה את-הנערים – מנשה ואפרים, ... והא דבירך אותם ב' פעמים יש לומר כתיב פסוק ט"ו **(בר' ויחי מה, טו)**

וַיִּבְרַךְ אֶת-יוֹסֵף וכלל אותם בברכתו של יוסף אבל לא בירך אותם בפני עצמם ואח"כ ייחס להם ברכה בפני עצמם **(קצ"מ)**

הַמְלִאךְ – טרסא מציייר מחיצה מקיפה כפי' **[ראב"ע שמות ג']** כאשר אמר דוד: **(תה' לד, ח) חֲנֹנָה מְלֹאךְ-ה' סִבִּיב לִירְאֵיו וְיִסְלְצֵם:**

מִכָּל-רֶעַ – רביע, **מִכָּל-רֶעַ** מיוצג ע"י ארבעה מלאכי שמאל וההגנה מהם ע"י ארבעה מלאכי ימין או ארבע קבוצות מלאכי ימין

הנקראות ע"ש מלאך המנהיגם. כנאמר ב-**[זוהר כרך ב (שמות) פרשת בא דף מב,א]** דלכל בר נש דאית ביה ארבע יסודין ארבע מלאכים

נחתין עמיה מימינא וארבע משמאלא, ארבע מימינא מיכ"ל גבריאל רפאל נוריא"ל וארבע משמאלא עו"ן משחית"א א"ף וחמ"ה,

[זוהר כרך א (בראשית) פרשת ויחי דף רכח,ב] קודשא בריך הוא עביד לתתא כגוונא דלעילא כרוכים דיוקנא דלהון כחיוז רביין וקיימין תחת

האי אתר מימינא ומשמאלא ואלין אתברכן בקדמיתא מהנהו ברכאן דנגון מעילא ומהכא נגדי ברכאן לתתא ועל דא כתיב **הַמְלִאךְ הַנְּאֵל אֹתִי**

מִכָּל-רֶעַ, אותי דנטיל ברכאן מגוונין דלעילא וכיון דאיהו נטיל **יְבָרְךָ אֶת-הַנְּעָרִים** דא רוא דכרוכים דמנייהו נגדי ברכאן מעילאי לתתא **(נ"א**

ותתא):

[אבן עזרא פירוש הקצר] (שמות ג, ז) וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה אֲנִי שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבָרְתָּם וַיִּצְחַק (בראשית מה, טו - טז), **הַנְּאֵלִים אֲשֶׁר**

הַתְּמַלְכוּ אֲבֹתֵי והוא המלאך, כאשר אמר הכתוב **(ש' מש' כג,כא) הַשֹּׁמֵר מִפְּנֵי וְשָׁמַע בְּקוֹלִי**, והטעם כי, מלאך השם היה עם האבות, והם הולכים אל

המקום אשר ייליכם, כאשר היה עם בניהם. וטעם **(בר' ויחי מה, טו) הִנֵּה אֲנִי** - הוא המולכו ממקום למקום ונותן לו כל צרכו והושיעו מכל

ב"ה טוב טעם ודעת מדוני (טו"ד ל) כי במצותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצות הששענות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט: **מרכא** = מאריך; רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשורה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – **גרש** – **גרשימ** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ. מחוללים.

בראשית ויחי מתא, ויהי אחרל הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויפקח את-שני בניו עמו את-מנשה ואת-אפרים:

ברתא דמלכא, רוזוף בנימין זאב וולף בן אריה, קבלה ע' 116 (ע"פ אוצר החכמה) ואמאי אמרו חכמים עד יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא. בראשית ויחי מתא, ויאמר ליוסף הנה אביך חלה
אלא שאמרו חכמים בדרך מליצה: מדברים על חולשת הגוף ומרמזים על חולשת הנשמה (מהפך פשטא זקף-גדול), כלומר חולי הגוף
זו זקף-קטן, אבל חולי הנשמה, חולי הנפש זו זקף-גדול
טט – תבנית טעמים מהפך פשטא זקף-גדול לא מצויה בתורה. בד"כ תבנית הטעמים היא מהפך פשטא זקף-קטן
בכל אופן זכינו ללמוד שסובר הכותב שמהפך פשטא מוציא ענין מפשטו כגון כאן מדברים על חולשת הגוף ומרמזים על חולשת הנשמה

בראשית ויחי מתב, [ב] ויגד ליעקב ויאמר הנה בנה יוסף פא אליך ויתחזק ישראל וישב על-המטה:

[ב] ויגד ליעקב ויאמר – מונה זקף-קטן זקף-גדול,
רש"י (א) ויאמר ליוסף – אחד המגידים, ... ויש אומרים אפרים היה וגו' (**תנחומא ו**), **[ב] ויגד** – המגיד ליעקב ולא פירש מי וגו'
ליעקב ויאמר – זקף-קטן זקף-גדול, כבר מצאנו מקראות אחרים בהם זקף-קטן זקף-גדול, מלווה מקרא שמרמו ע"י גי' תקע"ו (= הודיעה) בבואה, ברוח קודש, ע"י בת קול. אפשר שגם כאן המגיד הסתמי משמעו כעין הודעה רוחנית. ראה פתרון אפשרי להלן:
ליעקב ויאמר – זקף-קטן זקף-גדול גי' 576 = תקע"ו, גי' המלים המוטעמות 212 + 257 = 469, ההפרש של גי' המלים המוטעמות מגי' המלים זקף-קטן זקף-גדול 576 - 469 = 107 = קב"ה (ר"ת קדוש ברוך הוא (בשם הבחור א"צ"ו ה"ו))

בבלי בבא מציעא פזא

... פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יצחק עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר ואברהם זקן בא כימים עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר (**מלכים ב' יגיד**) **ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו** הפסוקים הקשורים לגמרא הזאת מובאים להלן:

בראשית חיי שרה כד, [א] ואברהם זקן פא בימים וה' ברח את-אברהם בפל:

[ג] ואשביעה בדי אלתי השמים ואלתי הארץ אשר לא-תקח אשה לבני מבנות הפנעני אשר אנכי יושב בקרבן:
[ה] ויאמר אליו העבד אילי לא-האבה האשה לקחת אחרי אל-הארץ הזאת
ההשב אשיב את-בנה אל-הארץ אשר יצאת משם:
מלכים ב' יגיד, ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו

וירד אליו יואש מלך-ישראל ויבך על-פניו ויאמר אבי ו אבי רכב ישראל ופרשיו:

יואש מלך-ישראל ויבך על-פניו ויאמר אבי ו אבי – רביע ... פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של דבר עצמתי כאן שנוי עצום בטבע הבריות, ע"פ **בבלי בבא מציעא פזא**, עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר (**מלכים ב' יגיד**) **ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו** בקו מחשבה של זקנה וחולשה החזרת בעולם, לכאורה גם שני הפסוקים הנוספים היו צריכים להכיל פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים בתפקיד דבר החזרה וקורה. באברהם אין ובאלישע יש. אבל באברהם יש הפתעה כי בפסוקים סמוכים **בראשית חיי שרה כד, ג י** ש שלושה מופעים כאלה.

בראשית ויחי מתח, ה: ועתה שני-בניה הנולדים לך בארץ מצרים עד-באי אליך מצרימה לי-הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי:

ועתה – פזר **אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי**: - (אתנה) פשטא זקף-קטן וההלכה אחריו, כעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלאחריו הוא השוואת אפרים ומנשה לראובן ושמעון כמייצגי כל בני יעקב לירושה בארץ ישראל, הלימוד אלפניו מכוון אל תחילת הקרא **ועתה** – פזר – מלמד למקום אחר, אל ההלכה ע"פ **[בבלי כתובות עבב]** (וראה גם שם) אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולידיו בפני מולידיו וסימניך (**בר ויחי מתח**) **אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי**: - (אתנה) פשטא זקף-קטן והוא תאור ואחריו הלכה. ההלכה שהמקללת ילדיו בפני מולידיו או מולידיו בפני ילדיו יוציאה בלא כתובה. כיצד הגענו לכתובה?
שני-בניה – תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו. כנגד ראובן ושמעון וזאת כיון שיוסף הראה ליעקב שטר כתובה בה נשא את אסנת לאשה וגם הקמיע שכתב יעקב ושם על צוארה, הבנים הם בכלל ישראל.
 • במעמד ברכת יעקב ליוסף ולבניו נמצאים יחד יעקב ומולידיו של יוסף ובני יוסף **אפרים ומנשה** בני אסנת שיוסף נשאה בכתובה, אם ח"ו האשה תקלל הסבא או הנכדים בעת המצאם ביחד התלישא-קטנה עוקרת אותה מזכות הכתובה להוציאה בלא כתובה..
ועתה שני-בניה פזר תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו.
ועתה שני-בניה פזר לימוד למקומו – אפשר כי מלמד רשות לאבא לתת מתנות מחיים שלא כפי שאחרי מותו הירושה לבכור פי שניים משאר האחים.

רש"י (ה) שני בניך הנולדים לך... עד באי אליך – לפני בואי אליך; כלומר, שנולדו משפרשתה הימני עד שבאתי אצלך, **לי הם** – בחשבון שאר בני, ליטול חלק בארץ איש כנגדו. **ראב"ע פירוש שנמסר לתלמיד** ומאחר שהשם נתנה לי אחר אבותי, הנה אעשה בה כרצוני, לתת ממנה ולחלקה כפי רצוני; וגו' **רבי יוסף בכור שור** (ד) **ונתתי את הארץ הזאת וגו'** – ומאחר שנתנה לי הקדוש ברוך הוא, יכולני לחלקה כרצוני.
כראובן ושמעון י – מרכא טפחא, יתור לרבות את כל בני יעקב להשוואה לאפרים ומנשה בני יוסף שיחשבו שוים לירושת הארץ.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלדני (ט"ו) – כי במצאתי את האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – המצאת ההשערת: אנתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט: מרְכָא = מארְךָ, רבוי; דרְגָא – מוציא: תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְקָא = טרְקָא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרְכָא טַפְקָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרְגָא תְּבִיר טַפְקָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרְכָא תְּבִיר טַפְקָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מרְכָא טַפְקָא – קבוצה שמעמדים חלק מפרטיה מענין מסוים; מְקַי – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרְקָא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.3 בראשית ויחי מז, כח

בראשית ויחי מז, כח:

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִישִׁים וָשֵׁשׁ וָאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם שָׁנָה:

רש"י (כח) וַיְחִי יַעֲקֹב – למה פרשה זו סתומה? לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השיעבוד, שהתחילו לשעבדם. דבר אחר: שבקש לגלות את הקץ ונסתם ממנו. בראשית רבה (צו, א).

וַיְחִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִישִׁים וָשֵׁשׁ – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החזור וקורה, היקש, בנין אב.

הדבר החוזר וקורה עשוי להילמד מפירוש רש"י בשני ענינים. (א) כאשר נפטר נשיא הדור ואין הדרכה ומגן עלולה לקרות צרת שיעבוד;

(ב) כל המבקש לגלות את הקץ יקח מוסר מיעקב אבינו שנסתם ממנו הקץ ולכן אל ינסה לגלות כי גם יסתם ממנו.

(ג) ומ-ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בפרשות שונות בכל דור נשי"א הדור הוא בנוטריקון ניצוץ של יעקב אבינו, וכן רבינו הקדוש

הוא רבי יהודה הנשיא כדאיאת ב-ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי

ואיאת בבראשית רבה (צ"ו, ה') על רבי שהיה ניצוץ מנשמת יעקב אבינו ע"ה שהיה דר בציפורי שבע עשרה שנה וקרא על עצמו ויחי

יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויחיה יהודה וכו'. וכל אותם השנים היה חושש ביסורין כדי לתקן כללות נפשות ישראל שיוכו

לשלימות החיות של עולם הבא וגם מה שעבר עליהם יהיה בסוף נתקן הכל כמו שנאמר (דניאל י"ב, ב') ורבים מישני אדמת עפר

יקיצו וגו'... ועשה כמו שעשה יעקב אבינו.... על זה גמר אומר ויחי ימי יעקב שני חייו בכלל מאה ארבעים ושבע שנה שעל ידי השבע

עשרה שנה שבסוף נתבררו כל בחינת חיי יעקב שהמה הנפשות השפלים לטובה.

בראשית ויחי מז, ל:

וַיִּשְׁכַּבְתִּי עִם-אֲבֹתַי וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרָיִם וַיִּקְבְּרֵנִי וַיִּקְבְּרֵתֶם וַיֹּאמְרוּ אֲנֹכִי אֲעֲשֶׂה כְּדַבְּרֵךְ:

תורה תמימה

(ל) **וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרָיִם** – אמר קנא, דברים בגו^א, יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה, ואם מתים שבחור"ל חיים למה הטריח את בניו - מפני שלא קיבל עליו צער מחילות^ב [כתובות קי"א א']:

תורה תמימה הערות (א) ר"ל יש כאן דברים מסותרים בענין זה וצריך לשים לב להם:

(יב) ר"ל אף על פי שלא היה צריך לזכות א"י שהיא מכפרת כמש"כ (פ' האזינו) וכפר אדמתו עמו, מפני שצדיק גמור הי', בכ"ז לא רצה

להקבר בחור"ל מפני שקיבל עליו צער גלגול מחילות שבאים לזה הצדיקים הקבורים בחור"ל, והיינו, שעצמותיהם מתגלגלים ע"י

מחילות האדמה עד א"י וחיים שם. ואמנם צ"ע דלפי טעם זה לבר הר"ל לצות לבניו שיקחו את עצמותיו לעת שיצאו ממצרים כמ"ש

יוסף והעלייתם את עצמותי, וצ"ל דעוד טעמים היו לו ליעקב שלא רצה להקבר במצרים וכמש"כ רש"י שחשש שלא יעשוהו אלוה,

וכעין מ"ש בירושלמי ע"ז פ"ג ה"ב אנשי כות עשו רגלי דיעקב על שם שאמר לו לבן נחשתי ויברכני ה' בגלגלך, ולכן חשש שאח"כ

לא יניחו לקחת את גופו ועצמותיו, וכמו שהי' באמת ביוסף שלא הניחו למשה לקחת עצמותיו והי' טרח הרבה בזה, כמבואר

בירושלמי סוטה פ"א ה"ז יעו"ש:

וַיִּשְׁכַּבְתִּי עִם-אֲבֹתַי וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרָיִם – פעמיים זקף בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ואתנה). כעין דבר החזור וקורה, היקש, בנין אב.

יעקב אבינו ביקש למנוע מעצמו צער גלגול מחילות אם היה נקבר במצרים, והתבנית מרמזת בכעין היקש מיעקב אבינו הצדיק לצדיקים

אחרים שנקברו בחור"ל שיצטרכו לקבל עליהם צער גלגול מחילות כדי להגיע לארץ-ישראל. ועוד יש ללמוד מיעקב אבינו שצדיקים

שבחור"ל יצניעו את המופתים שהם עושים לטובת העולם כדי שלא יעשו אותם לאלוה. כי יעקב ברך את פרעה שהנילוס יעלה לקראתו ולכן

מצרים לא רצו להניח להוציא גופו ממצרים וכך עשו ליוסף.

ועוד היקש ע"פ פירוש **תורה תמימה וינשאתיני ממצרים** – טול עמי מעפר מצרים^ג, [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו

ואת תפוסתו]^ד [נזיר ס"ה א']:

(ג) פשוט דמדייק יתור המלה **ממצרים** שאינה דרושה לענין:

(יד) טעם הדבר מפני שאפשר שהתבוסס והתגלגל לשם רקב או דם או ליחה מהמת, ולכן נוטל את העפר התחוח שתחתיו ועוד בעומק

ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה ואח"כ מותר לעשות שם טהרות ואינו חושש שמא עוד מת קבור שם. ואף על

פי דבעלמא קי"ל מת מצוה קונה מקומו, מכל מקום לא חיישינן שזה הי' מת מצוה, משום דע"פ רוב מת מצוה קלא אית לי'. ומ"ש

הלשון מושכב כדרכו בא לאפוקי אם מצאו יושב או ראשו בין ברכיו, שכן קוברין העובדי כוכבים מתייהם ולכן מותר לפנותו בכל

ענין. ומה שהוספנו במוסגר, הוא ע"פ גירסת הערוך, והלשון מכאן אמרו הי' פירושו מכאן סמכו, דאין דרשה זו אלא אסמכתא, שהרי

לא נמצא כלל בכתוב שיעקב נקבר תחלה במצרים, כמש"כ התו"ט בשם הרמב"ם במשנה כאן:

ממצרים – זקף-קטן בתפקיד שתיים, לדרוש מה נוטלים עם מת: מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו [נזיר ס"ה

א']

ויאמר – זקף-גדול בתפקיד שלוש, לדרוש נטילת העפר התחוח שתחתיו (של מת בדרך או בשדה) ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה

שתחתיו והוא שיעור תפוסה. או שלוש סיבות לנטילת העפר שמא הוא מכיל (א) רקב (ב) או דם (ג) או ליחה מהמת.

מת מצוה קונה מקומו ויש לקוברו במקומו, לעומתו מת שאינו מת מצוה אינו קונה מקומו ומותר לטלטלו עם העפר התחוח שתחתיו. ועוד

בענין זקף-גדול במשמע של שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. שמת ישראלי מושכב, ואילו מתי ע"ז נקברים בשיבה או

כאשר ראשם בין ברכיהם.

אפשר להסביר כי אין דרשה זו אלא אסמכתא במובן שהיא נסמכת על תבנית הטעמים של פעמיים זקף בין שני קיסרים.

בראשית ויחי מט, ד:

פָּחוּ כַּמְלִים אֶל-תּוֹתֵר כִּי עֲלִית מִשְׁכַּבִּי אֲבִיךָ

אֲזַ חֲלָלִית יְצוּעֵי עֲלֶיהָ: פ

פָּחוּ כַּמְלִים – מהפך פשטא

ב"ה טוב טעם ודעת למדני – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממשע, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה משמעויתם חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בדי' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשי'ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

תורה שלמה מידה ... לראבריה"ג פחז נוטריקון בכלי יומא ...

אמר רבי גמליאל עדיין אנחנו צריכים לרבי אלעזר המודעי הלומד הנוטריקון שלא על סדר האותיות פ'ח'ז' אלא ז'פ'ח' זיעזעת פסחת חלית? שראובן לא חטא.

- טט - וזהו ענין מהפך פשטא להוציא הענין מפשטו על דרך הנוטריקון שלא כפשטו ועל דרך לימוד זכות במעשה ראובן.

תרגום אונקלוס בראשית פרק מט

- (ג) ראובן בוכרי את חילי וריש תוקפי לך הוה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא כהונתא ומלכותא;
- (ד) על דאזלת לקביל אפך הא כמיא ברם לא אהניתא חולק יתיר לא תסב ארי סליקתא בית משכבי אבוך בכין אחילתא לשיויי ברי סליקתא;

אל-תותר - זקף-קטן, אפשר כי יורה כי איבד חלק היתיר של הבכור והוא כהונה ומלכות, כב-בבלי בבא בתרא קכח - קכט, והיה ביום הנחילו את בניו שאבא יכול לחלק רכושו במתנה קודם מותו לפי ראות עיניו.

בראשית ויחי מט, י: לא-יסור שבט מיהודה ומחלק מביין רגלי עד כי-בא שילה שילו ולו יקתת עמים:

לא-יסור שבט מיהודה – מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא (=מאריך) שבא לפני זקף-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה בדוד; (ב) משתתחיל היא תאריך דרך ראשי גלויות אף שאינם מלכים ודרך נשיאי ארץ-ישראל, כפי רש"י **לא-יסור שבט מיהודה** – מדוד ואילך, אילו ראשי גלויות שבבבל (ראה סנה' ה,א) שרודים את העם בשבט, שממונים על פי המלכות. **ומחלק מביין רגלי** – תלמידים, אילו נשיאי ארץ ישראל.

לא-יסור שבט מיהודה – מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא (=מאריך) שבא לפני זקף-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה; (ב) משתתחיל היא תאריך ללא גבול כפי רמב"ן ... ואמר **לא-יסור** – לרמוז כי ימלוך שבט אחר על ישראל, אבל מעת שיחל להיות ליהודה שבט מלכות, **לא-יסור** ממנו אל שבט אחר;

שילה שילו – גירסת כתר ארם צובא הממוחשב מביאה כתיב **שילה** וקרי **שילו**, ומהאיות של הקרי מובן יותר טוב פי' רש"י ומדרש אגדה (בר"ת צז,י): שיי לו: "יובילו שיי למורא" (תה' עז,יב).

עד כי-בא שילה – (אתנה) יתיב מונח זקף-קטן, יתיב - דווקא כך,

רבינו בחיי בראשית ע' שפ"ד כי מלת **עד** במקום זה כמו לעד. על כן בא הטעם ב-**עד** להורות כי אינו נמשך אחר (טט) – מלת עד עומדת לעצמה ואינה מחוברת לכתוב אחריה) **כי-בא שילה** וזמה [תרגום אונקלוס]: עד עלמא, ותרגם **כי-בא שילה** דייתא משיחא. והמתרגם: עד דייתא משיחא, טועה. וענין הכתוב כי בבא המשיח לא תפסק המלכות מיהודה לעד לעולם וגו' **פירוש רבינו בחיי** הטעם. מהפך - זו ראייה שרבינו מביא לחזק את פירושו מורו הרשב"א.

- טט – הערה על הפירוש לרבינו בחיי: בגירסא שלנו הטעם יתיב, בדרך כלל יתיב מחליף פשטא במלה בת הברה אחת או מלה בת שתי הברות והיא מלעילית, פשטא עוצר חלש והוא בד"כ בהקשר עם מהפך לפניו.
- טט – רבינו בחיי לומד **לא-יסור שבט מיהודה עד** = לעד

עד כי-בא שילה ולו יקתת עמים – (אתנה) יתיב מונח זקף-קטן והוא פעולה, טפחא מרכא סלוק והוא פעולה. תבנית כזאת עשויה להידרש בכעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלימוד **אלפניו** יהיה מובנו דווקא כך משיבוא שלה לא יסור שבט מיהודה לעד. הסבר זה מתואם עם פירוש רש"י ורמב"ן שמלכות או נשיאות יהודה לא תתחיל מיד, אבל משתתחיל לא תפסק לעד. הלימוד **לאחריו** יהיה כפי' רש"י (מט,יא) ואונקלוס תרגמו **במלך המשיח** טט - ואיך יראו הדברים בימי המשיח, טט - הדרשה ע"פ הטעמים מתואמת עם תרגום אונקלוס ועם תרגום יונתן הממשיכים את רעיון שלטון יהודה מפסוק (מט,י) אל פסוק (מט,יא,יב) אף שהפשט עוסק בשפע הגפנים והיין בנחלת יהודה.

בראשית ויחי מט,יא - יב: (כהמשך להסבר ל-(מט,י))

יא אסרין ללפן עיריה עירו ולשרקה בני אתנו כפס פיהן לבשו ובדם-ענבים סותה סותו; **יב** חכלילי עינים מנין ולבן-שנים מחלב: פ

רש"י ... ואונקלוס תרגמו **במלך המשיח**: **גפן** - הם ישראל; **עיריה** - עיר זו ירושלים; **שורקה** - ישראל, שנאמר "אנכי נטעתך שורק" (יר', ב,כא); **בני אתנו** - "יבנון היכליה", לשון "שער האיתון" בספר יחזקאל (מ,טו). ועוד תרגמו בפנים אחרים: **גפן** - אילו צדיקים; **בני אתנו** - "עבדי אורייתא באולפן";

תרגום אונקלוס מט,יא יסחר ישראל לקרתיה (יקיף ישראל לירושלים) עמא יבנון היכליה (העם יבנה היכל ה') יהון צדיקיא סחור סחור ליה (יקיפו הצדיקים להיכל ה'), אפשר שהכוונה גם לסנהדרין היושבת בחצי גורן בחלק החול של המקדש ולשכת הגזית פתוחה לקודש) ועבדי אורייתא באולפן (תלמידי חכמים במקום לימוד) עמיה יהי ארגוןן טב לבושיה וכסותיה מילא מילא צבע זהורי וצבענין;

תרגום יונתן מט,יא מה יאי מלכא משיחא דעתיד למיקום מקבית יהודה אסר תרצוי ונחית ומסדר סדרי קרבא בעלי דבבוי ומקטל מלכין עם שולטניהון ולית מליך ושוטן דיקום קדמוי מסמק טורניא מן אדם קטיליהון לבושי מעגעעיון באדמא מדמא לעצור דענבין: **כתר יונתן מט,יא** מה נאה מלך המשיח שעתיד לקום משל בית יהודה רתם מותניו ויורד ועורך מערכי מלחמה בבעלי שונאיו והורג מלכים עם שלטונם ואין מלך ושליט שיקום לפניו מאדים הרים מדם הריגתם לבושי יתגוללו בדם מדומה לסחיטת ענבים: (יב) מה נאות הם עניו של מלך המשיח, כיון זך מלראות גילוי עריות, ושפיכות דם זכאי, ושיניו נקיות מן הלב, שלא לאכול גזל ועושק, וכך יסמיקו ההרים והיקבים מייין, והגבעות ילבינו מהתבואה ומעדרי הצאן;

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כ"ו במצוות האמתי - תהלים קי"ט, שם: מאריך, רבוי; דרגא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא - שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרקא טפחא (תפקידם) - להגביל; מונח - רבוי; מהך פשטא - מוציא מפשט; מרקא = מאריך, רבוי; דרגא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא - שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרקא טפחא - קב' שעשורה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרקא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרקא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מרקא - כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף השלישי; קדמא - סדר קדמות; אזלא = גרש = גרשימ - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

בראשית ויגש מז, יט: לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ נִם-אֶנְחֵנוּ נִם אֶדְמָתֵנוּ קִנְיָה-אֲתָנוּ וְאֵת-אֶדְמָתֵנוּ בַּלְחָם וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאֶדְמָתֵנוּ עִבְדֶיךָ לְפָרְעָה וְתֵן-זָרַע וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוֹת וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׂם:

לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ - דרגא מונח רביע, חטא אדם הראשון קנס מיתה לעולם, התוצאות ההילכתיות הן הרחקה ממת התופס ארבע אמות, מבית הקברות (**בבלי ברכות גב, יחא**), וממקום של ערום כמו מבית המרחץ למצוות שונות. מקור נוסף שכל ד' אמות הם רשות בפ"ע. **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מז, יט לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה: **לְעֵינֶיךָ**.

נקוד ברביע ששם גבול המחזה ... מדרש זה יוסבר בשלבים: (א) **לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה (ט) - הרי זה בבחינת לעג לרש, ועני חשוב (כמת): (ב) **לְעֵינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחזה ... פירוש המלה המחזה עשוי להיות גבול הראיה, גבול המורה על חפץ, גבול חוות (בתנית) הדעת, רשות בפני עצמו, ע"פ (**בר' ויגש מז, יא**) **וַיֹּאמֶר** ת"א וחוי, לכן משמע ששם גבול המחזה - ששם גבול האמירה.

(ג) טט - המצרים באמרם **לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ** אם אינו מאכילם, הרי זה בבחינת לעג לרש כי הוא בעל האוכל שיכול לפעול ולהם אין אוכל ולכן הם בבחינת מת שאינו יכול לפעול. תוכן הכתוב מספר על המצב במצרים, מדרש שכל טוב בדרשו את טעם רביע במלת **לְעֵינֶיךָ** מעביר את **נָמוֹת לְעֵינֶיךָ** לעניני הלכה של ארבע אמות שתחום תפיסת המת (סביבו), שבתוך תחום זה אומרים רק מה ששיך למת, ומעבר לו אפשר לקיים מצוות שונות מבלי שיהא בזה לעג לרש, היינו למת שאינו יכול לקיימם.

(ד) תבנית הטעמים של **לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ** - דרגא מונח רביע, היא כתבנית הטעמים (**בר' ג, יג**) **וְכִי תֵאָדָּה-הוּא לְעֵינֶיךָ** (במפוע הראשון בתורה) מרמזת לחטא אדם הראשון שקנס מיתה לעולם, הביא יצר הרע לעולם ועמו הבושה מהערום והמסתעף מהם. ומכאן להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (**בבלי ברכות יחא**), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ **עין משפט** שו"ע או"ח מהא, (תפילין ד' אמות ממת, מבית הקברות ומבית המרחץ); יו"ד רפכ, ד (ספר תורה מעבר לד' אמות ממת ובית הקברות); שדמ"ט, ז (דברי תורה מעבר לד' אמות ממת ע"פ ש"ך, ט"ז); שסז, ג (מעבר לד' אמות ממת תפילין, ספר תורה; צצית, קריאת שמע ותפילה); או"ח קב, א, ד (לא לעבור בד' אמות של מתפלל) **רמב"ם הלכות איסורי ביאה פכ"א, ה"כ"ב** ... אסור הלך אחרי אשה ... עד שירחיק ד' אמות ... **ש"ת תורה לשמה סימן שפב** (טט - השאלה) אסור לאדם שיהלך אחר אשה מהו המרחק שצריך להיות ביניהם (טט - התשובה) ... הנה השיעור הוא ארבע אמות ... **דכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע** ... וכן הדבר מפורש יוצא מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל בטעמי המצוות ונתן שם טעם מספיק ע"פ הסוד **בשיעור ארבע אמות דסגי אחרי אשה**. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי (ג' יוסף חיים, הלוא הוא הבן איש חי) נר"ו.

בראשית ויחי מז, ל: וַיִּשְׁכַּבְתִּי עִם-אֲבֹתִי וַיְנַשְׂאֵתֵנִי מִמִּצְרַיִם וַיִּקְבְּרֵתֵנִי בְּקַבְרֵתָם וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱשֶׂה כְּכָבְדְּךָ:

תורה תמימה (ל) וַיְנַשְׂאֵתֵנִי מִמִּצְרַיִם - אמר קנא, דברים בגו⁶⁸, יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה, ואם מתים שבחו"ל חיים למה הטריח את בניו - מפני שלא קיבל עליו צער מחילות⁶⁹ [כתובות ק"א א']:

תורה תמימה הערות יא) ר"ל יש כאן דברים מסותרים בענין זה וצריך לשים לב להם: **יב**) ר"ל אף על פי שלא היה צריך לזכות א"י שהיא מכפרת כמש"כ (פי האזינו) וכפר אדמתו עמו, מפני שצדיק גמור ה', בכ"ז לא רצה להקבר בחו"ל מפני שלא קיבל עליו צער גלגול מחילות שבאים לזה הצדיקים הקבורים בחו"ל, והיינו, שעצמותיהם מתגלגלים ע"י מחילות האדמה עד א"י וחיים שם. ואמנם צ"ע דלפי טעם זה לבד הו"ל לצות לבניו שיקחו את עצמותיו לעת שיצאו ממצרים כמ"ש יוסף והעליתם את עצמותי, וצ"ל דעוד טעמים היו לו ליעקב שלא רצה להקבר במצרים וכמש"כ רש"י שחשש שלא יעשוהו אלוה, וכעין מ"ש ב-**ירושלמי ע"ז פ"ג ה"ב** אנשי כות עשו רגליה דיעקב על שם שאמר לו לבן (**בר' ויצא ל, ז**) **נִשְׁשַׁתִּי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְגָּלֵי**; ולכן חשש שאח"כ לא יניחו לקחת את גופו ועצמותיו, וכמו שהי' באמת ביוסף שלא הניחו למשה לקחת עצמותיו והי' טרח הרבה בזה, כמבואר בירושלמי סוטה פ"א ה"ז יעו"ש:

ירושלמי (וילנא) עבודה זרה פ"ג, ה"ב מתני' המוציא שיברי כלים הרי אילו מותרין מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אילו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד: **גמ'** רבי יוסי בשם ר' יוחנן מפני שרובן באין מן הדלפקיות (שולחן מוכיה, חנות) מעתה אפילו תבנית יד ותבנית רגל, שנייא (שונה כי בדומה להם נעבד) היא מפני שכיוצא בהן נעבד. כתיב [מלכים ב יז ל] ואנשי בבל עשו את סכות בנות (פירוש) תרנגולתא ופרחיה [מלכים ב יז ל] ואנשי בית שמש (בגרסת ונציה אנשי כות) עשו את נרגל (פירוש) ריגליה (רגל של) דיעקב וריגליה דיוסף (**בר' ויצא ל, ז**) **נִשְׁשַׁתִּי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְגָּלֵי**; ויב"ש ל, טה) **וַיִּבְרַךְ ה' אֶת-בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְגָּלֵי יוֹסֵף**.

פני משה הוסיף הפסוק עם מלת רגל (**בר' ויצא ל, ז**) **כִּי מָעַט אָשֶׁר-הָלַךְ לִּי לְפָנַי וַיִּפְרָץ לִּי אֶתֶּךָ לְרַגְלִי וְעַמָּה מְתִי אֶעֱשֶׂה גַם-אֲנִי לְבֵיתִי: רש"י** (ל) **לְרַגְלִי** - בשביל ביאת רגלי אצלי; עם רגלי באת ברכה, ... **רד"ק** (ל) **כִּי מָעַט**. לְרַגְלִי - רוצה לומר: מזמן שהלכתי בעבודתך, נתברכת; כמו שאומרים בני אדם: רגל טובה לפלוני.

פני משה ע"ז פ"ג, ה"ב מתני' **המוצא שברי כלים**. והן כצלמים הרי אלו מותרין דכי הוו שלמים ספק עבדום ספק לא עבדום ואת"ל עבדום שמא ביטלוה ולכן שברום והוי ספק ספיקא ולקולא: (טט - מצא תבנית יד או תבנית רגל ...) **מפני שכיוצא בהן נעבד**. שעושי תבנית יד מעיקרא ועובדין אותה:

גמ' מפני שרובן באין מן הדלפקיות. מן כלים שעושיין כעין דלפקי (חנות) וכיוצא ואין כאן בית מיוחד שנעשית לע"ז: **מעתה אפיי תבנית יד או רגל**. יהו מותרין: **שנייא היא**. (שונה) שיש הוכחה שהיא מע"ז כדקתני מפני שכיוצא בהן נעבד: **כתיב**. יידי דאייירי (כיוון שעסק) ביד ורגל דע"ז מייחית להו לקראי דמלכים (הביא המקראות שבספר מלכים) שכך היו נוהגים בע"ז שלהם כדלקמן ריגליה דיעקב (שעשו אנשי כות או בית שמש) וכו'; **תרנגולתא**. עם אפרוחיה סכות בלשונם תרנגולת ובנות אפרוחיה:

את נרגל. צורת רגל עשו להם על שם ריגליה דיעקב דאמר לו לבן נחשתי וגו' וכתיב (**בר' ויצא ל, ז**) **וַיִּבְרַךְ ה' אֶתֶּךָ לְרַגְלִי** וכן ריגליה דיוסף דכתיב ויברך ה' וגו' ועושיין תבנית רגל לניחוש להם. ובבבלי פ' ד' מיתות נרגל תרנגול: **אשימא**. היא אימרא כמה דתימר וכו' האשם וכן אשימא לשון איל הוא: **כלבא**. נובח: **באש**. לאדרמלך וענמלך. צורת טוסי ופיסיוני. והתם קאמר הפרד והסוס:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני כ"י במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, ט: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצצת ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, **מונה** – רבוי; **מהך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טפחא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעמיתים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – כ"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה – שכתה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה – שכתה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

ושכבתי עם אבותי – מקף בתפקיד רב-שלב בקבורה ארעית, קבורה קבועה, או קבורה קבועה וצריך לפנות, ויעקב מבקש שלו תהיה קבורה קבועה בלבד. **ושכבתי עם אבותי** – זקא-קטן – שתי דרשות ביעקב למנוע מעצמו גלגול מחילות בקבורה קבועה, למנוע מעצמו קבורה זמנית שאז יש אולי להמתין לעיכול בשר ואח"כ ללקט עצמות ולהעבירן לקבר אבות.

ושכבתי עם אבותי ונשאתי ממצרים – פעמיים זקא בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ואתנה). כעין דבר החוזר וקורה, היקף, בנין אב. היקף (א) מיעקב אבינו הצדיק לצדיקים אחרים שנקברו בחו"ל שיצטרפו לקבל עליהם צער גלגול מחילות כדי להגיע לארץ-ישראל. היקף (ב) ע"פ **תורה תמימה הערה יב** ו**נשאתי ממצרים** – פשטא במשמע פשיטא – מובן מאליו ש-**מצרים** התייחסו ליעקב אבינו כאלוה מפני שיעקב ברח את פרעה שהגילו יעלה לקראתו ולכן מצרים לא רצו להניח להוציא גופו ממצרים וכך עשו ליוסף. לכן ילמדו מיעקב אבינו הצדיקים שבחו"ל להצניע את המופתים שהם עושים לטובת העולם כדי שלא יעשו אותם לאלוה. היקף (ג) ע"פ פירוש **תורה תמימה ונשאתי ממצרים** – טול עמי מעפר מצרים⁶, [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו]⁷ [נזיר ס"ה א']:

(ג) פשוט דמדייק יתור המלה **ממצרים** שאינה דרושה לענין:

(ד) טעם הדבר מפני שאפשר שהתבוסס והתגלגל לשם רקב או דם או ליחה מהמת, ולכן נוטל את העפר התחוח שתחתיו ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה ואח"כ מותר לעשות שם טהרות ואינו חושש שמא עוד מת קבור שם. ואף על פי דבעלמא קיי"ל מת מצוה קונה מקומו, מכל מקום לא חיישינן שזה הי' מת מצוה, משום דע"פ רוב מת מצוה קלא אית לי. ומ"ש הלשון מושכב כדרכו בא לאפוקי אם מצאו יושב או ראשו בין ברכיו, שכן קוברין העובדי כוכבים מתייהם ולכן מותר לפנותו בכל ענין. ומה שהוספנו במוסגר, הוא ע"פ גירסת הערוך, והלשון מכאן אמרו יהי' פירושו מכאן סמכו, דאין דרשה זו אלא אסמכתא, שהרי לא נמצא כלל בכתוב שיעקב נקבר תחלה כמצרים, כמש"כ התוי"ט בשם הרמב"ם במשנה כאן:

ט – יעקב מנע את קבורתו במצרים, ואף שלא נקבר במצרים צוה ליטול מעפר מצרים עמו. והיות ואינו ענין ליעקב תנהו לענין למקום אחר [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו]⁷ [נזיר ס"ה א'].

ממצרים – זקא-קטן בתפקיד שתיים, (א) נוטלים מת (ב) נוטלים תפוסת מת שבדורות שייכת למת, מתחתיו ובסביבתו: **ניאמר** (יוסף) – זקא-גדול בתפקיד שלוש, לדרוש נטילת העפר התחוח שתחתיו (של מת בדרך או בשדה) ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה. או שלוש סיבות לנטילת העפר שמא הוא מכיל (א) רקב (ב) או דם (ג) או מוהל (ליחה) מהמת. מת שאינו מת מצוה אינו קונה מקומו ומותר לטלטלו עם העפר התחוח שתחתיו. ועוד בענין זקא-גדול במשמע של שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. שמת ישראלי מושכב, ואילו מתי ע"ז נקברים בישיבה או כאשר ראשם בין ברכיהם. מת מצוה כתב ה-**בית יוסף יו"ד סי' שסד** קונה מקומו ויש לקבורו במקומו אבל יש בזה תנאים (א) לפחות ראשו ורובו במקום (ב) שאינו על המיצר (דרך) שלא יגרום לטומאה להולכים. ואם צריך לפנותו מן המיצר מפנהו לשדה הפחות טוב.

בית יוסף יורה דעה סימן שסד ומ"ש ואם הוא מת מצוה וכו' שמת מצוה קונה מקומו. בסוף פרק מרובה (ב"ק פ"א:). ופריך בפרק נגמר הדין (שם) וקבר הנמצא מותר לפנותו ודילמא מת מצוה הוא ומשני מת מצוה קלא אית ליה: והרמב"ם כתב בהלכות טומאת מת פרק ח' (ה"ה) קבר הנמצא מותר לפנותו ואם פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה עד שיבדק כמו שיתבאר וקבר הידוע אסור לפנותו ואם פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה [עכ"ל] וכך היא שנויה בירושלמי פרק בתרא דנזיר (פ"ט ה"ג)

על הערת תורה תמימה שאין דרשה זו אלא אסמכתא, אפשר להסביר שדרשה זו אסמכתא במוכן שהיא נסמכת על תבניות הטעמים של הפסוק.

בבלי סנהדרין מז, ב ... דיקא נמי, דקתני: נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן (בבבא אבותיהם), שמע מינה. רב אשי אמר: אבילות מאימתי קא מתחלת - מסתימת הגולל, כפרה מאימתי קא הויא - מכי חזו (המתים) צערא דקברא פורתא(זמן מועט). הלכך, (הרוגי בית דין) הואיל ואידחו - ידחו (היות וכבר נדחתה האבילות עליהם משעת סתימת הגולל או תמשיך ותדחה ואין להם אבילות). - אי הכי למה לי עיכול? - בשום דלא אפשר (זה יהיה בזיון המת, לכן ממתנינים לעיכול בשרם ומועבירים עצמותיהם לקברי אבותיהם). **בבלי סנהדרין מז, א** ... תא שמע: הלינו לכבודו; לשמע עליו עיירות, להביא לו מקוננות להביא לו ארון ותכריכין - אינו עובר עליו. שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת - הכי קאמר: כל העושה לכבודו של חי - אין בו בזיון למת. תא שמע, רבי נתן אומר: סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה. מת שלא נספד ולא נקבר, או שחיה גוררתו או שהיה גשמים מזלפין על מטתו - זהו סימן יפה למת, שמע מינה: יקרא דשכבי הוא, שמע מינה.

ויקברתני – טפחא, שנוי משמעות ורבוי, **בבלי סנהדרין מז, א** ... תא שמע: הלינו (למת) לכבודו; לשמע עליו עיירות, להביא לו מקוננות להביא לו ארון ותכריכין - אינו עובר עליו. שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת. ... רבי נתן אומר: ... יקרא דשכבי הוא, שמע מינה.

בבלי סנהדרין מז, ב אבילות מאימתי קא מתחלת - מסתימת הגולל, כפרה מאימתי קא הויא - מכי חזו (המתים) צערא דקברא פורתא(זמן מועט). ונדייק (בר' ויחי ז, ג) ויבכו אותו מצרים שבעים יום, דווקא ככי סימן לאבל מצרים ולא בני ישראל, ואח"כ לוויה לכנען למקום הקבורה ברוב חזיל מצרים לכבוד יעקב, וכן (בר' ויחי ז, ט) האבל הכבד בגורן האטד, שעשה יוסף אבל לאביו שבעת ימים היה למלכי כנען ונשיא ישמעאל (ובסוטה מוסף בני קטורה) אף שלכתחילה התכנסו להילחם במחנה המצרי. וראב"ע פירש ויעש לאביו אבל, אחר שקברוהו כאשר אמרו קדמונינו ז"ל (סוטה יג, א), לא מצאו זאת בסוטה. וקצת קשה על בני קטורה כי ב-תורה שלמה בר' חיי שרה כהן, הביא מדרש שבני קטורה באים לעזרת ישראל בשעת הגאולה.

בקברתם – אתנה, הגבלת קבורת יעקב לקבורה אחת במקום קבוע, ולא קבורה זמנית והעברתו לקבורה קבועה, שכנראה יש בזה צער למת או לנשמת המת. וכן קבורת צדיק עם צדיקים ע"פ הנדרש ב-**בבלי סנהדרין מז, א** ... לא היו קוברין כו'. וכל כך למה - לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק, ... וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל. **ש"ע יו"ד הלכות אבילות סימן שסב סעיף ה** (ד) אין קוברין רשע אצל צדיק, אפילו רשע חמור אצל רשע קל. ה וכן <א> אין קוברין צדיק וכשר ובינוני, אצל חסיד מופלג. 1. (ט) אבל קוברים בעל תשובה אצל צדיק גמור (ב"י).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) ל"ט כי במצות האמנת - תהלים ק"ט, טעמי המקרא ותורה שבעל-פה, התשפ"ג: **מצות השבעות**: **אתנת**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; **מונח** - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **הדגא** - מצרף; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא - שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** - יבק' ששעיה לגזול; תור' רבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקח** - כ"ב ברור לימוד אחד מרב אפטריות; **פסק** - סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט; 1: זקף-קטן - 2: זקף-גזול; 3: רביע; 4: מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף השלישיה; **קדמא** - סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכהה; **תלישא-גזולה** = **תלישא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכהה; **פור** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

ניבואי עד-נרן האטוד אשר בעבר הירדן ונספדו-שם מספד נדול וכבד מאד ונעש לאביו אבל שבעת ימים:

בראשית ויחי נ,א:

וַיָּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאֲבֵל בְּנֵן הָאֵתֹד וַיִּאמְרוּ אֲבֵל-כְּבֹד זֶה לְמִצְרַיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמֹה אֲבֵל מִצְרַיִם אֲשֶׁר

בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן:

תורה תמימה בראשית נ,י

אָבֵל שְׁבַעַת יָמִים - א"ר חסדא, נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה, שנאמר (איוב י"ד) ונפשו עליו תאבל, וכתוב **וַיַּעַשׂ לְאָבִיו**

אָבֵל שְׁבַעַת יָמִים ^(כ*) [שבת קנ"ב א']:

אָבֵל שְׁבַעַת יָמִים - תניא, מניין לאבילות שבעה מן התורה, שנאמר **וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֲבֵל שְׁבַעַת יָמִים** ^(כ*) [ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ה]:

הערות על תורה תמימה בראשית נ,י

יא ר"ל הדפסוק הזה מגלה על הפסוק ונפשו עליו תאבל ששעור האבילות שבעת ימים. ועיין ב-**ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ה** דתלתא יומין נפשא מטייסא על גופא, סברא דחזרה לגופא, כיון דחמית ליה דאשתני זיו אפיה שבקא ליה ואזלא, ואחר תלתא יומין הכרס נבקעת על פניו וכו', וצ"ל דמ"ש כאן מתאבלת כל שבעה הוא מ"ש בירושלמי מן תלתא יומין ולהלן וכו', אבל על כרחיך צ"ל דגם הבבלי ס"ל דיש חילוק בין השלשה ימים הראשונים לארבעה האחרונים, מדמצינו חילוק בגמרא לענין שלשה ימים הראשונים דחמירי מימים האחרונים, כמו לענין מלאכה ושאר דברים, וכ"מ בירושלמי שם, דעל הא דאמר שם אב"ג ימים אסור במלאכה אפילו בצנעא מביא הא דנפשא מטייסא על גופא. ועל יסוד זה הירושלמי שהבאנו קי"ל בבבלי ביבמות קכ"א א' אין מעידין על המת אלא עד שלשה ימים, משום דאחר ג' ימים אשתני זיו הפנים, וע' באה"ע סי' י"ז. - **גם י"ל ע"פ דברי הירושלמי** שהבאנו מקור וסמך למש"כ ב-**יר"ד הלכות מליחה סי' ט"ט סעיף י"ב**, הורו הגאונים [כך הלשון בטור] בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ולכן אין לאכלו מבושל אלא צלי וכו', יעו"ש, וכתבו הפוסקים שאין כל מקור ויסוד להוראה זו, ולפי הירושלמי הנ"ל י"ל דהטעם שאחר ג' ימים משתני זיו אפיה, הסברא נוטה שהוא מפני קלקול והצטמקות הדם, ולפי"ז מבואר דאחר ג' ימים מצטמק הדם ואינו ראוי לצאת עוד אפילו ע"י מליחה, ורו"ק: ... , ואפילו הרי"ף ורמב"ם דס"ל דאבילות מדאורייתא גם הם מודו דרק יום ראשון היו מדאורייתא, וגם זה רק ביים המיטה, אבל אבילות שבעה לכו"ע היו מדרבנן, ורק סמכו זה אלשון התורה:

(בר' ויחי נ,י) - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין או כעין דבר הלמד מסופו.

א' אפשר כי המספד הזה היה בסוף שבעת ימי האבל או שעשו שני הספדים.

ב' אפשר כי תבנית זאת מעבירה את חלוקת ימי השבעה לשני חלקים, שלשה ימים ושבעה ימים אל הפסוק הבא ובו יש לימוד משיעור שלשה ימי הבכי אל שיעור שלשה ימי מליחת בשר ואח"כ הכשרתו אך ורק בצלי.

(בר' ויחי נ,יא) - נַרְא יוֹשֵׁב - פזר תלישא-קטנה, ענין של שיעור, הציצה מחיצה ולימוד למקום אחר ואם צריך למקומו.

תורה תמימה ל-(בר' ויחי נ,י) - לימוד לשבעת ימי אבל מרבנן. טט - ראה **דברים וזאת הברכה לד,ח** בשיעורי אבלות יום אחד

מדאורייתא, השאר מרבנן 7, 3, 2, 30 יום, 12 חדש

שלושה ימי בכי, עד אז הנשמה נמצאת ליד הגוף. אח"כ משתנה זיו הפנים והנשמה הולכת לה. מכאן לימוד למקום אחר - א' עדות על מת, ב' בשר שנשאר בו דם שלושה ימים, משתנה באופן שאי אפשר להכשירו עוד במליחה, רק בצלי.

ויקרא צו ח,לה: ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבעת ימים ושמרתם את-משמרת ה' ולא תמותו פי-כן ציויתי:

וַיַּעַשׂ אֱהֵל מוֹעֵד תְּשֻׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁמְרַתֶּם אֶת-מִשְׁמַרְתֹּהוּ הַזֶּה וְלֹא תִמּוּתוּ פִי-כֵן צִוִּיתִי:

וּפְתַח אֱהֵל מוֹעֵד תְּשֻׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים - קדמא מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שני לימודים, אחד כפשוטו לענין **אהל מועד** קדמא ואזלא, אחד יוצא מפשוטו כאן כמאמר **תורה שלמה (נט)** מניין לאבל מן התורה שבעה. **(בראשית ויחי נ,י) ויעש לאביו אבל שבעת ימים**. ולמדוין דבר קודם למתן תורה (בתמיה) ר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירא שמע לה מן הדא **וּפְתַח אֱהֵל מוֹעֵד תְּשֻׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁמְרַתֶּם אֶת-מִשְׁמַרְתֹּהוּ הַזֶּה**, כשם ששימר הקב"ה על עולמו שבעה (כביכול ז' ימי אבלות על עולמו קודם המבול) כך אתם שמרו על אחיכם שבעה (ירושלמי מועד קטן פ"ג ה"ה)

ויקרא שמיני י,ו: וניאמר משה אל-אהרן ולאעזר ולאיתמר ו בניו ראשיכם אל-תפרעו ו בנידיכם לא-תפרמו ולא תמחו:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלֹאֲעֶזֶר וְלֹאִיתִמָּר וּבְנֵי יוֹשֵׁב אֶל-רָאשֵׁיכֶם אַל-תִּפְרְעוּ וּבְנֵי דִיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְחוּ:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלֹאֲעֶזֶר וְלֹאִיתִמָּר וּבְנֵי יוֹשֵׁב אֶל-רָאשֵׁיכֶם אַל-תִּפְרְעוּ וּבְנֵי דִיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְחוּ (בבלי שבת קה,ב) ומה שהכניס אסורים לעשות כי עוסקים בשמחתו של מקום, כלל ישראל מצווים לעשות, כי צרתם של תלמידי חכמים על הכל להתאבל

בה **(בבלי שבת קה,ב)** ומכך כעין בנין אב להלכות אבלות לכלל ישראל.

תלישא-קטנה ענין של שיעור תקופת אוננות וענין של הציצה מקיום מצוות בתקופת אוננות, ענין כעין מחיצה שבבית המקדש אסורה בהגת אבילות בין עובד ובין שלא עובד, והנוהג בנוול מחמת אבילות או שתית יין עונשו מיתה בבית דין של מטה, מחוץ למקדש כהן יכול לנהוג אבילות כגון בקריעת בגד, פריעת הראש, ישיבה על הארץ ושאר מנהגי אבילות, כי מה שהכניס היו אסורים להתאבל כל ישראל היו מצווים לעשות מחוץ למשכן בשבעה ימי האבל.

פור מעביר את האסור לכהנים במקדש להיות מנהגי אבילות של כלל ישראל.

ראה **פזר תלישא**

דברים זאת הברכה לד,ח: ויבכו בני ישראל את-משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה:

שיעור **(ב) ויבכו** - **תראסא, בני** - קדמא כעין כלל הצריך לפרט והפרט הוא **ישראל את-משה בערבת מואב** - דרגא תביר מרכא

טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה, או כולם מצטרפים לנושא שכאן הוא שיעורי אבילות מדאורייתא ומדרבנן.

שיעור באבילות על האספות נפשו לבורא. **בבלי זבחים קא,ב קב,א** שיעור אנינות מדאורייתא יום מיתה ולכל היותר הלילה שאחריו.

ולמאן דאמר רק היום מדאורייתא אז הלילה מרבנן. ולמאן דאמר גם הלילה מדאורייתא, אז יום הקבורה ולילו מרבנן ואסור באכילת קדשים. ע"פ **תורה תמימה** בשם **ירושלמי** ... מהמשך פסוק זה נלמדים שיעורי אבילות שני? (שלשה) ימי בכי, שבעה ימי שבעה, 30 ימי

אבלות, י"ב חודש הספד.

בהקשר לכך נציין כי התראסא הראשונה בתורה מופיעה בפסוק העוסק בבריאת **(בראשית א,כא) וַאֲתָ כָל-גִּפְשׁ הַתַּיִם הַרְמִישׁת אֲשֶׁר**, זה נפש הבהמית שיש גם לאדם והמחיה את גופו. **(בראשית ב,ז) וַיִּצְרַח ה' אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפֵר מִן-הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְגִפְשׁ**

הַחַי: רש"י אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן, שנתוסף בו דעה ודיבור.

תראסא מתריעה בין היתר על שיעורי נפש חיה שונים.

התראסא האחרונה בתורה עוסקת בשיעורי אבילות על מות אדם והסתלקות נפש הבהמית מגופו או אסיפתה אל הבורא שהורידה לתוך גוף אדם הקרוין מחומר האדמה. נפש הא-לקית ניצוץ ממנה מאיר במוחו והיא תמיד מקושרת - מיוחדת בבוראה.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלדני (טוטל"ד) כי במצאתי האמנתי – תהלים קי"ט, ש: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצאתי ההשערת: אנתה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי: **מהפך פשטא** – מוציא מפשט: **מרכא = מאריך**, רבוי: **דרגא** – מצרף: **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפיקא = טרזא** – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפיקא** – קב"ל ששניהם לגזול, יתור לרבות, מכל מקום: **דרגא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"ל בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה – שכהה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.5 בראשית ויחי מז, כח

בראשית ויחי מח, ז:

וַאֲנִי בְבֹאֵי מִפְּדֹן מִתְּהָ עָלַי רָחֵל בְּרַחֵץ בְּעוֹד כְּבָרְתָ אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּרַחֵץ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לְחָם:

רש"י **כְּבָרְתָ אֶרֶץ** - מדת ארץ, והן אלפים אמה כמדת תחום, כדברי רבי משה הדרשן. ... ואונקלוס תרגם: "כרוב ארעא" - כדי שיעור חרישת הארץ. ואומר אני שהיה להם קצב, שהיו קורין אותו כדי מחרישה אחת, בלעז 'קרואידיה', כדאמרין: 'כריב ותני' (ב"מ קז, א); 'כמה דמסיק תעלא מבי כרובה' (יומא מג, ב). **וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּרַחֵץ אֶפְרָתָה** – ידעתי שיעלה אותו חלק בחלק בנימין בנה, וזו היא כבודה להיות נקברת בחלק בנה. אם קברתיה במערה, או היתה נקברת בחלק יהודה, זו אינה כבודה, שהיתה הצדקת נקברת בקבר שאינה שלה.

רבי יוסף בכור שור וכן כתוב גבי שאול, דאמר ליה שמואל: **(ש"א יב)** וּמְצַאֲתָ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִם-קְבֻרַת רַחֵל בְּגִבּוֹל בְּנִימִן בְּצִלְצַח - אלמא דקבורת רחל בגבול בנימין. וגו'

תבנית טעמים של פסוק **(מח, ז)** כעין פרט קדמאה **וַאֲנִי בְבֹאֵי מִפְּדֹן מִתְּהָ** ואחריו כעין כלל **עָלַי רָחֵל** פרט בתראה **בְּרַחֵץ בְּעוֹד כְּבָרְתָ אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּרַחֵץ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לְחָם:**

מה עושה הכעין פרט קדמאה **וַאֲנִי בְבֹאֵי מִפְּדֹן** – מונח לגרמיה, מונח רביעי, **מִתְּהָ** – תלישא-קטנה, אפשר כי התבנית הקודמת לתלישא באה ללמד על כעין מספר טעמי תלישא, בתפקיד שיעורים, חציצין, מחיצין והפרט בתראה מפרט את הפרט קדמאה, כלומר לאילו דברים מרמז טעם התלישא.

(א) בְּעוֹד כְּבָרְתָ אֶרֶץ שיעור אלפים אמה כמדת תחום (שבת);

(ב) שיעור חרישת הארץ.... קצב ... כדי מחרישה אחת; שמואל א יד: ככחצ"י מענה צמד שנה מפרש ר' יוסף קרא ... ככחצ"י

מענה צמד שנה – כמשך חצי מענה בצמד ... כלומר: כשיעור אורך שיחרוש אדם מהבקר ועד חצות בצמד בקר

(ג) בְּרַחֵץ אֶפְרָתָה מחיצת – תחום קבורת רחל בגבול בנימין (בנה, וזה כבודה) בצלצח.

(ד) מדרש תנאים לדברים פרק לג. ר' שמעון אומר בתוך חלקו שלבנה שלמי שמתה באפרתה ומי מתה באפרתה רחל שני' **(בר' ויחי מח, ז)** **וַאֲנִי בְבֹאֵי מִפְּדֹן מִתְּהָ עָלַי** יכול שתהא כל העיר בתוך שלו ת"ל **(דב' הברכה לג, ב)** **וּבֵין כְּתָפָיו יִשְׁכֵּן:** בית המקדש בתוך שלו ושאר כל העיר בתוך חלקו של יהודה.

עָלַי רָחֵל - קדמא ואזלא, כלל הסיבות שהביאו למותה של רחל ולקבורתה בדרך אפרת ולא במערת המכפלה בחברון.

וַאֲנִי - מונח לגרמיה (מונח פסק), אני יעקב גרמתי הפסקת חייה של רחל, וכך לא היו חיי שלמים כנדרש ב-**בבלי סנהדרין כב, ב** ואין אשה מתה אלא לבעלה - שנאמר **(בר' ויחי מח, ז)** **וַאֲנִי בְבֹאֵי מִפְּדֹן מִתְּהָ עָלַי רָחֵל.**

ותבנית הטעמים של **בְּבֹאֵי מִפְּדֹן** – מונח רביעי, מרמזת ללפחות ארבע סיבות למות רחל ולקבורתה במקום שנקברה.

(א) באופן מסוים רחל אמרה כעין קללה על עצמה **אגדת בראשית (בובר) פרק נב ... לפיכך (בר' ויצא א, א) וַתִּקְבֹּר אֶת רַחֵל בְּאֶחָתָה**

וַתֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הֲבֵה-לִי בָנִים וְאִם-אֵין מִתְּהָ אֲנֹכִי:, אשה שהיא עקרה ואינה יולדת היא מתה,

(ב) אגדת בראשית (בובר) פרק נב ד"א מה ראתה לומר **הֲבֵה-לִי בָנִים**, אלא שנתנבאת שהיא **מתה במהרה**, שנאמר **וַאֲנִי בְבֹאֵי**

מִפְּדֹן וגו'. אמרה לו תן לי בנים עד שלא אמות, ה"ד **הֲבֵה-לִי בָנִים**, מיד **(בר' ויצא א, ב)** **וַיִּסַּר-אֶף יַעֲקֹב בְּרַחֵל** וגו', וכי יש אלהים

שני שעושה כלום חוץ מרשותו, **וַיֹּאמֶר הַתַּחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר-מִגַּע מִפְּדֹן-פְּרִי-בְטָן:**, ממך מנע אבל ממני לא מנע, אלא כבר נתן

לי בנים מלאה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, כך אתה מחסד אותה ואומר לה **הַתַּחַת אֱלֹהִים**, חייך שאני מעמיד ממנה בן שיאמר

לאחיו כי התחת אלהים אני (שם/בראשית/ נ יט). טט - הקב"ה מוכיח ליעקב שהיה צריך למהר תפילתו עבורה כדי שלא תגרום

העקרות קיצור ימים.

(ג) ויקרא רבה (מרגליות) פרשת בחוקותי פרשה לו ... ורבנין אמרין כל מי שהוא נודר ומשהא את נדרו סוף שהוא קובר את אשתו. ממי את למד מאבינו יעקב שעל ידי שנדר ושהא את נדרו קבר את אשתו, שני' **(בר' ויחי מח, ז)** **וַאֲנִי בְבֹאֵי מִפְּדֹן מִתְּהָ עָלַי רָחֵל.**

(ד) כגון ע"פ **אלשיך** על קללת (בר' ויצא) עם אשר תמצא את אלהיך לא יהיה כו', כי מאז נגזרה מיתתה.

(ה) ע"פ **אלשיך** כי הלא **וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּרַחֵץ אֶפְרָתָה** שהוא על פי הדבור למען תהיה מבכה על בניה בעת החרבן מדי עברם

לשם. וכל ישראל נקראים בניה כי היא היתה עיקר הבית, ובה היתה מחשבת יעקב בהולידו את ראובן ושכל שיוליד יהיו מרחל.

ווע"פ הסבר **שו"ת דברי יציב יורה דעה** ויעקב קברה בדרך אפרת לא משום פגם שתי אחיות, אלא ע"פ הדיבור בדרך אפרת ששם

עתידין הגלויות לעבור ורק בוכות רחל שאמרה לקב"ה שהיא מסרה סימניה לאחותה כדי שלא תתביש, כך על הקב"ה להציל בניו

מפני השוברים..

וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּרַחֵץ אֶפְרָתָה - מהפך פשטא זקף-קטן, פשט הלימוד שאין עושים נפשות (בית קבר או ציון לזכרם של) צדיקים. והנה

יעקב עשה שלא כפשט אלא **(בר' וישלח לה, ב)** **וַיִּצַב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל-קְבֻרָתָהּ הוּא מַצֵּבַת קְבֻרַת רַחֵל עַד-הַיּוֹם:**

ומסביר **שו"ת דברי יציב חלק יורה דעה סימן רכז ...** ולענ"ד שיה נתינת טעם על והצדיקים אין בונים להם נפש שדבריהם הן

זכרונם, שלהנ"ל הכוונה לבנות ציון על גבי המערה לזכרון שהצדיק מונח שם למטה, ונתן עוד טעם כדי שלא יפנה אדם לבקר

הקברות (רמב"ם פ"ד מאבל ה"ד) היינו לירד לפנינו מן המערה, דאין רשות ליכנס בקברי צדיקים (שפירש הריב"ש שפוקד הקברות

לראות אם הוא חי שהרי שפתותיהם דוככות בקבר והם כחיים, או מת), וכמ"ש ברשב"ם בב"ב שם [בד"ה רבי בנאה] דאדם גדול

וחשוב היה לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים אבל אחר לא כדאמרין גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחיייהן עיין שם, ורק

ציון משום הטומאה עושין למעלה, אבל לא לציין במדוייק היכן קבור למטה במערה מחשש שיכנסו לפניו במערה ודו"ק.

ויעקב בנה המצבה, לשמירה, שלא יהא המקום הפקר מחשש שחטוי וגשמים וכיו"ב, ואין הדבר פגם ברחל הצדקת, שהרי כל ישראל

נקראו על שם רחל, אבל שצפה יעקב אבינו שהגלויות עתידות לעבור שם וכו', ואינו לזכרון אלא לסימן עבור החיים, וע"ע **שו"ת** כתב

סופר יו"ד סי' קע"ט בד"ה ואמרת ליישב]. וגם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים, שלזה בעי בית דאסור למצלי בבקתא [ברכות ל"ד

ע"ב]. וזה היה ענינו של הך מצבה ודו"ק.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מונח (ל) כי במצוא פשטא – מוציא מפשט: מרְכָא = מארְךָ, רבוּי: דְרָגָא – מצרְף: תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְּחָא = טַפְּחָא – שני וְאוּ רבוּי וְאוּ מתפשט; מְרַכָא טַפְּחָא (ותפקידם) – להגביל, מונח – רבוּי: מְהַפְּךָ פִּשְׁטָא – מוציא מפשט: מְרַכָא = מארְךָ, רבוּי: דְרָגָא – מצרְף: תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְּחָא = טַפְּחָא – שני וְאוּ רבוּי וְאוּ מתפשט; מְרַכָא טַפְּחָא – קב' שעשירה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: דְרָגָא תְּבִיר טַפְּחָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מְרַכָא תְּבִיר טַפְּחָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מְרַכָא טַפְּחָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מְהַפְּךָ ב' ב' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פִּסְקָא – סודר שנהגה, השלם והחלק נדרשים; זְרָקָא סְגוּלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, I; זְרָקָא-קְטָן – 2; זְרָקָא-גָדוֹל – 3; רְבִיעַ – 4; מְנַח רְבִיעַ – לפחות 4; ... זְרָקָא-קְטָן ... זְרָקָא-קְטָן בחצי פסוק – היקף השלישי: קְדָמָא – סדר קדימות; אֲזַלָא = גָּרַשׁ = גָּרַשׁ-יִם – יוצא מהענין; קְדָמָא וְאֲזַלָא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוּי, מיעוט), תְּלִישָׁא-קְטָנָא = תְּרַסָא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שְׁכַחָה; פִּזְרָא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שְׁכַחָה; פִּזְרָא – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

הוּא – טפחא, מפסיק להדגיש את המיקום המיוחד **בֵּית לְהָם** – מרכא (=מאריך) סלוק, אפשר שמאריך גבול שבט בנימין כך שכולל את מקום של קבורתה ומקום המזבח והקודש והקודש הקדשים, ואז יש לרחל כוח מיוחד לבקש חיים לבני ישראל שנחשבים כבניה. וטעם סלוק מגביל שבית לחם עצמה אינה כלולה בגבול בנימין אלא בגבול יהודה.

בראשית ויחי מחי: ועיני ישראל כפרו מזקן לא יוכל לראות
ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם:

בבלי יומא כתב, ... יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר (בר ויחי מחי), ועיני ישראל כפרו מזקן - מהפך פשטא מונח זקן-קטן, מוציא מן הפשט של זקנה ומלמד כ-**דיטבא** בא לומר שמרוב לימודו והתאמצותו בתורה שמתשת כוחו של אדם כהו עינו.

בראשית ויח מט,ז: ארוור אפם כי עו ועברתם כי קשתה
אחלקם בעיניכם ואפיצם בישראל פ

ארוור אפם כי עו – מהפך פשטא מונח זקן-קטן, ע"פ 'ת' יונתן ות' ירושלמי ארוור שכם על מעשיה וְאוּ נכון עשו בהענישים אותה וכו' לכן תבנית הטעמים מהפך פשטא מרמזת שיש להבין הקרא שלא כפשוטו כאילו ארוור כעסם אלא נכון שעשו בהתעצמם ועינישוה.

בראשית ויחי מט,כז: פ [כז] בנימין יאב ויטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל:

תרגום אונקלוס (כז) בנימין בארעה תשרי שכינתא ובאחסנתה יתבני מקדשא, בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא ק(ו)רבנא ולעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קודשיא:

יחלק שלל – אונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש (רש"י)
תורת אלהים, נתינה לגר, אדלר נתן בן מרדכי (ראם וילנה תער"ב)

[כז] בנימין יאב ויטרף, בנימין בארעה תשרי שכינתא ובאחסנתה יתבני מקדשא, הם ב' פירושים, הפי' הא' בארעה תשרי שכינתא והפי' הב' ובאחסנתה יתבני מקדשא והנה בזבחים (נ"ד ע"א) פליגי רב ולוי רב מתרגם באחסנתה יתבני מדבחא ולוי מתרגם ובאחסנתה יתבני מקדשא, ורש"י שם (מ"ג ע"ב) ד"ה טורף, כתב שנתבא יעקב עליו בבקר יאכל עד באחסנתה יתבני מדבחא, והמעייין יראה שרש"י מוכרח לומר מדבחא לבאר שלא היה מחלקו של בנימין יסוד בבנינו ... ואל תדמה שלפני רב ולוי היו ב' נוסחאות שונות בת"א, כי באמת לא מצינו רק נוסחא אחת מקדשא רק שהמה תרגמו כל אחד לפי שיטתו, ואונקלוס ת' מקדשא להיותו כולל אולם והיכל וק"ק כמבואר שם וביומא יב ע"א.

בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל: בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא קרבנא ובעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קודשיא. **בצפרא ובפניא** הוא ת' בבוקר דפניא הוא אחר חצות וקאי על התמיד של בין הערביים, וחשיב כל היום כבקר כדמוכח בש"ס (מס' זבחים דף י"א) ופניא היינו בין הערבים (ע' שבת דף ל"ג ע"ב) **ובעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קודשיא** הוא ת' **ולערב יחלק שלל** והנה המזבח נמשל לזאב כמ"ש בכ"ר פ' צ"ט ר"פ פתר קריא במזבח מה הזאב הזה חוטף כך היה המזבח חוטף את הקרבנות, **בבקר יאכל עד** את הכבש האחד תעשה בבקר, **ולערב יחלק שלל** את הכבש השני תעשה בין הערבים אבל עדיין קשה למה לא ת' גם הוא **ולערב** על תמיד של בין הערבים. ואפשר שמלת **יאכל** משל על אכילת המזבח ומלת **יחלק** מורה על חלוקת המתנות. ע"ל שגם כוונתו היא שמלת **ולערב** מוסבה על הקודם, וקאי על התמיד של בין הערבים. ומלות **ובעדן רמשא** הן הוספות שהוסיף להטעים הענין כי זמן אכילת הקרבנות הוא כל הלילה מן התורה אבל הנגינה מתנגדת לפי זה וצ"ע עוד.

טט - **נתינה לגר** מסביר כי ת"א כוון במלת **ולערב** (א) על חלוקת מתנות כהונה מיום העבודה במקדש (ב) על הקרבת קרבן בין הערבים, אבל סובר כי טעם מלת **ולערב** – טפחא, מתנגד לתרגום זה. אבל אם טעם טפחא פועל כאן גם בתפקיד רבוּי והתפשטות האפיון ממנו אלפניו, אז מלת **ולערב** עשויה להצטרף לכתוב לפניו ותהיה יחידה אחת **בבקר יאכל עד ולערב** העוסקת בקרבן התמיד של בקר ושל ערב, ובנוסף האפיון של מלות **יחלק שלל** גם הוא מתפשט אלפניו ובא לומר כי מתנות הכהונה של כל היום מתחלקים בערב בין כל הכהנים ששירתו באותו היום.

נתינה לגר כתב כי ת"א תרגם מלת **ויטרף** בנימין בארעה תשרי שכינתא ובאחסנתה יתבני מקדשא, (ש) הם ב' פירושים, הפי' הא' בארעה תשרי שכינתא והפי' הב' ובאחסנתה יתבני מקדשא.

ויטרף – זקן-קטן מרמז לשתי דרשות (א) שריית שכינה (ב) יבנה המקדש. ובגמרא חולקים מה זה יבנה המקדש? והנה בזבחים (נ"ד ע"א) פליגי רב ולוי רב מתרגם באחסנתה יתבני מדבחא ולוי מתרגם ובאחסנתה יתבני מקדשא, **ויטרף** – זקן-קטן וקמץ מדגישים הפסק חזק, אפשר שבא ללמד כי לכל הקרבנות שבין שני קרבנות התמיד שבכתוב **בבקר יאכל עד ולערב** מספיק מזבח תקין (כ-רב) ואין צריכים לבית מקדש (כ-לוי). וכך היה בזמן שהבמה הגדולה הייתה בגבעון וארון העדות והשכינה בירושלים.

אפשר כי התרגום שריית השכינה של הכתוב **בנימין יאב ויטרף** יש להסביר כשוה לתבנית (שמ' יתרו כב), **אָנְכִי הָ אֱלֹהֶיךָ** בטעם עליון (פשטא מונח זקן-קטן) וללמד על שני שלבים בתיקון הבריאה אחד המכונה בקר ואחד המכונה ערב – בתום בירור השלל של ניצוצות הקדושה מהקליפות. המשך הסבר עם פסוק (מט,כח)

בראשית ויחי מט,כח:

כָּל-אֵלֶּה שְׁכַמֵי יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עֶשְׂרִי וְזֹאת אֲשֶׁר-דָּבַר לָהֶם אֲבֵיהֶם וַיַּבְרָךְ אוֹתָם אִישׁ כְּבִרְכָתוֹ בְּרַךְ אֹתָם:
כָּל-אֵלֶּה ... וְזֹאת – תביר ... תלשא, כעין רמז לחישוב אלפניו

מט,כז) שָׁלַל (מט,כח) כָּל-אֵלֶּה אותיות (דב' האזינו לבני), **וַיַּבְרָךְ לָהֶם לָא אֵלֶּה** אלו ההסתרות ההכרחיות לבריאה אשר מכה חטא אדם הראשון מציגות תכונות של קליפות הרע - ואשר החזיקו בתוכן רפ"ח ניצוצות הקדושים משבירת הכלים בבריאה המרומזות בטעם מלת **כָּל-אֵלֶּה** – תביר, והתגברו מאד מאי שמירת ברי"ת (אותיות תב"ר) של אדם הראשון. ובני ישראל בעבודתם במצרים תקנו והוציאו ר"ב ניצוצין הקדושים – שלימות קדושת ישראל בשמירת הברי"ת (שלא נגעלו בזימת מצרים) אבל **כָּל-אֵלֶּה** גי' פ"ו ניצוצין הקדושים שלא נגאלו בעבודת ישראל כי היו ב-אדם"ת הכהני"ם גי' יצ"ר הר"ע ונשארו שבויים בין **לָא אֵלֶּה** גי' פ"ו היונקים חיותן מפ"ו ניצוצין הקדושים שלא נגאלו עד אשר יבוא הסיום לתיקון (ישעיהו נא), **כִּי-שָׁמַיִם כַּעֲשָׂן נִמְלְחוּ וְהָאָרֶץ כְּפַגַּד תִּבְלָה** כל פ"ו הניצוצין הקדושים יגאלו, תיפסק היניקה של הקליפות והן יעלמו והעולם יעלה למדרגות שקודם לחטא אדם הראשון.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מלמדני (ט"ו) ל"ה כי במצואת האמת – תהלים קי"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצאתי השערת**: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפחא** – עקב שעשירה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מנגן מסוים; **מקף** – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.6 בראשית ויחי מז, כח (התשע"ו)

בראשית ויחי מח,ה:

וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָהּ הַנוֹלָדִים לָהּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאֵי אֵלֶיהָ מִצְרַיִם לִי-הֵם אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי:

וַעֲתָה – פזר... (אתנח) **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה** – פשטא זקף-קטן והוא תיאור וההלכה אחריו **כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי**: כעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלאחריו הוא השוואת אפרים ומנשה לראובן ושמעון כמיצגי כל בני יעקב לירושה שווה בארץ ישראל (השוויון מרומז בטעמי קדמא ואזלא במלה אחת (**בר' ויחי מח,ד**) וְנָתַתִּי), הלימוד אלפניו מכוון אל תחילת הקרא **וַעֲתָה** – פזר, התפקיד ללמד למקום אחר, אל ההלכה ע"פ (**בבלי כתובות עב,ב**) אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולידיו בפני מולידיו וסימניך (**בר' ויחי מח,ה**) **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי**:

- ההלכה שהמקללת ילדיו בפני מולידיו או מולידיו בפני ילדיו יוציאה בלא כתובה. כיצד הגענו לכתובה?
שְׁנֵי-בָנָיָהּ – תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו. כנגד ראובן ושמעון וזאת כיון שיוסף הראה ליעקב שטר כתובה בה נשא את אסנת לאשה וגם הקמיע שכתב יעקב ושם על צוארה, הבנים הם בכלל ישראל.
- במעמד ברכת יעקב ליוסף ולבניו נמצאים יחד יעקב מולידיו של יוסף ובני יוסף **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה** בני אסנת שיוסף נשאה בכתובה, אם ח"ו האשה תקלל הסבא או הנכדים בעת המצאם ביחד התלישא-קטנה עוקרת אותה מזכות הכתובה להוציאה בלא כתובה.
וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָהּ – פזר תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו.
וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָהּ – פזר לימוד למקומו – אפשר כי מלמד רשות לאבא לתת מתנות מחיים שלא כפי שאחרי מותו הירושה לבכור פי שניים משאר האחים.

רש"י (ה) שְׁנֵי-בָנָיָהּ הַנוֹלָדִים לָהּ ... עַד-בָּאֵי אֵלֶיהָ – לפני בואי אליך; כלומר, שנולדו משפרשתה הימני עד שבאתי אצלך, **לִי-הֵם** – בחשבון שאר בני, ליטול חלק בארץ איש כנגדו.

מלת "בחשבון" של רש"י עשויה לרמוז לדרכם של **[זדעת זקנים מבעלי התוספות]** **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן** – אפרים מנשה גי' (תשכ"ו) (שווה) ראובן שמעון (תשכ"ה) וכולל אחד. ובשינוי מסוים ב- **[ארמון על מכונן ענף ברכות בחשבון, הרב הצב"י משה ארמוני, (אוצר החכמה) הקדמה] ... אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה** עולה תשל"ב **רֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן** עולה תשל"א ועם הכולל עולה תשל"ב.
וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָהּ – פזר תלישא, תלישא כרמז לגימטריות בכלל (**הַנוֹלָדִים לָהּ**) – קדמא ואזלא ככלל) שהם מדה מל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם (לרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי) ולגימטריות שהם בהפרש של אחד, **וַעֲתָה** – פזר, לימוד לכל התורה כולה ע"פ **[ארמון על מכונן]** הנ"ל מהגימטריה הנ"ל למדו חז"ל זכות על השימוש בגימטריאות שהם בהפרש של אחד שנחשב גימטריא מדויקת ולא מאולצת לצורך הענין.

מלת (**בר' ויחי מח,ה**) **וַעֲתָה** ע"פ דרשת **ברכת ציון** (הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל) בדברים פר' עקב, היא ענין של תשובה. אפשר שכאן מרומז על התקבלות תשובת ראובן במעשה בלהה, וע"י תבנית הטעמים של **רֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן** – מרכא טפחא, כיתור לרבות התשובה לשאר השבטים, וכולם (**בר' ויחי מח,ד**) וְנָתַתִּי – קדמא ואזלא במלה אחת בתפקיד בשוויין בירושת הארץ.

וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָהּ הַנוֹלָדִים לָהּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאֵי אֵלֶיהָ מִצְרַיִם לִי-הֵם

הסבר בדרך של פרט וכלל ופרט:

שְׁנֵי-בָנָיָהּ – תלישא-קטנה, פרט קדמא **הַנוֹלָדִים לָהּ** – קדמא ואזלא, הענין המרכזי בפסוק, **בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאֵי אֵלֶיהָ מִצְרַיִם** – רביע מרכא תביר טפחא, פרט בתראה המסביר את הפרט קדמא, דווקא אלו שנולדו בארץ מצרים עד בוא יעקב מצרימה, דווקא אלו שנולדו וגדלו במסירות נפש של יוסף וב"ב כאשר לא היה להם משפחה תומכת ואוירה יהודית. אלא שבפרט וכלל ופרט, הפרט בתראה צריך לרבות משהו ממין הפרט קדמא. אפשר כי הרבוי נלמד מהסיפא של הפסוק **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי**: נפתח בהסבר **כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן** – מרכא טפחא, יתור לרבות את כל בני יעקב להשוואה לאפרים ומנשה בני יוסף שיחשבו שווים לירושת הארץ. הסבר זה משתלב בהסבר הסיפא של הרישא של הפסוק המוצגת ע"פ תבניות טעמים (אתנח) **אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה** – פשטא זקף-קטן והתוכן הוא תיאור וההלכה כתובה אחריו **כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי**: תבנית טעמים ותוכן שהיא כעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלאחריו הוא השוואת אפרים ומנשה לראובן ושמעון כמיצגי כל בני יעקב לירושה שווה בארץ ישראל, כאשר השוויין מרומז בטעמי קדמא ואזלא במלה אחת (**בר' ויחי מח,ד**) וְנָתַתִּי)

לִי-הֵם – מקף כרב-מצב (א) בני יעקב באופן רוחני (ב) בני יוסף בפועל.

בני יצחק, יצחק משאלוניקי פר' ויחי (ועוד ספרים בקצת שינויים) (אוצר החכמה) ... מה שכתב האר"י ז"ל על פסוק "וילך ראובן" וכשמתה רחל ונתן יעקב ערסיה אצל בלהה אזי באו שתי נשמות בהווא ערסיה כדי להתעבר בבלהה. וכשבלבל ראובן יצועי אביו אזי פרחו אותן הנשמות והלכו להן למצרים ונתלבשו באסנת בת פוטיפרע, והן הן נשמות אפרים ומנשה.

מִצְרַיִם – בשינוי סדר האותיות ה"ם יצר"ם, יעקב הוריד שתי נשמות לעולם הזה, רוב הנשמות מעולם היצירה, (ונסתתרו באוצר הידוע ששמו גוף **בן איש חי דרושים ויחי**) ויוסף השלים הבאתם לגוף היינו **מִצְרַיִם** – בשינוי סדר האותיות מצ"ר י"ם, מקום צר – מוגבל כמו גוף ביחס לנשמה.

וש המפרש כי ליעקב מיו צריכים להיות י-ה בנים, אלא ששנים נולדו דרך יוסף, ואחד לאה דנה בעצמה שלא תהא רחל עם פחות בנים מהשפחות ולכן לא נולד בן אלא בת היא דינה. ואסנת בת דינה משכם החוי, נישאה ליוסף וילדה את בני יוסף ומנשה ואפרים.

אוצרות החיים – אישים במקרא ובתלמוד ב: **הרב יוסף חיים בן אליהו, ע' צו, בן איש חי דרושים ויחי** (אוצר החכמה) – נמצא אפרים ומנשה של יעקב אבינו היו מכבד, ורק ע"י ראובן הלכו אצל יוסף. וזה שנאמר **וַעֲתָה** דייקא, **שְׁנֵי-בָנָיָהּ הַנוֹלָדִים לָהּ**, שבעת הלידה היו לך, הנה מתחילתם **לִי-הֵם**, שנשלחו מן השמים לי, ועל כן בדין הוא ד-**אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּי-לִי**: להכניסם בכלל בני.

ב"ה טוב טעם דעת למדני (ט"ו) ל"ט, כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, ט"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – תשס"ג: **מפצת ההשערת**: אנתה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט: **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשיריה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקח** – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישייה; **קדמא** – סדר קדמות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אפריים ומנשה – (אתנה) פשטא זקף-קטן, והוא תיאור ואחריו הלכה או פעולה **פראונבן ושמעון יהוי-לי** (כאן פסיקת יעקב המשווה את אפרים ומנשה לבניו), זאת תבנית ללימוד אפשרי אלפניו ולאחריו רוצה לומר שאפרים ומנשה **לי-הם** הנשמות שהוריד יעקב, אתנה מחזק הגבלת שייכות ליעקב, ולכן **יהוי-לי** – סלוק מגביל, שלא יהיה יוסף מהשבטים שהרי הוא בחינת אב לשבטים כיעקב ואין לו נחלה משלו לבניו שיוולדו מעתה, אלא יקראו על נחלת אחיהם אפרים ומנשה. **יהוי-לי** – מקף כרב-מצב ההגנה של יעקב עליהם (א) כששומרים את התורה (ב) כאשר אינם שומרים את התורה (ראה הסבר לנוטריקון מלת "בני אשר נתן לי אלקים בזה") **יהוי-לי** – סלוק, הגנת יעקב עליהם רק במצב ששומרים את התורה.

בראשית ויחי נב, ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט את אביו ויחנטו הרפאים את ישראל:

ויצו – קדמא **יוסף את עבדיו** – מהפך פשטא – **תורה שלמה [ח]** בשם **ספר חסידים** מוציא מפשטו שציוה לעבדיו להיות עם הרופאים להזהירם שלא יגעו בגופו של יעקב אלא בניו. והרופאים מורים לבניו לעשות לו כך וכך ועבדיו רואים שלא יחסרו דבר שבניו לא יראוהו. **את הרפאים** – מונה זקף-קטן במלים המחוברות במקף – ריבה וריבה את הכל, שלא יחסרו דבר שבניו לא יראוהו. אחי יוסף נופלים באופן מסוים בגדר עבדי יוסף שקבלו את הנהגתו, וכך הם אומרים בחזרתם מקבורת יעקב. **לחנט את אביו** – טפחא (ללא מרכא) אתנה **לחנט** – טפחא בתפקיד אפיון מתפשט אלפניו המלמד על **את הרפאים** כמרומו ב-**את אביו** – אתנה, מגביל את **לחנט** שלפניו דווקא לשיטות שתתאמנה לכבוד אביו ולא לאחרים. שהרי **ע"פ רש"י** לא נאמרה בו מיתה ממש אלא לאחרים נראה כמת. ולכן אין גופו מסריה, ואם המצרים היו יודעים זאת היו עושים אותו ע"ז ולא היו נותנים רשות להוציאו לקבורה בארץ כנען (ע"פ מקורות שונים באוצר החכמה). אבל אפשר כי מהנדרש ב-**(בר' ויחי נב, ג)** ע"פ [בראשית רבה (וילנא) פרשה ק יא] ר' פנחס אמר שבטים חנטו אותו (ט: את יוסף) נוכל ללמוד שגם את יעקב "חנטו" כביכול השבטים כרופאים ולא נתנו למצרים לנגוע בו.

בראשית ויחי נכו, וימת יוסף בן-מאה ועשר שנים ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים:

ויחנטו אותו – מונח זקף-קטן, והוא פעולה **ויישם בארון במצרים** – מרכא טפחא סלוק, והוא פעולה, כעין שתי פעולות העשוי להדרש אלפניו ולאחריו.

דרשה מלאחריו ב-**שמות א, א** אליו **בראשית רבה (וילנא) פרשה ק יא (בר' ויחי נכו)**, **וימת יוסף בן-מאה ועשר שנים ויחנטו אותו, מי חנטו**, רבי פנחס ורבי יהודה בשם ר' נחמיה, ר' יהודה אמר רופאים חנטו אותו ור' פנחס אמר שבטים חנטו אותו הה"ד **ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים ומי הן (שמות א, א)** **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה**.

הדרשה לאחריו כפי' **כלי יקר שמות א, א: ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו:**

(א) **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה**. הוסיף וי"ו במלת ואלה, גם אמר מתחילה הבאים לשון הווה ואחר כך אמר **איש וביתו באו** לשון עבר. לפי שנאמר למעלה **(בר' ויחי נכו)** **ויישם בארון במצרים** (ופסוק זה מלמד לאחריו לשמות א, א) ואחרי מות יוסף לא היו פני המצרים עם ישראל כתמול שלשום והיו מרגישים אז הביאה למצרים כאילו באו בפעם ההוא למצרים, לכך נאמר ואלה מוסיף על ענין ראשון שמצד מיתת יוסף דומה כאילו עכשיו המה באים.

ויישם בארון – מרכא טפחא, יתור לרבות דברי התורה של יוסף, כפי' **ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי ...** ויש לומר שמרמז בזה מה שאמרו (תנחומא בשלח ב') שארוננו של יוסף מהלך עם ארון הוה, וכי דרכו של מת מהלך עם ארון חי העולמים וכו', המונח בארון זה קיים כל מה שכתוב בזה. וכן הוא בזוה"ק (פרשה זו רנ"א א) דאשתוי בתרי ארוני וכו' עיין שם וכיון שהניחוהו בארון היה מלא דברי תורה כמו ארון העדות שהיו בו הלוחות.

במצרים – סלוק, מגביל את מקום דברי התורה דאז כפי' **ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי** וזה שמרמז

במצרים על הדברי תורה דאז היו כל הדברי תורה עוד **במצרים** כל זמן שהיו שם כל ישראל שורש ששים ריבוא נפשות שהם שורש כל הדברי תורה.

בשם ר' ח' שמים, משל שלוושה שלבים של קשיים ההולכים וגדלים בגלות מצרים (א) **ויחנטו אותו** (ב) **ויישם בארון** (ג) **במצרים** תקופת השיעבוד הקשה שהחלה סמוך ללידת מרים שאותיות שמה בשם מצרים להמתיק את מצר הים שהוא השם "מצרים".

ש"ת בצל החכמה חלק ה סימן קנא ... הנהגתי להעמיד המצבה לצד ראשו של הנקבר כמנהג עיר מולדתי ניהיזיל וכמנהג עיר פרשבורג והסביבה, והוא כמדומני מנהג רוב המכריע של קהלות ישראל. - אגב, ראיה למנהג זה ממש"כ בספר מושב זקנים (קובץ פירושי רבותינו בעלי התוספות על התורה) ריש ספר שמות וז"ל, **(שמות א, א)** **ואלה שמות**, מה כתוב למעלה (לפי המשך דבריו במובן של ראש שהוא למעלה) **(בר' ויחי נכו)** **ויישם בארון**, וסמוך ליה ואלה שמות מכאן רמז שכותבין שמותיהן של מתים במצבה שעומדת **"בראש ארונו"** של אדם חיים וכו', עכ"ל.

אנציקלופדיה תלמודית כרך ב, [ארון המת] עמוד קעט טור 1

הקבורה בארון. קבורת המת בארון נהגה בימים קדומים, והוזכרה בתורה אצל יוסף: **(בר' ויחי נכו)** **ויישם בארון במצרים**. אף חכמי ישראל נקברו בארונות, כמו שמצינו בעקביא בן מהללאל ורבנו הקדוש ועוד. ואף הקבורה בכוכים של מערה, שנהגה בזמן המשנה והתלמוד, היתה בארונות, שהיו נותנים את הארונות בכוכים הארונות היו עושים מעץ, וגם מאבן, ויש שעשו גם ממתכת (סוטה יג, א), וגם משל חרס (מסכת שמחות פ"ג). **אבל אסור**

ויישם בארון – מרכא טפחא, יתור לרבות קבורה בארונות מעץ ואבן וטעם מלת **במצרים** – סלוק, מגביל אסור לקבור בארון חרס ומתכת וארון יוסף שהיה לפי המסורת מעופרת היה כדי לשקעו בנילוס למצרים מסיבת שלא רצו שבני ישראל יצאו, לישראל כדי שלא יעשו מיוסף עבודה זרה **שכל טוב (בובר) בראשית פרק נ** עשו לו ארון של מתכות ושקעוהו בנהר נילוס, כדי שלא ידעו בו המצרים ויעשוהו לאלוה: **ערוך השולחן יורה דעה סימן שסב סעיף ג** וזה ששמו את יוסף הצדיק בארון דכתיב **(בר' ויחי נכו)** **ויישם בארון**

במצרים הטעם פשוט שלפי שצוה לבלי לקבורו במצרים הוכרחו להטילו בארון ולהטמינו בנילוס וגו'

במצרים – סלוק, מגביל לומר שמקום קבורתו לא נודע במדויק ומזה הרעיון שיתפללו לה' בלבד לגאולה ולא ליוסף.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלמדנו (ט"ו) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = סדקא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקב' ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדמות; אזלא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.**

1.7 בראשית ויחי מז, כח (התשע"ז)

בראשית ויחי מז, כח: וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה וַיְחִי וַיְמַיְעֻקֵב שְׁנֵי חָזָיו שְׁבַע שָׁנָיִם וְאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם שָׁנָה:
הקרא (בר' ויחי מז, כח) **וַיְחִי וַיְמַיְעֻקֵב שְׁנֵי חָזָיו** מלמד שיעקב ראה בחלק מחייו צער (מלת ויהי). תבנית הטעמים מהפך פשטא מונח זקף-קטן, מלמדת על שני לימודים שלפחות אחד מהם יוצא מפשט הכתוב, אפשר שאחד הלימודים שמלת **שְׁנֵי** יוצאת מפשט במשמע "שנים" ובאה במשמע שניים (=2) ומלמדת שיעקב רואה **חָזָיו** כשהם עם יוסף הם בטובה, וכשהם ללא יוסף הם ברעה. על הטובה ועל הרעה יש לברך. וזה מה שבאנו להאיר להלן.

על הקרא (בר' ויחי מז, כח) **שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה** כתב [תורה אחת] למה נחסרו משנותיו של יעקב ל"ג שניה? לפי שדיבר כלפי מעלה (ב-**בר' ויגש מז, ט**) **מִעֵט וְרָעִים הָיָה יָמֵי שְׁנֵי חָזָיו וְלֹא הִשְׁיִגוּ אֶת־יָמֵי שְׁנֵי חָזָיו אֲבֹתַי**, דקיימא לן [בבלי ברכות ס, א] כשם שמברך אדם על הטובה כך יברך על הרעה, ונפסק ב-**[ש"ע או"ח ס' רכב, סע' ד]** מברך על הטובה: הטוב והמטיב אע"פ שירא שמא יבא לו רעה ממנו ... וכן מברך על הרעה ברוך דיין האמת אע"פ שיבא לו טובה ממנו וגו'.

לשון ה- [בבלי ברכות ס, א] כשם שמברך אדם על הטובה כך יברך על הרעה, מלמד על כעין היקש מברכה על טובה לברכה על רעה כי הכל מה'. אפשרות להיקש מרומזות בתבנית הטעמים של(בר' ויחי מז, כח) **וַיְחִי וַיְמַיְעֻקֵב שְׁנֵי חָזָיו שְׁבַע שָׁנָיִם** – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין היקש.

בראשית ויגש מז, כז: וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן

וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ וַיַּפְרֹוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד:

בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן – מונח אתנה, כעין רבוי הגבלות,

וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ - (אתנה) מונח זקף-קטן, והתוכן תיאור או פעולה

וַיַּפְרֹוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד - מרכא טפקא סלוק, והתוכן פעולה

טט – תבנית הטעמים (אתנה) מונח זקף-קטן, תיאור או פעולה ואחריו פעולה, עשויה ללמד לכתוב אלפניה ולאחריה.

וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ בלימוד אלאחריו כפי' [רש"י] **וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ**. לשון אחיזה, היינו שבני ישראל נאחזו בארץ מצרים כמו שרשי עץ ע"פ [כלי יקר] **וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן** כל פסוק זה באשמת בני ישראל דובר ... שנשתקעו בה עד שלא רצו לצאת ממנה והוצרך הקב"ה להוציאם משם ביד חזקה ואתן שלא רצו לצאת מתו בשלושה ימי אפילה.

וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ בלימוד אלפניו [תורה שלמה (עב) מדרש תדש פ"ז] הארץ היתה אוהזת בהם ותופסת אותם ואלו היו מבקשין לצאת מתוכה קודם לכן לא היו יכולין עד שבא הקץ שהם חייבים, לפיכך כתיב **וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ** כאדם שבעל כורחו אחוז בה. (מנח"י נאחזו בה בעל כורחם) ועל

על הלימוד אלאחריו אפשר לומר כי **אַרְצָא גֹשֶׁן** – מונח אתנה, בתפקיד רבוי הגבלות, ריבתה בחלק מבני ישראל הגבלות עד אשר **וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ** שלא רצו לצאת ממצרים

על הלימוד אלפניו אפשר לומר כי **אַרְצָא גֹשֶׁן** – מונח אתנה, בתפקיד רבוי הגבלות, ריבתה על בני ישראל הגבלות עד אשר בעל כרחם **וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ**

האחיזה הדו-כיוונית בין בני ישראל בארץ מצרים ובין ארץ מצרים בבני ישראל, בין ברצון חלק מבני ישראל בין בעל-כרחם המוזכרת ב-**(בר' ויגש מז, כז)** מביאה לתוצאות המרומזות ברישא של הפסוק -**(בר' ויחי מז, כט)**

בראשית ויחי מז, כט: וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ – זרקא סגול בתפקיד גריעה מחיי יעקב – קריבת ימי יעקב למות

וַיִּקְרְאוּ לְבָנָיו לְיוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ לוֹ אִם-נָא מִצְאָתִי חַן בְּשֵׁינֶיךָ שִׁים-נָא יָדְךָ פַּתַּח וַיִּרְכְּ

וְעִשְׂתִּי עִמָּדִי חֶסֶד וְאִמַּתְּ אֶל-נָא תִקְרְבֵנִי בְּמִצְרַיִם:

[בבלי סנהדרין קו, א] ... מאי לשון (שמ' בשלח ז, א) **רְפִידִים**? רבי אליעזר אומר: רפידים שמה, רבי יהושע אומר: שריפו עצמן מדברי תורה, שנאמר **(דמיהו ז, ג)** **לֹא-הִפְנֹוּ אֲבוֹת אֱלֹהֵינוּ (רש"י סנה"א)** להטיב להם מפני **מִרְפָּזוֹן יְדֵים:** - של תורה ומצות, והכי נמי רפידים רפיון ידים הוא, כלומר מפני שרפו ידים מן התורה בא עליהם עמלק.

(שמות בשלח ז, א) **וַיִּסְעוּ פְּלִעְזֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִינַי לְמִסְעָתָם עַל-פִּי ה' וַיַּחֲזֹנוּ בְּרִפְדִּים וַאֲזִינוּ מִים לְשִׁתָּת הָעָם: ... (ח) וַיָּבֵא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:**

(המשך סנה' קו, א) אמר רבי יוחנן: כל מקום שנאמר וישב אינו אלא לשון צער, ... ונאמר **(בר' ויגש מז, כז)** **וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ וַיַּפְרֹוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד: ... (בר' ויחי מז, כט)** **וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ.**

חז"ל הסמיכו דרשת רפידים כרפיון ידים מתורה לדרשות על משמע "וישב" כלשון צער וביניהם **(בר' ויגש מז, כז)** **וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן** לדרוש שתוצאת אחיזת ישראל בארץ גשן וארץ מצרים ותוצאת אחיזת ארץ גשן וארץ מצרים בבני ישראל גרעו מאחיזתם בתורה וב ישראל (היינו יעקב אביהם) בעודו חי ו-**(בבלי סנה' קו, א)** מרמז בשימוש בכתוב ב-**(דמיהו ז, ג)** **לֹא-הִפְנֹוּ אֲבוֹת אֱלֹהֵינוּ (רש"י סנה"א)** להטיב להם מפני **מִרְפָּזוֹן יְדֵים:** - של תורה ומצות, שכנראה יעקב אבינו לא הצליח להטיב חלק מצאצאיו להיות דבוקים בתורה, ורפיון זה היה בין הגורמים ל-**(בר' ויחי מז, כט)** **וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ** – זרקא סגול – קריבת ימי יעקב למות קודם זמנו כנדרש ב-**[בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צו, ד]** ויעקב כתיב בו קריבה שלא הגיע לימי אבותיו, אברהם חיה קע"ה שנה יצחק ק"פ ויעקב קמ"ז, לפיכך כתיב בו קריבה, **(בר' ויחי מז, כט): וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ.**

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ – זרקא סגול בתפקיד גריעה מהענין חיי יעקב – ע"י עצמו [קטעי מדרשים - גניזה (מאן) יא. חלק של מדרש על התורה "זו היא שנאמרה ברוח הקודש" ע' פט] **(בר' ויחי מז, כט): וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ.** אמר ר' שמעון בן לקיש זה אחד משלשה בני אדם שהן גרמו מיתה לעצמן, והקב"ה לא הזכיר להם] מיתה והם הזכירו, וקפצה עליהם מיתה. ואלו הן (טט: יעקב לעיל והאחרים כעין הקש ממנו): **אַבְרָהָם, דכתיב (בר' לך טו, ב)**

ב"ה טוב טעם ודעת מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרְכָא = מאריך, רבוי; דרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טְפָאָא = טרָאָא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרְכָא טְפָאָא (תפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרְכָא = מאריך, רבוי; דרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טְפָאָא = טרָאָא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרְכָא טְפָאָא – קב' שעויה לגדול, תור רבבות, מכל מקום; דרְגָא תְּבִיר טְפָאָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרְכָא תְּבִיר טְפָאָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מרְכָא טְפָאָא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מְקָא – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פְּסָא – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זְרָקָא סְגוּלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פְּשָטָא – פשוט; זְרָקָא-קְטָן – 2; זְרָקָא-גְדוּלָא – 3; רְבִיעַ – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זְרָקָא-קְטָן ... זְרָקָא-קְטָן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קְדָמָא – סדר קדימות; אֲזַלָא = גָּרַשׁ = גְּרִישִׁיָא – יוצא מהענין; קְדָמָא וּאֲזַלָא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תְּלִישָא-קְטָנָא = תְּרַסָא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תְּלִישָא-גְדוּלָא = תְּלִישָא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פִּיר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.8 בראשית - ויחי מז, כח (התשע"ח)

בראשית ויחי מח,ב: ויגד ליעקב ויאמר הנה בנה יוסף פא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה:

(בר' ויחי מח,ב) **ויגד ליעקב ויאמר** - מונח זקף-קטן זקף-גדול, **ורש"י** (א) **ויאמר ליוסף** - אחד המגידים, ... ויש אומרים אפרים היה וגו' [תנחומא ו, (ב) **ויגד** - המגיד ליעקב ולא פירש מי וגו' טט - לפי שכבר מצאנו מקראות אחרים בהם זקף-קטן זקף-גדול, מלווה מקרא שמרמו ע"י גי' תקע"ו (= הודיעו) לנבואה, רוח קודש, בת קול אפשר שגם כאן המגיד הסתמי משמעותו כעין הודעה רוחנית. ראה פתרון אפשרי להלן: **ליעקב ויאמר** - זקף-קטן זקף-גדול גי' מלות הטעמים עולה 576 = תקע"ו, גי' המלים המוטעמות 212 + 257 = 469, ההפרש של גי' המלים המוטעמות מגי' המלים זקף-קטן זקף-גדול 469 - 576 = 107 = קב"ה (ר"ת קדוש ברוך הוא (בשם הבחור א"צ"ו הי"ו))

בראשית ויחי מח,י: ועיני ישראל פבריו מזקן לא יוכל לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם:

[**בבלי יומא כח,ב**] ... יעקב אבינו זקן ויושב בשיבה היה שנאמר (**בר' ויחי מח,י**) **ועיני ישראל פבריו מזקן** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, מוציא מן הפשט של זקנה ומלמד כ- [ריטב"א] בא לומר שמרוב לימודו והתאמצותו בתורה שמתשת כוחו של אדם כה עיניו.

בראשית ויחי מח,טו: ויברך את יוסף ויאמר

האלהים אשר התהלכתי לפניו אברכה ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד היום הנה:

[**חומת אנך מלכים ב א,ט**] **איש האלהים המלך דבר בדה**: פירוש אתה עלית בראש ההר והמלך דיבר רדה ודבר המלך אין להשיב. ולכן אמר (מ"ב א,י) **אשר אלהים אני וכו'** ואפשר דשר חמשים אמר לו איש האלהים. ותיבת האלהים הוא רחום בדין כי אלהים הוא דין. האלהים הוא רחמים בדין. על דרך מ"ש רז"ל ה' מדת רחמים. וה' הוא ובית דינו והכא על דרך זה להפך וכמ"ש הרב מהר"י חאגיז ז"ל בס' קרבן מנחה. ועפ"ז אפשר דשר חמשים אמר לו איש האלהים שהוא רחום בדין. ואלהיה הנביא ז"ל אמר לו (מ"ב א,י) **ואשר אלהים אני לעורר הדין עליו:**

כעין פרט קדמאה **האלהים אשר** - פזר תלישא-קטנה, ענין של שיעור, חציצה מחיצה ולימוד למקום אחר ואם צריך למקום. **אשר** תלישא-קטנה, ענין של שיעור, חציצה מחיצה, **תורה שלמה** () - האבות הלכו לפני ה' ויצרו רווח, מחיצה של כבוד אליו **תורה שלמה** () **האלהים** מידת הרחמים בדין, עושים מחיצה - רווח של כבוד לנשיא לימוד למקום אחר - א' כל מקום שמופיע **הא-לקים** משמעו מידת רחמים, אפשר להוסיף כי גי' **הא-לקים** - הוי' אד-ני, רחמים בדין ב' רווח של כבוד לנשיא

(**בר' ויחי מח,טו**) **האלהים אשר** - פזר תרסא בדרך פנימיות התורה.

[**דבר מלכות ויחי התשע"ז, ע' רסג. נקודות משיחות קודש, ליקוטי שיחות כה, ע' 11 אדמו"ר מ"ש**] ד"ה (**בר' ויחי מח,טו**) **ויגדני לרב בקרב הארץ:** מה הדיגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם (בבלי ברכות כ"א). דיגים בטלים למקור חיותם שהרי הם עצמם אינם נזאים, ורואים רק את המים. וכתוצאה מכך, הם כלים ראויים לברכה ה' ברבוי גדול. שכן, כל עוד הנברא מרגיש את ה"אני" שלו, המוגבל, הוא יכול לקבל רק השפעה מוגבלת בלבד; ואילו ביטול ה"אני", מכשירו לקבל השפעה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

נפעיל פ' זה עם תבנית הטעמים פזר תרסא בתוכן (**בר' ויחי מח,טו**) **האלהים אשר**. טעם תרסא **אשר** בתפקיד מדידה והגבלה (שיעור מוגבל) מלמד כי "כל עוד הנברא מרגיש את ה"אני" שלו, המוגבל, הוא יכול לקבל רק השפעה מוגבלת בלבד; ", אבל כאשר הנברא פועל ביטול ה"אני" שלו אל **האלהים** (גי' הוי"ה אדנ"י הוא רחמים בדין) אזי טעם פזר הוא כחץ משפיע השפעה האלקי ממקום למקום (תוספות יום טוב על רבינו בחיי (**בר' נח ז,בב**)) כאן טעם פזר מרמו שביטול האדם ה"אני" שלו מכשירו לקבל השפעה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

האלהים - פזר, מופע יחיד בכל התורה כולה במלת "אלקים" מלת "אלקים" בטעם פזר בתנ"ך 5 מופעים.

בראשית ויחי מח,טז: המלאך הנאל אתי מפל רע וברך את הנערים

ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברכה ויצחק וידני לרב בקרב הארץ:

יברך את הנערים - זרקא סגול, ע"פ [באור הענין שהמלאך יברך את מנו"א (חומש רב פנינים)] ברכת המלאך זה בהנהגה טבעית, כמו שהיה כל ימי חייו של יעקב, ויקרא עליהם **ושם אבתי אברכה ויצחק** כמו שהם נתברכו בהנהגה הניסית ע"י הקב"ה בעצמו **תורה שלמה** (קא) (טט התוספת) זה יהושע וגדעון.

בראשית ויחי מח,יט: וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם-הוא יהיה-לעם וגם-הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו ותרעו יהיה מלא-הגוים:

וימאן אביו - מונח רביעי, רומז לדרוש בכתוב הבא לפחות ארבע דרשות ויאמר ידעתי בני ידעתי

אופן (א) לארבע דרשות משולב בתוך המקור, **תורה שלמה** [קטז] **בראשית רבה** (וילנא) **פרשת ויחי פצ"ז ד**

וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי, (טט - א) ידעתי מעשה ראובן ובלהה (טט - ב) ומעשה יהודה ותמר, (טט - ג) מה דברים שלא נתגלו לך נתגלו לי (טט - ד) דברים שנתגלו לך על אחת כמה וכמה, אפשר שאחד הדברים שלא נתגלו ליוסף ונתגלו ליעקב הוא שדמות יוסף במצרים נראתה ליעקב בתוך הבאים לנחמו (**בר' וישב לו,ז**), ונקמזו כל-בניו וכל-בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר קי-אחד אל-בני אכל שאלה נבדך אתו אביו: הכתוב ונקמזו כל-בניו במידה גורעים ומוסיפין ובגי' מלת ונקמזו גי' יוסף וכל-בניו

ב"ה טוב טעם דעתו לדעתו כי במצוותו "א" – התשפ"ג: **תפצית ההשעות: אתנת, סלקו = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי: **מהפך פשטא** – מוציא מפשט: **מרכא = מאריך**, רבוי: **דרגא** – מצרף: **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש: **טפיקא = טרשא** – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפיקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: **דרגא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקח** – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות: **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדמות; **אזלא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא וואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שנגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שנגה = שכחה; **פוז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אופן (ב) (טט - א) הדרשה של אופן (א); (טט - ב) תורה שלמה [קניז] ידעתי, אלא מה אתה סבור מפני שהייתי שואלך בכל עת מה עשו בך אחיך, ולא היית אומר לי, מה אתה סבור שלא הייתי יודע, **ידעתי בני ידעתי** (פסיקתא רבתי פ"ג)
 (טט - ג) **תורה שלמה [קניז*] ויאמר ידעתי בני ידעתי**, אמר לו יעקב סבור אתה שמרוב זקנה הלך ממני הדעת, חייך מאה כיוצא בך אינך יכולין לעמוד על דעתי, ולא לסלק ידי ממקומה. (סדר אליהו רבה)
 (טט - ד) **תורה שלמה [קניז] ידעתי בני ידעתי** שני פעמים, למה שני פעמים ידעתי מה שהן עתידין לעשות בני אפרים בימי דוד שנאמר ומבני אפרים עשרים אלף ושמונה מאות גבורי חיל וגו' (דה"א יב,ל), וידעתי פעם שניה באיזה כבוד יבואו בני מנשה אל דוד שני' נפלו על דוד בבואו מפלשתים [עם פלשתים] וגו' (דה"א יב,כ), ואומר בלכתו אל צקלג נפלו עליו שמנשה וגו' (דה"א יב,כא) (סדר אליהו רבה)
 (טט - ה) **תורה שלמה [קניז*] ויאמר ידעתי** שראה לגדעון עומד ממנשה ואולם אחיו הקטן יגדל, זה יהושע שעומד מאפרים. (תנחומא ויחי 1.)

בראשית ויחי מט,ד: פתח פמוים אל-תותר פי עליית משכבי אביך **אז חללת יצויעי עליה: פ**

[תורה שלמה] מידה ... לראבריה"ג פחו נוטריקון בבלי יומא ...
 אמר רבי גמליאל עדיין אנחנו צריכים לרבי אלעזר המודעי הלומד הנוטריקון שלא על סדר האותיות פ'ח'ז' אלא ז'פ'ח' זיעזעת פסחת חלית? שראובן לא חטא.
 טט – אפשר שזהו ענין **פתח פמוים** – מהפך פשטא להוציא הענין מפשטו על דרך הנוטריקון שלא כפשטו ועל דרך לימוד זכות במעשה ראובן.
[תרגום אונקלוס בראשית פרק מט] (ג) ראובן בוכרי את חילי וריש תוקפי לך הוה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא כהונתא ומלכותא: (ד) על אזולת לקביל אפך הא כמיה ברם לא אהניתא חולק יתי' לא תסב ארי סליקתא בית משכבי אבוך בכינן אחילתא לשיווי ברי סליקתא:
אל-תותר – זקף-קטן, אפשר כי יורה כי איבד חלק היתיר של הבכור והוא כהונה ומלכות, כב-**[בבלי בבא בתרא קכח – קנט] והיה ביום הנחילו את בניו** שאבא יכול לחלק רכושו במתנה קודם מותו לפי ראות עיניו.

בראשית ויחי מט,ז: ארור אפם פי עז ועברתם פי קשתה **אחלקם בינעלב ואפיצם בישראל: פ**

ארור אפם פי עז – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, ע"פ **ת' יונתן ות' ירושלמי** ארורה שכם על מעשיה וואו נכון עשו בהענישם אותה וכו' לכן תבנית הטעמים מהפך פשטא מרמות שיש להבין הקרא שלא כפשטו כאילו ארור כעסם אלא נכון שעשו בהתעצמם ועינישוה. **בראשית ויצא טז,לג – לד:**
[לן] ותהר עוד ותלד בן ונאמר כי-שמע ה' כי-שנאה אכזי ויתן-לי גם-את-זה ותקרא שמו שמעון:
[לד] ותהר עוד ותלד בן ונאמר עתה הפעם ילדה אישי אלי כי-ילדתי לו שלשה בנים על-כן קרא-שמו לוי:
ותהר עוד ותלד בן – מונח זרקא מונח סגול, אפשר כי זרקא סגול בתפקיד גריעה מן הענין. נקדים ונאמר כי ב-**(במ' פי' כז)** במנין השבטים אחרי מעשה השטים, שבעה שבטים מוטעמים בזרקא סגול זרקא סגול – שמעון, גד, יהודה, זבולון, אפרים, בנימין, אשר. ושם אלו השבטים שחסרו משפחה או משפחות וגם למי מהמשפחות שלא נולד ילד, וזבולון המתבטל ליששכר. נאמר שכאן, לאה נתנבאה על כך ששמעון ולוי יהיו ללא נחלה של ממש בא"י, וללא פרנסה מנחלה.
(בראשית ויחי מט,ט) ארור אפם פי עז ועברתם פי קשתה אסלקם בינעלב ואפיצם בישראל: ס
בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צח ... אסלקם בינעלב, זה שבטו של לוי (במדבר יח) אני חלקך ונחלתך, ואפיצם בישראל, זה שבטו של שמעון, הדא אמרה רובן של עניים משבט שמעון היו, אמר רבי תנחומא אף על גב דאנו מפרשין ואמרין (שם) /במדבר/ (לה) והערים אשר נתנו מאחוזות בני ישראל ששה עיר אתהו ואת מגרשיהם כולן משל שמעון היו,
בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צט ... אסלקם בינעלב, כיצד כ"ד אלף נפלו משבטו של שמעון בזמרי, והיו אלמנותיו כ"ד אלף ונחלקו שני אלפים לכל שבט ושבט שנאמר אסלקם בינעלב וכל מי שמסבב על הפתחים משבטו של שמעון, אמר הקדוש ברוך הוא אף לוי יהא מסבב מה עשה הקדוש ברוך הוא האכילו פרנסתו בנקיות ונתקיימה גזירת יעקב גידלו הקדוש ברוך הוא ונתן לו א' מעשרה והוא מסבב ואומר תנו לי חלקי, לכך נאמר אסלקם בינעלב.
בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויחי פרשה צז ... (ה - ז) שמעון ולוי. ארור אפם בשעה שהרגו שכם וחמור וכל אנשי העיר ולא נמלכו באביהם, ואירר כעסם שהיה קשה ביותר שני' ועברתם כי קשתה, שככה חמתם ואף שלהן לפיכך אסלקם בינעלב וגו' סופרים להעמיד משמעון בבתי כניסיות, ותלמידין ומישניים משבט לוי בבתי מדרשות עוסקין בתורה.
הכתב והקבלה במדבר כו ... וכן שמעון ולוי לא נטלו חלק בארץ משום קללת יעקב, רק לשמעון אמר אחלקם ביעקב דהיינו שיטול חלק בתוך שבט אחר, וללוי אמר אפיצם בישראל שלא יטול חלק אפי' תוך שבט אחר רק נפוץ על פני כל אחיו מעט מעט ומועט מזה.

בראשית ויחי מט,י: לא יסור שבט מיהודה ומחלק מביין רגליו **עד פי-יבא שילה (כתוב) שילו ולו יקתה עמים:**

לא-יסור שבט מיהודה – מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא (=מאריך) שבא לפני זקף-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה בדוד; (ב) משתתחיל היא תאריך דרך ראשי גלויות אף שאינם מלכים ודרך נשיאי ארץ-ישראל, כפי' **רש"י לא-יסור שבט מיהודה** – מדוד ואילך, אילו ראשי גלויות שבבבל (ראה סנה' ה,א) שרודים את העם בשבט, משמונים על פי המלכות. **ומחלק מביין רגליו** – תלמידים, אילו נשיאי ארץ ישראל.
לא-יסור שבט מיהודה – מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא (=מאריך) שבא לפני זקף-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה; (ב) משתתחיל היא תאריך ללא גבול כפי' **רמב"ן ... ואמר לא-יסור** – לרמוז כי ימלך שבט אחר על ישראל, אבל מעת שיחל להיות ליהודה שבט מלכות, **לא-יסור** ממנו אל שבט אחר;

ב'ה טוב טעם ודעת למדני (טוטוול) כי במצואת האמנות, תהלים קי"ט, שם טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **מצאתי ההשערת: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי: מהך פשטא – מוציא מפשט: מרְכָא = מאריך, רבוי: דרְגָא – מצרף: תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְקָא = טרָאָא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרְכָא טַפְקָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרְגָא תְּבִיר טַפְקָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרְכָא תְּבִיר טַפְקָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מרְכָא טַפְקָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מְקָא – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרְקָא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.**

1.9 בראשית - ויחי מז, כח (התשע"ט)

בראשית ויחי מט, י: לא יסור שבט מיהודה ומחקה מבין רגליו

עד כִּי יבא שִׁילֹה (כתיב) שִׁילֹו (קרי) וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים:

בירור נוסף במשמע התוכן ותבנית הטעמים של **(בר' ויחי מט, י) עד כִּי יבא שִׁילֹה (כתיב) שִׁילֹו (קרי)**

ריב"א (בר' מקץ מגז, ז) יאמרו שְׂאֹל שְׂאֵל־הָאִישׁ לָנוּ וְלִמְוֹלָדֵינוּ לֵאמֹר הֲעוֹד אָבִיכֶם חַי הַגֵּשׁ לָכֶם אֲחַ וְנַגְדֵּלוֹ עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ נִדַע כִּי יֵאמֵר הוֹרִידוּ אֶת־אֲחֵיכֶם:

(ז) **(בר' מקץ מגז, ז) שְׂאֹל שְׂאֵל־הָאִישׁ לָנוּ וְגו' הֲעוֹד אָבִיכֶם חַי.** תימ' היכן מצינו ששאל זה וי"ל לפי מה שפ' בפר' ויגש גבי **(בר' ויגש מד, יט) אֲדַנִּי שְׂאֵל אֶת־עַבְדֵּיךָ לֵאמֹר הֲשִׁילָכֶם אֲבֹתֵינוּ:** ניחא כי **(בר' מקץ מגז, ז) הֲעוֹד אָבִיכֶם חַי (בר' ויגש מד, יט) הֲשִׁילָכֶם אֲבֹתֵינוּ:** הכל אחד הוא: **(בר' מקץ מגז, ז) הַיְדוּעַ נִדַע כִּי יֵאמֵר הוֹרִידוּ אֶת־אֲחֵיכֶם:** פרש"י **כִּי יֵאמֵר** אשר יאמר **כִּי** משמע בלשון אִם ואם משמע בלשון אֲשֶׁר הרי זה משמש **ד' לשונות.** שהרי **כִּי** זה משמע כמו **(בר' ח"ש כד, לג) עַד אֶם־דָּבַרְתִּי דְבָרִי עַל־לִי מִמֶּנּוּ שְׂכַל כִּי** המשמש בלשון אֲשֶׁר אם הוא משמש **מד' לשונות.** והיינו כפי שטתו שפ' בפ"ק דר"ה וז"ל **כִּי תבאו כִּי תלכו כִּי תשא כִּי תכלה וכל המשמש בלשון כִּי** במקום אֲשֶׁר כולם לשון אִם הם. שמצינו בכמה מקומות אִם משמש בלשון כאשר ובלשון אשר כמו ואם יהיה היובל הרי זה כמו כאשר יהיה היובל שהרי ודאי יהיה, ואם תקריב מנחת ביכורים כמו כאשר תקריב שהרי חובה הוא. וכן אִם כסף תלוה את עמי. ואמנם פ' התוספות בסוף גיטין וז"ל מה שפ' כי יביאך **כִּי** בא סוס משמין בלשון דהא דאי אפשר שישמשו בלשון אִם דהא ודאי יביאך הקדוש ברוך הוא לארץ וכן ודאי בא סוס פרעה נ"ר לר"ת דבחנום דהק דהרבה אִם משמין בלשון בענין זה כגון ואם תקריב מנחת ביכורים. אִם כסף תלוה את עמי. עד אלו לשונות. ואם יהיה היובל לבני ישראל שכלם הם לשון ודאי. אמנם במסכ' גיטין בסוף פר' המגרש פרש"י דכל **כִּי** המשמש בלשון דהא הוא וכל המשמש כלשון כאשר כי יאמרו אליכם בניכם לשון אִם הוא. ולעיל בפרשת וירא כתבתי כל לשונו. ופרשו התוס' פ"ק דר"ה שלשון רש"י דבמסכת גיטין משמע דלשון רש"י דבפרק קמא דר"ה עקר הוא ולאותו לשון **כִּי** זה המשמש בלשון אֲשֶׁר לשון דהא. וכן בפרשת משפטי גבי כי תעבד את אלהיהם כי מוקש הוא לך פרש"י וז"ל הרי אלו **כִּי** משמין לשון אֲשֶׁר וכן בכמה מקומות וזה לשון אִם שהוא לשון אחד מד' לשונות שכי משמש שמצינו בהרבה מקומות אִם משמש בלשון אֲשֶׁר כמו אִם תקריב ביכורים שהוא חובה עכ"ל והיינו כלשון רש"י שבפ"ק דר"ה. אבל לשון רש"י שבמס' גיטין **כִּי** זה משמש בלשון הוא:

כי: אִם, אשר - דהא, כאשר, דהא ודאי

(בר' ויחי מט, י) עד כִּי יבא שִׁילֹה – מקף כבורר בין ארבע לשונות (=משמעויות) של מלת "כִּי" וכאן משמעות "כִּי" היא לא רק "כאשר" אלא יותר מכך "דהא ודאי"

במשמע זה יובן **(בר' ויחי מט, י) עד** – יתיב דווקא כך **כִּי** דהא ודאי **יבא שִׁילֹה** - משיח

(בר' ויחי מט, י) עד כִּי יבא שִׁילֹה (בצורת הכתיב) וכפ' [רש"י] מלך המשיח שהמלוכה שלו (ראה ב"ר צט, ח), וכן תרגם אונקלוס.

ומדרש אגדה (בר"ת צ"ז, ש"י לו: "יובילו שי למורא" (תה' עו, יב).

[דבר מלכות ויחי התשע"ט, ע' מו, תורת מנחם התשכ"א, כרך ל ע' 247-249] כ"ק אמר"ר דיבר פעם בשיחת אחרון של פסח אודות הפסוק **(בר' ויחי מט, י) עד כִּי יבא שִׁילֹה** ואמר **שִׁילֹה** בגימטריה משה, **יבא שִׁילֹה** בגימטריה משיח, **יבא** בגימטריה "אחד", כלומר שעל-ידי-זה שיהיה ענין האחדות בבני-ישראל ימשיכו ברצון השם יתברך את הגאולה השלימה על-ידי משיח גואל צדק במהרה בימינו אמן.

התוכן הגאולה השלימה מקושר ע"י האדמו"ר לכללות ענין השלום שישנו בתורה שניתנה ע"י משה רבינו, כמאמר רז"ל "כל העוסק בתורה לשמה משיח שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה". ... השלום הנפעל ע"י התורה הוא באדם בלבד ... בין הנפש האלקית ובין הנפש הבהמית ... המשיח יפעל שלום גם בעולם החי "וגר זאב עם כבש" ולא רק בדרך משל ... אלא כפשוטו ועד שגם בנחש הקדמוני – שורש כל ענין הרע והפירוד גם בו יפעל המשיח שלום. ... וע"פ זה יובן הטעם שמה ומה שני נרמזו במלת **שִׁילֹה** כי ענינם אחד (טט: שלום באדם זו פמליא של מטה ושלום בפמליא של מעלה), אלא שבמשיח נתוסף ענין ה-**יבא**, שענין זה יבוא מהעלם אל הגילוי.

שִׁילֹה שִׁילֹו - גירסת כתר ארם צובא הממוחשב מביאה כתיב **שִׁילֹה** וקרי **שִׁילֹו**,

(בר' ויחי מט, י) עד כִּי יבא שִׁילֹה – יתיב (=פשטא) מקף מונח זקף-קטן. זקף-קטן מרמז לשני לימודים (א) בזמן משה ענין השלום הוא בעולם, "יבא שילו" אינו בגי' משיח ועדיין אין אחדות שלימות ושלום בין פמליא של מטה ופמליא של מעלה. (ב) **(בר' ויחי מט, י) עד** – יתיב דווקא כך **כִּי** דהא ודאי **יבא שִׁילֹה** – בגי' משיח המביא אחדות שלימות ושלום בין פמליא של מטה ובתוכה טעם מונח של **יבא** מרבה שלום בין כל הנבראים כמו "וגר זאב עם כבש" ובין פמליא של מעלה.

אפשר שכתוב הוא המקור לעקר הי"ב של הרמב"ם "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח, ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיקוא". [ש"ת ב"ר אר"ל מושגים תלמודיים צפיה לישועה]. והוא שורש לנבואת בנביאים על ביאת המשיח כנאמר ב- [ספר העיקרים מאמר ד פרק מב] האמונה בביאת המשיח מחוייבת על כל בעל תורת משה, כמו שבארנו בפרק כ"ג מהמאמר הראשון, וזה כי לפי שבא בתורה מפורש החיוב להאמין בדברי הנביא, שנאמר **אֱלֹוֵי תִשְׁמָעוּן (דב' שפ' טו) נְבִיא מִקְרָבָה מֵאֲחֵיךָ קָמְנִי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֲלֹוֵי תִשְׁמָעוּן:** והנביאים נבאו בביאת המשיח, הוא מבואר שכל מי שאינו מאמין בביאת המשיח הוא כופר בדברי הנביאים ועובר על מצות עשה, אבל מכל מקום אין האמנת ביאת המשיח עיקר שתבטל התורה בכללה אם לא יאמינהו האדם.

בראשית ויחי מט, כח: כל־אלה שבטי ישראל שנים עשר

וזאת אשר־דָּבַר לָהֶם אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר פָּכַדְתָּו בְּרַךְ אֹתָם:

וזאת תלישא-גדולה, ענין של שיעור, חציצה מחיצה בעניני בי"ד של מעלה, גי' 414 ית"ד איש - תביר, גי' 311 רפא"ל אפשר מכוון ל"יתד תהיה על אזנך", לשמירת הדבור אשר־דָּבַר לָהֶם אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם ואז יתקימו במ ברכותיו

בראשית ויחי מט, כט: ויצו אותם ויאמר אלהם אני נאסף אל עמי קברו אתי אל אבותי

אל־המערה אשר בשדה עפרון החתי:

אלהם אני – פשטא פשטא – בתפקיד מייד או דרך רגילות

בראשית ויחי מט, ל: במערה אשר בשדה המכפלה אשר על־פני־ממרה בארץ כנען

ב' ה' טו טעם מנדני (ל' כי במצותי האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצותי ההשערת**: **אתנת**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = טרוא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בדי"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדמות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אָשר קָנה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָי לְאַחֲזַת-קָבֵר:

בראשית ויחי ניד, וְיָשֵׁב יוֹסֵף מִצְרָיִם הוּא וְאָחָיו וְכָל-הָעֲלִיָּם אִתּוֹ לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קִבְרוֹ אֶת-אָבִיו:

הפניית ר' בינקה חנוך (טו טבת התשע"ו)

[**צפנת פענח על התורה, הרב רוזין יוסף (הרוגטשוב) הר' ויחי ניד** (אוצר החכמה)] **לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קִבְרוֹ אֶת-אָבִיו** כפל הלשון

לקבור אחרי קברו, דהנה מבואר בירושלמי תענית פ"ד (הערה קא) דאבות העולם הם מונחים דרך הסב, וא"כ יצחק מימין אברהם וזה רק לאחר שקברו את יעקב וקודם הוה לשמאל כמבואר שם, וברכות דף מ"ו ע"ב (הערה קב) ע"ש וא"כ לפ"ז פינו יצחק לקברו אותו מימין אברהם ואח"כ קברו את יעקב זה ר"ל כאן.

קא. ירושלמי תענית פ"ד, ה"ב: אמר רבי שמואל בר רב יצחק: אבות דרך הסב הן קבורין. קב. כיצד סדר הסבה? בזמן שהן שתי מטות גדול מיסב בראש ושני לו למטה הימנו (טט: משמאל). בזמן שהן שלש מטות, גדול מסב בראש, שני לו למעלה הימנו, שלישי לו למטה הימנו. (גם רמב"ם ברכות ז, א.)

ר' בינקה חנוך: בצוואת ר' יהודה חסיד נאמר שלא יכרה אדם לעצמו קבר בחייו. אבל בקבורת יצחק יעקב כרה קבר ליצחק משמאל לאברהם וכאשר באו לקבור את יעקב, כרו קבר ליצחק מימין לאברהם ופינו את יצחק לקבר החדש וקברו את יעקב בקבר שקודם קברו בו את יצחק. אפשר כי לכך מרמזת תבנית הטעמים של **בְּמַעְרָה אָשֵׁר** – גרשיים קדמא, שנוי בסדר, הקבר המוקדם ליצחק עבר לאחר מות יעקב לקבורת יעקב שמת אחרי יצחק. בסדר הפעולות ליצחק כרו קבר חדש ופינו אותו אליו, אחר-כך קברו את יעקב בקבר המוקדם.

אמנם [ש"ת מנחת אלעזר חלק ג סימן יג] ו-1 [ש"ת משנה הלכות חלק ד סימן קפא] כתבו שאדם יכול להכין קבר בחייו בארץ-ישראל ואז קצת קשה על ההסבר. אבל אפשר כי למרות שיעקב שלם כל הונו מבית לבן לעשו עבור מקום קברו במערת המכפלה, עשו מנע כריית הקבר מראש ולכן אי אפשר היה לקבור את יצחק במקום קבוע.

אפשר כי פסוק זה הוא אחד מהמקורות להלכה: [טור יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמב] ... כשילך עמו היו שנים הולכין עמויה) הגדול שבשנים הולך לצד ימינו מאחוריו ומצדד עצמו לצדדין והקטן לצד שמאלו וחוז' לד' אמות [שו"ע י"ד הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם ס' רמב סעי' יז] שלשה שהיו מהלכים בדרך, הרב באמצע, לח הגדול לימין, והקטן לשמאל.

בְּמַעְרָה אָשֵׁר – גרשיים קדמא, שנוי בסדר כלשהו, כאשר מתבוננים בסדר הקבורה במערת המכפלה נמצא כי משערים כי הכניסה למקום קבורת אדם וזוהו הוא בכניסה לאולם יצחק, אברהם ושרה קבורים באולם סמוך נאמר לימינם, יצחק ורבקה לשמאלם של אדם וזוהו, יעקב ולאח קבורים לימין אברהם ושרה.

אָשֵׁר – תלישא-קטנה, ענין של שיעור, חציצה מחיצה, גי' 501 ... **מֵאֵת** – תביר, גי' 441, אמ"ת,

הפרש גי' 441 - 501 = 60 = ס' כגון ששים אותיות ברכת כהנים

מערת המכפלה - בית סאתיים כחצר המשכן בית סאתיים, מערת המכפלה - מבוא לגן עדן, אדם הראשון היה כהן גדול, במשכן נמשכת עבודת כהן גדול, המברך את ישראל ברכת כהנים בת ששים אותיות.

בְּמַעְרָה – ע"ב מר"ה, או ע"ב הר"מ

בְּמַעְרָה אָשֵׁר – גרשיים קדמא, שנוי בסדר כלשהו, בפעם הראשונה יצאו הספירות שלא על הסדר של קווי יושר שהם: קו ימין: חכמה

חסד נצח, קו שמאל: בינה גבורה הוד, קו האמצע: כתר או דעת תפארת (רחמים) יסוד מלכות

בְּמַעְרָה אָשֵׁר בְּשֵׂדֵה הַמִּכְפֵּלָה – גי' ר"ת ב א ב ה עולה י' (ספירות לפי עוד רמזים)

בא"ב מהווים ראשי תיבות של חצאי פסוקים הבאים (ללא וא"ו החיבור): (**דב' תבוא נחג**, **ג'ר'וּף אַתָּה בְּעִיר וּבְר'וּף אַתָּה בְּשֵׂדֵה:**

דב' תבוא נחג, **ג'ר'וּף אַתָּה בְּכַאֲף וּבְר'וּף אַתָּה בְּצַאֲתָךְ:**

אָשֵׁר עַל-פְּנֵי-מִמְרָא בְּאַרְץ – א ע פ מ ב, ע"ב אפ"מ (או א"ב פע"מ)

בְּנִעַן אָשֵׁר קָנָה – כ א ק, כאד"ם קדמו"ן

אַבְרָהָם אֶת – א א, ארי"ך אנפי"ן

הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָי לְאַחֲזַת-קָבֵר – ה מ ע ה ל ק, למשל מע"ה לק"ה,

אפשר מפני יציאת הספירות שלא על הסדר, והנלמד שכל ספירה בקשה שהבריאה תהיה רק על ידה, (כעין אפ"ם, ויכוח) ולכן היה שבירת הכלים שאפשר שזוה המשאיר את הרשימו.

אָשֵׁר עַל-פְּנֵי-מִמְרָא – ס"ת ר ל י א, לרי"א (רמז לקבלת האר"י)

בראשית ויחי נכא: וַעֲתָה אֶל-תִּירְאֵוּ אֲנִי אֶכְלָל אֶחְכֶּם וְיָתֵּן-טַפְכֶּם וַיִּנָּחֶם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל-לִבָּם:

(ע"פ **ברכת ציון** (הרב בן-ציון אבא שאול זצ"ל) שהמלה ועתה בכתוב (**דב' עקב יזב**) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעַמְּךָ הִיא בְּנִין אֵב לְכָל וְעַתָּה שְׁבַתְנִיךָ שִׁמְשַׁמְעוֹתָה תְּשׁוּבָה.

ראה **בראשית ויגש מה,ה: וַעֲתָהוּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ** – תשובה מתוך שמחה

בראשית ויגש מה,יא: וְכָלכִלְתִּי אֶתְךָ שֵׁם כִּי-עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים רָעִב פְּרִתְמַנְשׁ אֶתָּה וּבִיתְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-לְךָ: למה "שכל טוב" המובא ב-(**שמות א,ו**) לא מעיר על מלת וְכָלכִלְתִּי [תו"ש **שמות א הערה נא**] [ע"פ [מדרש **שכל טוב**] לפי שנהג **ברבנות עליהם** ... הוא אמר (**בר' ויחי נכא**) **אֲנִי אֶכְלָל אֶחְכֶּם** אמר הקב"ה ניראה מי הוא המכלכל אני או אתה, לפיכך מת יוסף תחלה, ואחר כך כל אחיו. אפשר שיוסף היה לו תליות את כלכלת אחיו בה' ולא בעצמו.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מונח (ל) כי במצוות האמנותי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א - התשפ"ג: **מפצת ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל, מונח - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** - מצרף; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טחא - שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפחא** - קב' שעשורה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מק-בד"כ** בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זק-קטן** - 2; **זק-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונה רביע** - לפחות 4; ... **זק-קטן** ... **זק-קטן** בחצי פסוק - היקף השלישיה; **קדמא** - סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיים** - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכהה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.10 בראשית - ויחי מז, כה (התש"פ)

בראשית ויחי מז, לא: וַיֹּאמֶר הַשֶּׁבַע לִי וַיִּשְׁבַּע לִי

(בר' ויחי מז, לא) **וַיֹּאמֶר** - רביע, ארבע סיבות לבקשת יעקב מיוסף **הַשֶּׁבַע לִי**

(תורה שלמה קלא) (בר' ויחי מז, לא) **וַיֹּאמֶר הַשֶּׁבַע לִי** ... בשעה שאמר יעקב ליוסף (בר' ויחי מז, כט) **שִׁים-נָא נְדָה תַּחַת רַגְלִי לֹא עֲשֵׂה כֵן**

אלא כתיב **וַיֹּאמֶר** (יעקב) **הַשֶּׁבַע לִי** (סיבה א) אמר מכיון שאינך רוצה ליגע במילתי השבע לי בדיבור, וישבע לו בדיבור. (מפני ש: יוסף היה יוצא וריכו של יעקב לכן לא רצה ליגע במילתו. יוסף לא רצה לשים יד משום שנאמר לא יגלה כנף אביו. יוסף לא היה במדרגת אביו הרגיש כבר שאין זה מן הכבוד ושצריך להתרחק מזה. ומזה לומד ר"י שאב יהיה בבגד לפני בנו.)

(סיבה ב) (תורה שלמה קלב) יעקב היה מתיירא שמא יאמר לך פרעה קבור אותו כאן אצל קברות המלכים, לכן ביקש מיוסף להישבע שיקברנו בקברי האבות במערת המכפלה. ולא שיעלה את עצמותיו אח"כ. ראה להלן הסבר אדמו"ר ממ"ש לתת ליוסף תוקף בבקשו מפרעה רשות לצאת ממצרים ולקבור יעקב בחברון). (סיבה ג) (תורה שלמה קלג) מכאן שנשבעין לקיים את המצוה וגו' לזרוזי נפשיה.

(סיבה ד) ועוד מ-**ספרי ואתחנן** צריך להשביע את יצרו (הרע שאומר לו לא לקיים מצות אביו).

(בר' ויחי מז, לא) **הַשֶּׁבַע לִי** - פשטא זק-קטן, זק-קטן מרמז לשני לימודים: (א) שיהא נשבע בשפתיו וְלֹא מבטל בלבו (ב) אפשר שיעקב השביע את יוסף כי יש מחלוקת האם הבן חייב לקיים צוואת אביו אחרי מותו. לכן השביעו כי שבועה חייבים לקיים **אנצ' תלמודית כרך כו, ערך כבוד אב ואם[המתחיל בטור שטא]]**.

(בר' ויחי מז, לא) **וַיִּשְׁבַּע** - טפחא בתפקיד רבוי, אפשר שנשבע פעמיים או בנוכחות רבים ואינו יכול לחזור משבועתו.

(בר' ויחי מז, לא) **לִי** - אתנה מגביל קיום השבועה רק ליעקב, אבל שבועת יוסף לפרעה שלא יגלה שאין פרעה יודע את לשון הקודש היא על תנאי שפרעה יסכים שיוסף יקיים שבועתו ליעקב **[פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויחי נה]**.

(רש"י) (בר' ויחי מז, לא) **וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל** תעלה בעידינה'ל סגיד ליה:

(בר' ויחי מז, לא) **וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל** - מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, לפי ההסבר הבא מלמד על הוספת תוקף ליוסף לבצע קבורת יעקב בארץ-כנען.

(דבר מלכות התשע"ט ע' לד, שיחת ויחי יא טבת התשכ"ז) ההשתחואה ליוסף בתור "תעלה בעידינה" היתה לא מטעם כבוד מלכות (דאם כן היה צריך לעשות זאת מיד כשכא יוסף לפניו, ום לא כדי שיתרצה למלא בקשתו, ולכן לא הוצרך רש"י לפרש "תעלה בעידינה" בנוגע להשתחואת יעקב לעשו, או השתחואת אברהם לבני חת) אלא בהמשך לשבועה למלא בקשתו (אף שבדודא היה יוסף מקיים ציווי אביו גם ללא שבועה) כיון שיוסף היה זקוק לתוקף מיוחד שיוכל להתגבר על רצונו של פרעה שיקבר במצרים. ולכן, כדי לחזקו עוד יותר, השתחוה אליו, כדי לעורר אצלו מדת ההתנשאות שירגיש עצמו כ"מלך" בענין זה. ששום דבר לא יוכל לעמוד כנגדו, וימלא בקשתו מתוך התחכמות יתירה כמו שועל ("תעלה") הפיקח שבחיות. שירגיש

(רש"י) (בר' ויחי מז, לא) **עַל-רֵאשׁ הַמִּטָּה** - הפך עצמו לצד השכינה, מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשותיו של' חולה.

דבר אחר^ר (בר' ויחי מז, לא) **עַל-רֵאשׁ הַמִּטָּה**, על שהיתה מטתו שלמה שאין בה רשע, שהרי יוסף מלך הוא, ועוד שנשבה לבין הגוים, והרי הוא עומד בצדקו:

(שפת"ח מ) ואם תאמר והא בסמוך פירש תעלה בעידינה סגיד ליה משמע שהשתחוה ליוסף, ויש לומר דאי לא השתחוה אלא בשביל יוסף למה דוקא (בר' ויחי מז, לא) **עַל-רֵאשׁ הַמִּטָּה**, ואי לא השתחוה אלא בשביל שכינה, היה לו לומר וישתחו ישראל אל ה', או אל אלהים, אלא על כרחך דכשביל שכינה וכשביל יוסף היה משתחוה:

(שפת"ח נ) אף על פי שלא היה עדיין חולה, מכל מקום תשש כחו והיה כחולה, דאם לא כן למה ביקש מקום קבורתו:

(שפת"ח ס) (מהרש"ל), דאין לומר לצד השכינה לחוד, אם כן היה לו לומר לראש המטה, אלא היה משתחוה גם ליוסף, רק שהוא דוחק לפרש הקרא שהשתחוה ליוסף והפך לצד השכינה, לכן פירש ד"א על שהיתה מטתו שלמה וכו', וזה לבד לא יתכן דאם כן למה לי על ראש, לכן צריך גם לטעם ראשון עד כאן לשונו:

(בר' ויחי מז, לא) **הַמִּטָּה** - סלוק כמגביל השתחואת יעקב לקב"ה בלבד על שהיתה מטתו שלמה שאין בה רשע היינו שכל ילדיו ובכללם יוסף צדיקים. אדמו"ר ממ"ש [שם] מה שפירש [רש"י] דבר נוסף על-ראש שההשתחואה לכיון יוסף לא היתה ליוסף אלא שבה והודיה להקב"ה על שיוסף נשאר צדיק ובכך מיטת יעקב היתה שלימה בילדים צדיקים.

פירוש זה דומה לפירוש הרב לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל אביו של אדמו"ר ממ"ש על השתחואת יעקב לכאורה לעשו ובאמת השתחוה לשכינה שהיתה מעל לעשו.

לפי ההסבר של טעם סלוק כמגביל השתחואת יעקב לקב"ה בלבד, נסביר את **עַל-רֵאשׁ**

(בר' ויחי מז, לא) **עַל-רֵאשׁ** - מקף בורר בין משמעות "על" כ"אל" ובין כ"למעלה" ובין משמעות "על" כסמוך בכיוון מסוים. וגם בורר בין משמעות "ראש" כמראשות המיטה ובין משמעות "ראש" לענין של חשיבות שכאן זה שכינה ויוסף.

מוצע לאמר כי "על" משמעו כאן "אל" וגם "למעלה" ומשמעות "ראש" כאן היא שכינה.

(בר' ויחי מז, לא) **עַל-רֵאשׁ** - מרכא כרבו טעמי ההשתחואה אל השכינה בלבד שהיא למעלה מעל ראשות המיטה ומעל יוסף

(א) יעקב השתחוה להשכינה שמראשותיו של חולה, (ב) יעקב השתחוה להשכינה שמעל ליוסף כשבח והודיה לקב"ה על שיוסף נשאר צדיק ומיטתו נשארה שלימה.

בראשית ויחי נ, כד: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת

וְאֵלֵהֶם פָּקֵד יַפְקֵד אֹתְכֶם וְהִעֲלָה אֹתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹרְהָם לֵאמֹר וְלִיעֲקֹב:

(בר' ויחי נ, כד) **פָּקֵד יַפְקֵד אֹתְכֶם** דרגא מונה רביע. פרט יהודי הבא ללמד שבמלים אלו יתגלה הגואל. הדרגא כקישור יוצאת מיוסף עם הזיהוי לדברי הגואל **פָּקֵד יַפְקֵד**

(שמות וארא ו, טז יח כ) (שם ו, טז) **וַיִּשְׁנֵי חֲנִי לְוִי שִׁבְעֵ וְגו'** - שבע דרגא (שם ויח) **וַיִּשְׁנֵי חֲנִי קָהָת שְׁלֹשׁ וְגו'** - שלש דרגא

(שם ו, ט) **וַיִּשְׁנֵי חֲנִי עֲמֹרִים שִׁבְעֵ וְגו'** - שבע דרגא

• טט - אפשר שהדרגא מרמז לשרשרת הקבלה מיוסף עד עמרם ואחריו הגואל יזדהה במלים **פָּקֵד יַפְקֵד**. **פָּקֵד פָּקֵדתי אֹתְכֶם**. **[רמב"ן שמות ג, טז בשם שמות רבה] משה רבנו נעקר מבית עמרם בגיל שתיים עשרה ולא קבל המסורת שעברה מיוסף ללוי לקהת לעמרם.** טט - כנראה שיוסף העביר לשאר שבטי י-ה ולוי האריך ימים מכולם והעביר לקהת שהעביר לעמרם.

יַפְקֵד אֹתְכֶם - מונה רביע, ארבעה בשרשרת הקבלה ובחמישי יבוא הגואל. **יַפְקֵד יַפְקֵד אֹתְכֶם** - דרגא מונה רביע

ב"ה טוב טוב דעת מלדני מלדני (ט"ו) כי במצואת האמני - תהלים ק"ט: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - תשפ"ג: **תפצית ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: **מונה** - רבוי; **מהקד פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **דרגא** - מצרף; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טחא - שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפחא** - קב"שעוה לגולד, תור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** - קבוצה שממעים חלק מפרטיה ממנין מסוים; **מקף** - כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט; 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונה רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף השלישי; **קדמא** - סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשימ** - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא קטנה** - תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

א' גרשיים בתפקיד יגרש, יחסר כמדרש שעליו מבוסס בעה"ט - א-לקים יחסר ממנין ת' שנה מנין פקו"ד (190) שנה לקרב את ה- ק"ץ (190) ב-190 שנה, ב' כשם שיוסף מלך פ' שנה כך יבוא גואל בן פ' שנה ויאמר (שמ' ג,טו) **פֶּקֶד פֶּקֶדְתִּי אֶתְכֶם** אף שבטל ממנו היכולת הטבעית להגייד מלים אלה. (בר' ויחי ג,כד) **פֶּקֶד יִפְקֹד אֶתְכֶם** - דרגא מונה רביע, תבנית שבין תפקידיה תיקון יצר הרע. אפשר כי זהו התיקון לנאמר (בר' ויגש מז,כז) **וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֶּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ נַיִפְרֹו וַיִּרְבּוּ מְאֹד**; וגו', ע"פ (כלי יקר) שכחו שבאו למצרים לגור בה זמנית אלא **וַיִּשָּׁב ... וַיֵּאָחֲזוּ** בה כקביעות וכמדרש שחלק גדול מהם שקעו בטומאות מצרים עד שהקב"ה הוציאם משם בכח גדול ובאותות ובמופתים שנועדו לעוררם לתשובה ולהשיבם אל הקב"ה ואל מטרתם כפי נאמרה לאבות. **סיכום: ואלהים** - גרשיים, **פֶּקֶד יִפְקֹד אֶתְכֶם** - דרגא מונה רביע, עקירה בגבורה רבתי ממצרים ע"י תשובה להתגברות על היצר הרע של טומאת מצרים.

פֶּקֶד יִפְקֹד אֶתְכֶם - דרגא מונה רביע, תבנית שבין תפקידיה תיקון חטא אדם הראשון והיצר הרע. [ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בר' ויחי יז]] ... (שיר השירים רבה ד', כ"ה) יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו כל הזכרים בזכותו ... כי עיקר עבודות מצרים היה לתקן פגם הברית ועל ידי זה זכו למתן תורה.

[ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי יז]] סיום הספר ויישם בארון במצרים, כי בספר בראשית נזכר ענין בנין קדושת ישראל ונשלם בפרשה זו על ידי תולדות השנים עשר שבטים והעיקר על ידי יוסף כשנשלם בבחינת קדושת הברית וזה היה דייקא בשעת מותו, כי כל זמן שהאדם חי אין לו עוד בירור שיהיה נשלם בענין שבא לעולם רק דייקא בשעת מותו ונשלם בחינתו. והוה הסיום וימת יוסף וגו' ויישם בארון במצרים דייקא שהיא ערות הארץ בעלי זנות כמו שנאמר (יחזקאל כ"ג, כ"ז) וזמת סוסים וזמתם ועל כן מוצא הסוסים ממצרים כי הסוס אוהב הזנות (פסחים ק"ג ב) ודייקא על ידי זה הושם ארונו במצרים כמו שאמר (שיר השירים רבה ד', כ"ה) יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו כל הזכרים בזכותו ואמרו (תנחומא בשלח ב') דארוננו של יוסף היה מהלך במדבר עם ארון חי העולמים, כי יש להם שייכות זה לזה קיים זה מה שכתוב בזה. ואמרו (בראשית רבה פ"ז, ח) בזכות עצמותיו של יוסף נקדע הים לישראל הדא הוא דכתיב הים ראה ויונס בזכות וינס החוצה. והנה כתיב שבת בשבתו שכל שבת יש לו קדושה מיוחדת והיא קדושת הפרשה שקורין בה ובשבת זה קראו במנחה בפרשת שמות שהוא התחלת התיקון לקדושת הברית שהוא שלימות קדושת ישראל. והגמר מהתיקון בפרשת משפטים שהוא סוף שובבי"ם בפסוק כי תקנה עבד עברי כידוע מהאריז"ל. כי עיקר עבודת מצרים היה לתקן פגם הברית ועל ידי זה זכו למתן תורה וכתיב (ויקרא כ"ה, נ"ה) כי לי בני ישראל עבדים וגו'. ובפסוק כי תקנה וגו', הגם שאמרו (קידושין כ"ב ב) אוזן ששמעה וכו' כי לי בני ישראל וכו', עם כל זה זכה על כל פנים להיות עבד עברי והוא גם כן מבחינת התיקון הנזכר:

בראשית ויחי ג,כה: וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֲלֶתֶם אֶת-עַצְמוֹתַי מִצֶּה: בראשית רבה (וילנא) פרשה ק יא (בר' ויחי ג,כה) וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' שומע אני מיד ת"ל אֶתְכֶם כשתהיו עולין, ומנין אף עצמות של שבטים העלו עמו שנאמר אֶתְכֶם,

בראשית ויחי ג,כו: וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנַיִם וַיַּחְנֹטוּ אֹתוֹ וַיִּישָׂם בְּאֶרֶן בְּמִצְרַיִם: ויחנטו אלו - מונח זקף-קטן, והוא פעולה ויישם בְּאֶרֶן בְּמִצְרַיִם - מרכא טפחא סלוק, והוא פעולה, כעין שתי פעולות העשוי להדרש אלפניו ולאחריו. דרשה מלאחריו ב-(שמות א,א) אליו [בראשית רבה (וילנא) פרשה ק יא] (בר' ויחי ג,כו) וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנַיִם וַיַּחְנֹטוּ אֹתוֹ, מי חנטו, רבי פנחס ורבי יהודה בשם ר' נחמיה, ר' יהודה אמר רופאים חנטו אותו ור' פנחס אמר שבטים חנטו אותו ה"ד ויחנטו אלו ויישם בְּאֶרֶן בְּמִצְרַיִם ומי הן (שמות א,א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָה. הדרשה לאחריו כפי' **כלי יקר שמות א,א: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָה. הוסיף וי"ז במלת ואלה, גם אמר מתחילה הבאים לשון הוזה ואחר כך אמר אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ לשון עבר. לפי שנאמר למעלה (בר' ויחי ג,כו) וַיִּישָׂם בְּאֶרֶן בְּמִצְרַיִם (ופסוק זה מלמד לאחריו לשמות א,א) ואחרי מות יוסף לא היו פני המצרים עם ישראל כתמול שלשום והיו מרגישים אז הביאה למצרים כאילו באו בפעם ההוא למצרים, לכך נאמר ואלה מוסיף על ענין ראשון שמצד מיתת יוסף דומה כאילו עכשיו המה באים.**

ויישם בְּאֶרֶן - מרכא טפחא, יתור לרבות דברי התורה של יוסף, כפי' ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי ... ויש לומר שמרמו בזה מה שאמרו (תנחומא בשלח ב') שארוננו של יוסף מהלך עם ארון העדות וכו', וכי דרכו של מת מהלך עם ארון חי העולמים וכו', המונח בארון זה קיים כל מה שכתוב בזה. וכן הוא בזוה"ק (פרשה זו רנ"א א) דאשתוי בתרי ארוני וכו' עיין שם וכיון שהניחיהו בארון היה מלא דברי תורה כמו ארון העדות שהיו בו הלוחות.

בְּמִצְרַיִם - סלוק, מגביל את מקום דברי התורה דאז כפי' ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי וזה שמרמו **בְּמִצְרַיִם** על הדברי תורה דאז היו כל הדברי תורה עוד **בְּמִצְרַיִם** כל זמן שהיו שם כל ישראל שורש ששים ריבוא נפשות שהם שורש כל הדברי תורה.

בשם ר' ח' שמים, משל שלושה שלבים של קשיים ההולכים וגדלים בגלות מצרים (א) **וַיַּחְנֹטוּ אֹתוֹ** (ב) **וַיִּישָׂם בְּאֶרֶן** (ג) **בְּמִצְרַיִם** תקופת השיעבוד הקשה שהחלה סמוך ללידת מרים שאותיות שמה בשם מצרים להמתיק את מצר הים שהוא השם "מצרים". **שול'ת בצל החכמה חלק ה סימן קנא** ... הנהגתי להעמיד המצבה לצד ראשו של הנקבר כמנהג עיר מולדתי ניהיילז וכמנהג עיר פרשבורג והסביבה, והוא כמדומני מנהג רוב המכריע של קהלות ישראל. - אגב, ראייה למנהג זה ממש"כ בספר מושב זקנים (קובץ פירושי רבותינו בעלי התוספות על התורה) ריש ספר שמות וז"ל, (שמות א,א) **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת, מה כתוב למעלה** (לפי המשך דבריו במובן של ראש שהוא למעלה) (בר' ויחי ג,כו) **וַיִּישָׂם בְּאֶרֶן, וסמוך ליה ואלה שמות מאכן רמז שכותבין שמותיהן של מתים במצבה שעומדת "בראש ארונו" של אדם חיים וכו', עכ"ל. [אנציקלופדיה תלמודית כרך ב, [ארון המת] עמוד קעט טור 1] הקבורה בארון. קבורת המת בארון נהגה בימים קדומים, והזכרה בתורה אצל יוסף (בר' ויחי ג,כו) **וַיִּישָׂם בְּאֶרֶן בְּמִצְרַיִם**. אף חכמי ישראל נקברו בארונות, כמו שמצינו בעקביא בן מהללאל ורבונו הקדוש ועוד. ואף הקבורה בכוכים של מערה, שנהגה בזמן המשנה והתלמוד, היתה בארונות, שהיו נותנים את הארונות בכוכים הארונות היו עושים מעץ, וגם מאבן, ויש שעשו גם ממתכת (סוטה יג,א), וגם משל חרס (מסכת שמחות פ"ג). **אבל אסור. ויישם בְּאֶרֶן** - מרכא טפחא, יתור לרבות קבורה בארונות מעץ ואבן וטעם מלת **בְּמִצְרַיִם** - סלוק, מגביל שאסור לקבור בארון חרס ומתכת וארון יוסף שהיה לפי המסורת מעופרת היה כדי לשקעו בנילוס למצרים מסיבת שלא רצו שבני ישראל יצאו, לישראל כדי שלא יעשו מיוסף עבודה זרה [שכל טוב (בובר) בראשית פרק ג] עשו לו ארון של מתכות ושקעוהו בנהר נילוס, כדי שלא ידעו בו המצרים ויעשוהו לאלוה: **ערוך השולחן יורה דעה סימן שסב סעיף ג** וזה ששמו את יוסף הצדיק בארון דכתיב (בר' ויחי ג,כו) **וַיִּישָׂם בְּאֶרֶן בְּמִצְרַיִם** הטעם פשוט שלפי שזוהו לבלי לקבורו במצרים הוכרחו להטילו בארון ולהטמינו בנילוס וגו' **בְּמִצְרַיִם** - סלוק, מגביל לומר שמקום קבורתו לא נודע במדויק וזוהו הרעיון שיתפללו לה' בלבד לגאולה ולא ליוסף.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, מבעט, לא ממש; טפחא = טפחא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעיטם חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – כ"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.12 בראשית - ויחי מז, כח (התשפ"ב)

בראשית ויחי מחב: ויגיד ליעקב ויאמר הנה בנה יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה:

(בר' ויחי מחב) **ויגיד ליעקב ויאמר** - מונח זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות הטעמים עולה 576 = תקע"ו, (רש"י) **ויאמר ליוסף** - אחד המגידים, ... ויש אומרים אפרים היה וגו' [תנחומא ו], **(ב) ויגיד** - המגיד ליעקב ולא פירש מי וגו' טט - לפי שכבר מצאנו מקראות אחרים בהם זקף-קטן זקף-גדול, או רק זקף-גדול מטעים מקרא שרמזו לנבואה, רוח קודש, בת קול אפשר שגם כאן המגיד הסתמי משמעותו כעין הודעה רוחנית כעין ענין גי' תקע"ו (= הודיעו). ראה פתרון אפשרי להלן: (מחב) **ליעקב ויאמר** - זקף-קטן זקף-גדול גי' המלים המוטעמות 212 + 257 = 469, ההפרש של גי' המלים המוטעמות מגי' המלים זקף-קטן זקף-גדול 576 - 469 = 107 = קב"ה (ר"ת קדוש ברוך הוא (בשם הבחור א"צ"ו הי"ו) [תורה שלמה יז] **(בר' ויחי מחב) ויגיד ליעקב ויאמר** מי הגיד לו, מן ד(א)מר בנימין ומן ד(א)מר רוח הקודש. [ב"ר פצ"ו בכת"ו במנח"י]. דרך למוד זאת מצרפת את מלת **ויאמר** וטעמה זקף-גדול לקבוצה של מופעים כאלה הקושרים אותם לרוח הקודש. ובהסבר **(בר' תול' כו,כד) ויגיד אגיו ה' בקליה הוה ויאמר אנכי** הוצע לומר "ויאמר" הוא נבואה מעולם האצילות המתגלה לנביאים בעולם הבריאה המאמר [תניא, שער היחוד והאמונה פ"ב]

[תורה שלמה כד] (בר' ויחי מחב) ויתחזק ישראל וישב על המטה: חזק עצמו וישב לו, שלא יבדל אותם מיסב ויאמרו שכיב מרע היה ולא היה יודע מה עשה [למדנו]. [ת"ש הערה כד] ... רבי אחא אמר שלא יאמרו מתנות שכיב מרע היו ברכתיו ולא היה יודע מה עשה לכך. נתחזק ועמד וישב, שידעו שמתנותיו היו מתנות בריא. ובמדרש אגדה, **(מחב) ויתחזק ישראל וישב על המטה:** לפי שרצה שיהיה דבריו כתובין ומסורין דברי בריא ולא דברי שכיב מרע. החזקוני מבאר דרש הנ"ל דהרי באמת מתנת שכיב מרע מתנה גמורה וז"ל התחזק בחזקו להראות עצמו כבריא לפי שמתנת שכיב מרע אם עמד יכול לחזור בו ועכשיו לפי שרצה לברכם נתחזק להיות מתנתו מתנת בריא, שאינו יכול לחזור בו. ראה [בבלי בבא בתרא קמו,ב].

(מחב) ויתחזק ישראל – פשטא זקף-קטן, שני למודים בפשט, (למוד א) כנלמד ב-[מדרש הגדול] **(מחב) בשביל לחלוק (למוד ב) מתנת בריא, שאינו יכול לחזור בו.** ועוד דרך להסביר **(מחב) ויתחזק ישראל** – פשטא זקף-קטן, שני למודים בפשט, (למוד א) כנלמד ב-[מדרש הגדול] **(מחב) בשביל לחלוק כבוד למלכות. (למוד ב) (שכל טוב (בובר)) (מחב) ויתחזק ישראל.** מתוך חוליו נתחזק: **(מחב) וישב** – טפחא בתפקיד שני בעצמו של יעקב מחולשה ואפשר שקשה היה לתקשר עמו, למצב של כעין בריא ובעל דעה צלולה לענין הברכות והעברת הבכורה מראובן ליוסף וכבכור קבלת שני חלקים בארץ-ישראל. **(מחב) על המטה** – סלוק כהגבלה [שכל טוב (בובר)] שכבר היה שוכב בחליו.

בראשית ויחי מחג: ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי נראה-אלי בלוי בארץ כנען ויברך אתי:

[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב)] (בר' ויחי מחג) ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי נראה-אלי בלוי בארץ כנען. התחיל לספר לו על אחוזת ארץ ישראל, שעתידיה להתחלק לשבטים, אף על פי שבנימין נולד בדרך, גם הוא נקרא קהל, שנאמר **(בר' וישלח להיא) פנה ורבה גוי וקתל גוים יהנה ממך**

[שכל טוב (בובר)] (בר' ויחי מחג) ויאמר יעקב אל-יוסף. התחיל לספר לו שהיתה השכינה שורה עליו ובישרו הקדוש ברוך הוא להנחיל לזרעו ארץ ישראל בעוה"ז ולימות המשיח: **אל שדי**. שדי לעולם אלהותו: **נראה-אלי בלוי בארץ כנען ויברך אתי.** קיים על הברכות שברכני אבא:

[מדרש הגדול] (בר' ויחי מחג) ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי נראה-אלי בלוי. אמר לו כשיצאתי מבית אבא לילך לחרן באתי אל בית אל והתפללתי שם ונדרתי נדר לה' **(בר' ויצא כחב) וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך:** וכבר קיימתי בכל נכסי (אבל) ומבני שנתן לי הקדוש ברוך הוא לא הוצאתי מהן מעשר, הן שנים עשר הוצאתי מהן ארבעה בכורות שאין הבכור מתעשר, ראובן ואתה ודן וגד, נשתיירו שמונה וכבר בייך אותי הקדוש ברוך הוא בחזירתי לבית אל ואמר לי **(בר' וישלח להיא) פנה ורבה גוי וקתל גוים יהנה ממך** ולא נולדו לי שוב בנים, אלא **(להיא) פנה ורבה בכנימין שהיה במעי אמו, (להיא) גוי וקתל גוים זה מנשה ואפרים.**

(בר' וישלח להיא) ויאמר לו אלהים אני אל שדי פנה ורבה גוי וקתל גוים יהנה ממך ויקללים מקלציה יצאו:

[רשב"ם] (בר' ויחי מחג) נראה-אלי בלוי - בשובי מפדן ארם. וכת' **(בר' וישלח להיא) אני אל שדי פנה ורבה:** [רד"ק] שם זכר לו שם שדי **[מדרש הגדול]** מלמד שמאמר יעקב הוא על גלוי ה' ביציאתו מהארץ, אלא שבפר' **(ויצא כחא - כב)** לא זכר שם שדי ואילו **[רשב"ם]** מלמד שמאמר יעקב הוא על גלוי ה' בחזרתו לארץ וזכר שם שדי **(בר' וישלח להיא) ויאמר לו אלהים אני אל שדי.**

[אבן עזרא שיטה אחרת] - (בר' ויחי מחג) ויברך אתי:- וזאת היא הברכה: (טט) **(בר' ויחי מחג) ויאמר אלי הנני מפרך וגו'**

(בר' ויחי מחג) ויאמר יעקב אל-יוסף – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלמודים יוצא מהפשט. ע"פ **[שכל טוב] (למוד א)** בישרו הקדוש ברוך הוא להנחיל לזרעו ארץ ישראל בעוה"ז ולימות המשיח: ע"פ **[לקח טוב] (למוד ב)** אחוזת ארץ ישראל עתידה להתחלק לשבטים

(בר' ויחי מחג) אל שדי נראה-אלי בלוי – שני למודים. **(למוד א)** מרכא תביר מרכא טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים ביניהם בקשר לנושא. אפשר שאלו הפרטים של הנדר ביציאת יעקב מהארץ. **[מדרש הגדול] (בר' ויצא כחב) וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך:** וכבר קיימתי בכל נכסי (אבל) ומבני שנתן לי הקדוש ברוך הוא לא הוצאתי מהן מעשר, **(למוד ב) (בר' ויחי מחג) שדי נראה-אלי בלוי** – תביר מרכא טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל (ענין ב) או (הלכה ב) **[מדרש הגדול]** הן שנים עשר (בנים י) הוצאתי מהן ארבעה בכורות שאין הבכור מתעשר, ראובן ואתה ודן וגד,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצצת הששענות**: אנתה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, מעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקה-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו- סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

לפי' **[אלשיך]** הברכה של **(בר' וישלח להיא) אָנִי אֶל שְׂדֵי בְלוּז עַל (להיא) וּקְתַל גֹּזִים** משמעה ששבט אחד שהוא קהל אחד יעשה שני עמים. ומה שאין לומר כי כלל השבטים יהיו עמים, ... והוא יתברך, אל שדי שיש די בברכותיו, אי אפשר שלא יקיים, אך הוא על (השבט הזה הוא יוסף) שני בניך שיחלקו לשנים כמפורש בכתוב **(מח,ה) וְעֵתָה שְׁנֵי-בְנֶיךָ ... אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ-לִי**:

(מח,ג) וַיִּבְרַךְ – טפחא בתפקיד שני ורבוי, לפי' **[אלשיך]** ב-**(מח,ה)** מחשבת יעקב הייתה ברחל שהחלפה בלאה ונולד ראובן ככבכור. טעם טפחא בתפקיד שני מרמז שה' יתברך ברכו שיוסף יכנס תחת ראובן לבכורה. **אָנִי** – סלוק בתפקיד הגבלה, לומר שברכת ה' בלוז **(בר' וישלח להיא) פָּרָה וַרְבֵּה** רק במלת **גֹּזִי** כוונה אליו כי **[מלב"ם]** **(מח,ג)** שאז כבר היתה רחל מעוברת בבנימין ותיכף כשנסעו משם נולד בנימין (בזמן סמוך לברכה) ורחל מתה; והכתוב **(מח,ג) וּקְתַל גֹּזִים יִהְיֶה מִמֶּנּוּ** כוון אל יוסף. ע"פ **[העמק דבר]** **(בר' וישלח להיא) פָּרָה וַרְבֵּה** הוא ע"פ **[בבלי יבמות סה]** דרש שמשמעו צווי לדורות המוגבל לזכרים ולא לנקבות. ובקשר ליעקב זאת ברכה לבניו ולא צווי ליעקב.

בראשית ויחי מח,ד: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַנְּהַי מִפְרֶךְ וְהַרְבִּיתֶךָ וְנִתְתַּיֶךָ לְקַתֵּל עַמִּים וְנִתְתַּי אֶת-הָאָרֶץ הַנְּזֹאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךָ אַחַת עוֹלָם:

(מח,ד) וַיֹּאמֶר אֱלִי – מונח רביעי, בתפקיד לפחות ארבעה למודי והם מסומנים בתוכן המדרש הבא: **[שכל טוב (בובר)] (בר' ויחי מח,ד) וַיֹּאמֶר אֱלִי**. בברכתו: **(למוד ב) הַנְּהַי**. **(למוד א)** בזריזות **(למוד ב)** ומקורב: **(למוד ג) מִפְרֶךְ**. בבנים: **(למוד ד) וְהַרְבִּיתֶךָ**. בבני בנים: **(למוד ה) וְנִתְתַּיֶךָ לְקַתֵּל עַמִּים**. **(למוד ה)** בישרני על בנימין שיהא **קַתֵּל** גדול **(למוד ו)** ואעפ"כ כל ה-**עַמִּים** דהיינו כל השבטים יוצאי יריכו כולן יהיו קהל אחד: **וְנִתְתַּי אֶת-הָאָרֶץ הַנְּזֹאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךָ** בעולם הזה: **אַחַת עוֹלָם**. אלו ימות המשיח:

[רש"י] (מח,ד) בשרני שעתידים לצאת ממני עוד (טט - א) קַתֵּל (טט - ב) עַמִּים ואע"פ שאמר לי **(בר' וישלח להיא) גֹּזִי וּקְתַל גֹּזִים**, **גֹּזִי** אמר לי על בנימין, ו**קַתֵּל גֹּזִים** הרי שנים לבד מבנימין. ושוב לא נולד לי בן, למדני שעתידי אחד משבטי ישראל ליחלק **(א) (טט - פרש"י** הבא שייך ל-**(מח,ה) (וְעֵתָה שְׁנֵי-בְנֵיךָ הַנּוֹלְדִים לָךְ ... לִי-הֵם** אותה מתנה אני נותן לך. **[שפת"ח] (א) - בשם [רא"ם]** כלומר וחלוקו לשנים נחשב **כְּאַלֵּן** נולדו שני בנים אחרים, כי כל אחד מהם אשר במ נחלק השבט אינו השבט הנחלק.

[רבי יוסף בכור שור] (מח,ד) וְנִתְתַּי אֶת-הָאָרֶץ הַנְּזֹאת וגו' - ומאחר שנתנה לי הקדוש ברוך הוא, יכולני לחלקה כרצוני. **(ה-ז) (מח,ה) כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן** - ליטול שני חלקים בארץ, ולכך קרוב לשליש ארץ ישראל לבני רחל בעבר הירדן, שיש לה שני מטות וחצי בתשעה מטות וחצי.

[ראב"ע פירוש שנמסר לתלמיד] ומאחר שהשם נתנה לי אחר אבותי, הנה אעשה בה כרצוני, לתת ממנה ולחלקה כפי רצוני; וגו' (מח,ד) וְנִתְתַּי - קדמא ואזלא במלה אחת בתפקידים: **(א)** בעושה תלוי מעשה, ליעקב אבינו הרשות להעניק חלקי הארץ לפי החלטתו **(ב)** שויון, השוואת בני יוסף לבני יעקב להשלים מנין השבטים ל"ב שבטים נוחלים וכל המסתעף מכך (נשיאת מטת יעקב לקבורה, מחנות במדבר, ירושת הארץ כשבטים). **טט - [ראב"ע]** אמנם חולק על, כנראה, רבי סעדיה גאון בפירושו ש-**הַנְּהַי מִפְרֶךְ** בא בעבור בני יוסף, פירוש המתואם עם פרש"י. אבל בהמשך אומר 'והנכונן בעיני, שאמר, השם אמר לי כי ארץ כנען תהיה לזרעי אחוזת עולם. ואני (יעקב) אתן לך בנחלת הארץ הבכורה ויקחו אפרים ומנשה חלקם בארץ כאשר יקח ראובן ושמעון שהם הגדולים מבני וגו'. **טט - לדרך** זאת **וְנִתְתַּי** - קדמא אזלא במלה אחת, בתפקיד כעין כלל המוציא לפועל את ברכת ה' אל יעקב, ומחלק הארץ לפי הברכה שאחד השבטים יהיה לשני שבטים ויעקב קובע שיוסף הוא הבכור ונוטל שני חלקים על אחיו.

(מח,ד) אֶת-הָאָרֶץ הַנְּזֹאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ - שני למודים. **(למוד א)** דרגא תביר מרכא טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ועל כל אחד חל אותו **(ענין א)** או אותה **(הלכה א)**.

(מח,ד) אֶת-הָאָרֶץ - את מרבה על הארץ תוספת כגון יושבי הארץ לעבדים אם קבלו על עצמם שבע מצוות בני נח או יותר מכך. אולי מרבה גם את עבר-הירדן מזרחה וסוריא ועוד. **(מח,ד) אֶת-הָאָרֶץ** - מקף כבורר, אפשר שזאת החלוקה **(למוד ב) (בר' ויחי מח,ד) הַנְּזֹאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ** - תביר מרכא טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל **(ענין ב)** או **(הלכה ב) (מח,ד) לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ** - מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. שזרעו יקיים אמונת ה' ותורה ומצוות. אבל טעם תביר של **(מח,ד) הַנְּזֹאת** מחלק וממעט ביתור לרבות של **לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ**

[אור החיים] (מח,ה) גם אם נאמר שיוסף הוא בחינת נפש יעקב ו-**(מח,ד) זַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ** מתיחס לבני יוסף, הנתינה היא על תנאי, שילכו בדרך יוסף הוא יעקב וכבר נודע ששבט אפרים היה בראש המורדים בשם מימי ירבעם והגלם מלך אשור ועד עתה נידחים בין הגוים ואין להם אחוזת עולם ונזכה שיגאלו במהרה בגאולה השלמה.

אבל אפשר שזה לא מחלט בתמידות אחוזת עולם, כי הארץ ניתנה לבני ישראל על תנאי שיקיימו תורה ומצוות, אחרת הארץ תקיאם כאשר קאה את הגוי אשר לפניהם. אפשר שבכך מוסבר **(מח,ד) לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ** - מרכא טפחא - יתור לרבות, כי אפשר שתבת אחריו יתירה ומשמעה שאם זרעך ילך אחריו היינו בדרכיך אז הארץ תהיה אחוזת עולם. **(מח,ד) אַחַת עוֹלָם** (הכוונה לאת-הארץ) מרכא מרבה, סלוק מגביל ובסה"כ רבוי הגבלות על **וְנִתְתַּי** שהנתינה במאמר השם ופעולת ישראל היא על תנאי שזרעו ילך אחריו בדרכיו. ועוד הגבלה נלמד ב-**[ילקוט שמעוני תורה פרשת ויחי רמז קנו]** כל מי שיש לו אחוזה איקרי קהל ולוי שאין לו אחוזה לא איקרי קהל, א"כ חסרו להו י"ב אמר אביי **(מח,ה) ... אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ-לִי**:

ב' טוב טעם ודעת מדעת מלמד מונח - להגביל, מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא - שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפקא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרכא טפקא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא - סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט; 1. זקא-קטן - 2. זקא-גדול - 3. רביע - 4. מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף השלישי; קדמא - סדר קדמות; אזלא - גרש - גרשיים - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה - תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

ומפני כבוד האבות כתבם לפני האמהות אף על פי שהאמהות מתו תחלה.

בראשית ויחי ויגיא: וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאָבֶל בְּלֶרְן הָאֵתֶר וַיֹּאמְרוּ אֶבֶל-כָּבֶד זֶה לְמַצְרַיִם

על-פֶּן קָרָא שְׁמָהּ אֶבֶל מִצְרַיִם אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן: תבנית הטעמים הבאה עשויה לרמז למלמד וללמד (בר' ויחי ויגיא) הארץ הכנעני - קדמא ואזלא רמז למלמד ... על-פֶּן קָרָא שְׁמָהּ - (אתנח) גרשיים מהפך פשטא רמז ללמד

(בר' ויחי ויגיא) יושב - תרסא בתפקיד שיעור זמן של שלושה ימים,

(בר' ויחי ויגיא) וַיֵּרָא פזר בתפקיד ללמד למקום אחר בתורה ובתורה שבעל-פה, ואם צריך מלמד גם למקומו

(בר' ויחי ויגיא) יושב - תרסא בתפקיד שיעור זמן של שלושה ימים, [תורה תמימה הערה יא] (בר' ויחי ויגיא) ... ועיין ב-[ירושלמי מ"ק פ"ג

ה"ה] דלתא יומין נפשא מטייסא על גופא, סברא דחזרה לגופא, כיון דחמית ליה דאשתני זיו אפיה שבקא ליה ואזלא, ואחר תלתא יומין הכרס נבקעת על פניו וכו', ... ועל יסוד זה הירושלמי שהבאנו קיי"ל בבבלי יבמות כ"א א' אין מעדיין על המת אלא עד שלשה ימים, משום דאחר ג' ימים אשתני זיו הפנים,

המלמד הוא דאחר ג' ימים אשתני זיו הפנים (של המת) ולכן ללמד לענינו אין מעדיין על המת אלא עד שלשה ימים

(בר' ויחי ויגיא) וַיֵּרָא פזר בתפקיד ללמד למקום אחר בתורה ובתורה שבעל-פה

(המשך) [תורה תמימה הערה יא] וע' ב-[אה"ע סי' י"ז] - גם י"ל ע"פ דברי הירושלמי שהבאנו מקור וסמך למש"כ ב-[י"ד הלכות

מליחה סי' ס"ט סעיף י"ב], הורו הגאונים [כך הלשון בטור] בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ולכן אין לאכלו מבושל אלא צלי וכו', יעו"ש, וכתבו הפוסקים שאין כל מקור ויסוד להוראה זו, ולפי הירושלמי הנ"ל י"ל דהטעם שאחר ג' ימים משתני זיו אפיה, הסברא נוטה שהוא מפני קלקול והצטמקות הדם, ולפי"ז מבואר דאחר ג' ימים מצטמק הדם ואינו ראוי לצאת עוד אפילו ע"י מליחה, ודו"ק:

בראשית ויחי מטל: בַּמַּעֲרָה אֲשֶׁר בְּשָׂרָה הַמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מִמְרָא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן

אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָן לְאַחֲזַת-קָבֶר:

הסבר (א) למי נועדה מערת הקבורה [רמב"ן] (בר' ויחי מטל) ואמר (בר' ויחי מטל) אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָן

לְאַחֲזַת-קָבֶר, להודיע כי אברהם צוה שיהיה המקום ההוא בית הקברות להם לאחוזת עולם. אבל למטה (ג יג) כשאמר (בר' ויחי ויגיא)

וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּמַּעֲרָה שְׂדֵה הַמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה לְאַחֲזַת-קָבֶר, נתכוון הכתוב לרמוז כי ביעקב נשלמה כונת הצדיק, כי לשלשתם קנאה ולא יקברו בה עוד איש. ועל כן לא צוה יוסף שיקברו אותו במערה עם אבותיו:

וראיתי ב-[מכילתא לרבי שמעון בן יוחאי (בשלח יט)] שאמר להם יוסף וכשאתם מעלין אותי קברו אותי בכל מקום שתמצו, מקובל אני שאיני נכנס לקבורת אבותי, שאין נכנס לקבר אבות אלא שלשה אבות ושלש אמהות, שנאמר שמה קברו את אברהם וגו', ואומר

(בר' ויחי נה) בַּקְבָרִי אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי, בי הוא פוסק:

(בר' ויחי ויגיא) אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה לְאַחֲזַת-קָבֶר וב-[בר' ח"ש כג] וַיִּמְרָא לִי אֶת-מַעֲרַת הַמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר-לִי אֲשֶׁר בַּקְצָה שְׂדֵהוּ

בְּלֶסֶף מֵאֵל יִתְנַהֵג לִי בַתּוֹכְכֶם לְאַחֲזַת-קָבֶר: (בר' ויחי ויגיא) אֲשֶׁר קָנָה - מונח תרסא בתפקיד שיעור בית קברות של קבר אבות שלושה אבות ושלש אמהות. קָנָה אַבְרָהָם - קדמא ואזלא, כעין כלל ממדת כלל ופרט, והפרטים אחריו לְאַחֲזַת-קָבֶר - מקף כרב-מצב של

לְאַחֲזַת-קָבֶר, רביע, יש מדרש האומר שראוי היה יוסף להחשב על האבות להקבר במערת המכפלה, אבל הוא ציוה (בר' ויחי נה)

וְהַעֲלֵתָם אֶת-עַצְמוֹתַי מִיָּדָה: ולא ביקש לקברו במערת המכפלה כי היא היתה עבור אדם הראשון וחזה אשתו, שלושה האבות ושלוש האמהות, ארבע זוגות בלבד!

מוצע הסבר (ב) כלל בנושא הלכתי לקנין אחוזת קבר. (בר' ויחי ויגיא) אֲשֶׁר קָנָה - מונח תרסא בתפקיד שיעורים בשטח ובביצוע מערת

קבורה קָנָה אַבְרָהָם - קדמא ואזלא, כעין כלל ממדת כלל ופרט, והנושא שלו הגדרת מה נכלל במכירת השְׂדֵה והפרטים אחריו

לְאַחֲזַת-קָבֶר - מקף כרב-מצב של לְאַחֲזַת-קָבֶר, ובצירוף (בר' ויחי מטל) אֲשֶׁר - תרסא עשוי להיות תפקיד שלישי ועוד. וגם (בר' ויחי

ויגיא) לְאַחֲזַת-קָבֶר - רביע ארבעה פרטים בכלל, הצעת הרב א"מ פרל הי"ו: עשוי להיות גם מרומז ב-[בר' ח"ש כג] וַיִּמְרָא לִי - רביע.

הפרטים כסדר הצעת הרב א"מ פרל הי"ו: (למוד א) קנין מקום הקבר - כאן המערה (למוד ב) [משנה בבא בתרא פ"ו מ"ח] החצר (למוד ג)

[משנה בבא בתרא פ"ו מ"ז] דרך הקבר אין לה שיעור ברוחבה, וזה לזמן הלוויה בלבד. (למוד ד) [משנה ב"ב פ"ו מ"ז] קנין שטח המעמד

לעמידת המנחמים בשיעור זריעת ארבעה קבין (50 אמה * 33 ושליש אמה, הסבר שיעור זריעת סאה = 6 קבין 50 אמה על 50 אמה

מוצע הסבר (ג) כלל בנושא הלכתי לקנין שדה

(בר' ויחי מטל) אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה - קדמא ואזלא, כעין כלל ממדת כלל ופרט והנושא שלו

הגדרת מה נכלל במכירת (בר' ויחי מטל) אֶת-הַשְּׂדֵה (בר' ויחי מטל) אֶת-הַשְּׂדֵה, רביע בתפקיד ארבעה פרטי הגדרות מה ואיך נכלל

במכירת שדה. והם נמנים בארבע משנות של [משנה בבא בתרא פ"ז] כאשר (בר' ויחי מטל) אֶת-הַשְּׂדֵה - מקף כבורר בכל אחת

מהמשנות בין הבדלי לשון המכירה [משנה א] מבררת הבדל בין בית כור עפר אני מוכר שלא כולל סלעים ונקעים ובין כבית כור עפר אני מוכר הכולל סלעים ונקעים [משנה ב]. בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פחת כל שהוא ינכה הותר כל שהוא יחזיר אם אמר הן

חסר הן יתר אפילו פחת רובע לסאה (1 מ-24) או הותר רובע לסאה הגיעו יותר מכאן יעשה חשבון מה הוא מחזיר לו.. [משנה ג] מדה

בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר מדה בחבל הן חסר הן יתר מדה בחבל בטל מדה בחבל הן חסר הן יתר מדה בחבל הן חסר הן יתר דברי

בן ננס בסמיניו ובמצריו פחות משתות (בשטה יתר או חסר) הגיעו עד שתות ינכה: [משנה ד] האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך

משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ ובן

חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה:

טעמי תרסא בתפקיד שיעורי שטח שדה ושיעור יתר וחסר בשטח שהמכר יתקיים כמות שהוא או ינכה או יוסיף. אומדנים, שמאות, אם

העסקה היא שדה שאני מוכר כור שאני מוכר, משמע שטח בערך כור ובטעות עד ששית מהשטח המכר קיים.

אפשר כי תבנית סוגרת דיבור מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתָן - תביר מרכא טפקא מה ממועט ממכר. על-פני מִמְרָא - מרכא סלוק כרבוני הגבלות על

מה נכלל במכר. ובנוסף פלוני מוכר שדה משדותיו ומציין מאפיין לשדה הנמכר וכגון כאן על-פני ממרא שדה שונשקף, שלפני מקום בעל

שם ידוע או שדה השייך לבעל שם ידוע בכך ממועט שדות אחרים מהמכר.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלמד מנחם (ט"ו) כי במצוות האמנותי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - א' התשפ"ג: מצבת המשפחה; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשוט - מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = סדקא - שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפקא - קב' שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא - קבוצה שממעים חלק מפרטיה מעני מסוים; מקף - כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט; 1. זקף-קטן - 2. זקף-גדול - 3. רביע - 4. מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... חצוי פסוק - היקף השלישי; קדמא - סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.14 בראשית - ויחי מז, כה (התשפ"ד)

בראשית ויחי מט, יג: פ זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגרת ונרקתו על צידן: ס

בראשית ויחי מט, יד: יששכר חמר גרם רבין בין המשפחים:

סמיכות ברכת האחים וזבולון ויששכר בפסוקים כאשר זבולון מקדים ליששכר הגדול מזבולון בתורה הוא מקור להלכות צדקה של תמיכה בלומדי תורה והתועלת לתומכים, ולחלק מהלכות מתנות עניים.

ויקרא רבה (וילנא) קדושים פרשה כה סימן ב] ר' הונא ור' ירמיה אמרו בשם ר' חייא בר אבא עתיד הקדוש ב"ה לעשות צל וחופות

לבעלי המצות אצל בני תורה בגן עדן ואית ליה ג' קריין (תוכבים) חדא (קהלת ז, יב) פ' בצל הקקמה בצל הכסף, ב' (ישעיה נב, ו) אשרי אגוש

יעשה זאת והדין (משלי ג, יג) עינים היא למחזיקים בה ותקניה מאשר: (כנלמד במשנה זכאים להלן) שמעון אחי עזריה אמר משמו והלא

שמעון היה גדול מעזריה (בתורה) אלא ע"י שהיה עזריה עוסק בפרקמטיא ונותן פיו של שמעון לפיכך נקרא הלכה על שמו, ודכותה

(דב' וזה"ב לג, יח) ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתה ויששכר באהליה: ולא יששכר גדול היה מזבולן (בתורה) אלא ע"י שהיה זבולן מפרש

מיישוב ועוסק בפרקמטיא ובא ונותן לתוך פיו של יששכר נותן לו שכר בעמלו לפיכך נקרא הפסוק על שמו שנא' (דב' וזה"ב לג, יח)

ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתה ויששכר באהליה: (ולמד שנים מתועלות לתומכי לומדי תורה שמירת הנפש, ניצוח אויבים) א"ר תנחומא כל

מי שיוצא לדרך ואינו מכויין לבו למלחמה סוף שהוא נופל במלחמה אבל שבטו של זבולן בין מתכוין בין שאינו מתכוין יוצאין

למלחמה ונוצחין הה"ד (דה"י א יב, לד) מזבולן יוציא צבא ערכי מלחמה בכלי קלי מלחמה חמשים אלף ולעזר פלא לב ולב: ס אלא בין

מתכווין בין שאינן מתכווין הם יוצאים ומנצחין,

[משנה זכאים פ"א, מ"ב] ... שמעון אחי עזריה אומר שחטן לשם גבוה מהם כשרין לשם נמוך מהם פסולין ...

[רש"י זכאים ב:א] שמעון אחי עזריה - על שם שעזריה עסק בפרקמטיא וסיפק צורכי שמעון אחיו בשעה שהיה עוסק בתורה והתנו

ביניהן שיהא חלק לעזריה בשכר תלמודו של שמעון כדאמר' - ב[סוטה כא] (שה"ש ח, ז) אס' ילן איש את-כליהון ביתה פאהה בון בכוון

לו: לא כשמעון אחי עזריה (שנתן הון - פרנסה לשמעון ללמוד תורה) לפיכך נקרא (למודו של שמעון) על שמו (של עזריה) שלמד על ידו.

[בבלי סוטה כא:א] מאי בון בכוון לו? אמר עולא: לא כשמעון אחי עזריה, ולא כר' יוחנן דבי נשיאה, אלא כהלל ושבנא; דכי אתא רב

דימי אמר: הלל ושבנא אחים הוו, הלל עסק בתורה, שבנא עבד עיסקא, לסוף אמר לו (שבנא להלל): תא נערוב וליפלוג (לא אתמוך בך),

יצתה בת קול ואמרה: (שה"ש ח, ז) אס' ילן איש את-כליהון ביתה פאהה בון בכוון לו: [רש"י סוטה כא:א] שמעון אחי עזריה - תנא הוא

במשנה קמייתא דזכאים (המצוטטת לעיל) ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיחלוק בזכות למודו של שמעון לכך

הוא נקרא על שם עזריה אחיו וכן ר' יוחנן למד ע"י הנשיא שהיה מפרנסו. הלל עסק בתורה - מתוך עוני רב כדמפרש במס' [יומא לה:]

(שלא היה לו דמי כניסה לבית המדרש של שמעון ואבטליון לכן עלה על הגג ביום חורף מושלג).

(עוד שנים מתועלות לתומכי לומדי תורה שותפות לתורה, הקדמה בעבודת ה') [תורה שלמה הערה קצג] ... למה זכה זבולון להקריב שלישי

לפי שחיבב את התורה והרחיב ידי לפזר ממונו ליששכר כדי שלא יצטרך שבת יששכר לפרנסה ולא יתבטל מעיסוק בתורה לפיכך

זכה זבולון להיות שותף לתורה והיה חברו של יששכר ולכך הקריב אחריו ואחר יהודה לקיים מה שנא' (משלי יח, טו) מתן אדם יתקב לו

ולפני גדלים יתנו: (במ' נשא ז, כה) קרפנא קערתי-קסא אטת בא נשיא זבולון והקריב קרבנו על השותפות שהיה לו עם יששכר אחיו לפי

שהיו זבולון ויששכר שותפים יששכר היה עוסק בתורה וזבולון היה עוסק בפרקמטיא והיה זבולון טורח ונותן לפיו של יששכר.

(עוד שנים מתועלות לתומכי לומדי תורה ברכת ילדים, הגנה מאויבים) [אלשיך] (בר' ויחי מט, יג) הנה הדרך ממעטת פריה ורביה, אמר, כי

זבולן לחוף ימים ישכן, והוא לא ינוח כי אם תמיד הולך לחוף אניות שהולך למקומות המיוחדים לאניות הרבה למרחקים, ועם כל

זה שהוא תמיד בדרכים וארחות ימים והדרך ממעטת פריה ורביה, עם כל זה יפרה וירבה עד יהיה נרקתו על צידן מרוב עם. והטעם

על כי (בר' ויחי מט, יד) יששכר חמר גרם רבין בין המשפחים: שזכותו מטיב לזבולון המפרנסו לתורה:

או יאמר, זבולן לחוף ימים ישכן, והיה צריך תמיד להיות שומר ארצו מאויביו שלא יבא דרך הים באניות, ולא יעשו כן, רק יניחו

ארצם והוא לחוף אניות. ואין לומר שרחוקים הם אויבים מתחמומו כי הלא וירכתו הוא קצת תחמומו על צידן מקום מלכות אויבים, כי

לא הורישום ישראל בכיבוש, ואם כן במה יבטח הלא הוא כי יששכר כו' כבקודם:

(בר' ויחי מט, יג) זבולן - זקף-גדול בפנימיות התורה ציור זקף-גדול כשתי נקודות זו מעל זו וקו משמאלן, הוא כעין האותיות י' ו' י'

שהגימטריה שלהן כגימטריה שם הוי"ה (כ"ו = 26). אפשר שמרמז שעל זבולון שכניה והשגחה פרטית גלויה יותר מבאחרים (ויש

להם ללמוד מזה) בזכות שמפרנס את יששכר היושב ולומד תורה. ריכוז לשלוש תועלות (זקף-גדול בתפקיד שלושה לומדים). (למוד

א) שותפות לתורה, הקדמה בעבודת ה'; (למוד ב) פריה ורביה למרות שהדרך ממעטת זאת; (למוד ג) שמירת הנפש בבית ובחוץ, ארצו

מוגנת מאויבים, ניצוח אויבים.

התרגומים הביאו דרשות על כיבוש ושליטה בעמים אחרים.

(בר' ויחי מט, יג) זבולן לחוף ימים - [תרגום אונקלוס] בר' ויחי מט, יג) זבולן על ספר ימיא ישרי (א) והוא יכביש מחוזין בספינן (ב) וטוב

ימא ייכול ותחמיה יהי מטי עד צידון: [תרגום המיוחס ליונתן] בר' ויחי מט, יג) זבולן על ספרי ימא ישרי והוא יקא שליט במחוזין ומכבש

הפרכי ימא בספינתא ותחמיה ימטי עד צידון: [כתר יונתן] בר' ויחי מט, יג) זבולן לחוף ימים על חופי ים ישכן (א) והוא יהיה שליט

במחוזות (ב) וכובש איי הימים בספינותיו ותחמומו יגיע עד צידון:

מתולדות עם ישראל רואים שכיבוש אומות מעבר לארץ ישראל, אמנם הכניס ממון אבל בהמשך הביא לכל מיני תקלות לעם ישראל. לכן

אפשר שהכוונה שמתמיכת זבולון ביששכר יצליח בהפצת דבר ה' באומות תוך שעוסק בפרנסה.

[רבינו בחיי] (בר' ויחי מט, יג) שהיה הוא עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר העוסקין בתורה, ונמצא זכותו של זבולן גדול לפי

שהוא הסבה לתורתו של יששכר, וזהו שכתוב: (קהלת ז, יב) פ' בצל הקקמה בצל הכסף. מלת בצל מלשון אצילות, ובאורו: אצילות

החכמה מתקיימת באצילות הכסף, ומן הטעם הזה הקדים הכתוב זבולן ליששכר.

ויש לך להשכיל כי זבולן ירמוז לקו האמצעי המחבר מעלה ומטה, וזהו: לחוף ימים, כלשון: (בר' א, י) ולמקנה הפנים קרא ימים, והוא

כלשון: (תה' יט, ו) והוא קחתו יצא מקפתו, וזה מבואר.

(קהלת ז, יב - יג) (יב) פ' בצל הקקמה בצל הכסף ויתרון זעית הקקמה תתנה בעליה: (יג) ראה את-מעשה האלקים פ' מי יוכל למתן את אשר

ענתו: אצילות - יראת ואהבת הרוממות מהתבוננות במעשי בראשית ועד עתה (קהלת ז, יג) ראה את-מעשה האלקים - תבנית הטעמים של

(בר' א, א) בראשית קרא אלקים - טפחה מונה אתנה.

[כלי יקר] (בר' ויחי מט, יג) זבולן לחוף ימים ישכן וגו'. לפי שזבולון היה עוסק בפרקמטיא ונותן לתוך פיו של יששכר שהיה עוסק

בתורה, וכן אמר משה (דב' וזה"ב לג, יח) ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתה, כי הממון אין לו שלימות כי עם על ידי הוצאה, וההוצאה טוב בו

מהקירוב, אבל ויששכר באהליה, כי קנין הממון אינו דבק בו כקנין התורה שהוא תמיד באוהלו ואינו תלוי בהוצאה, כי אפילו אם

נשאר הקנין באוהלו יש בו שלימות. וכן פסוק זה בא לגלות ההעדר הכרוך בעוסקים בקנין הממון, כי מלבד מה שכל ימיהם אין להם

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטורל) כי במצואת האמנה י"ט, תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה ופסוקי-התורה: א"ה – התשפ"ג: מצאתי ההשערה: אנתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי: מהפך פשטא – מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי: דרגא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשורה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה הפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה הפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות: פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אזלא – גרש – גרשימ – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרשא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.15 בראשית - ויחי מז, כח (התשפ"ה)

בראשית ויחי מט, לג: ויכל יעקב לצנות את בניו ויאסף רגלו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו:

(בר' ויחי נא), ויכל יעקב – (סלוק) מרכא טפחא כעין מדת סמוכים, כאן מדה כ"ב מל"ג מדות שפסוק (מט, לג) מלמד על פסוק (נא, א) (תורה תמימה) (בר' ויחי מט, לג) ויגוע ויאסף – א"ר יוחנן, יעקב אבינו לא מת, אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, וכי בכדי ספרו ספדיא ויחנטו חנטיא, אמר ליה, מקרא אני דורש (ירמיה ל') ואתה אל תירא עבדי יעקב וגו' כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, מוקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים^(ב) [תענית ה' ב']:

(תורה תמימה מו) פירש"י כמו כשהוא מקבץ את ישראל מארץ שבים הוא מקבץ את החיים כך הוא בחיים, שייביאנו בגולה כדי לגאול את בניו, כמו שמצינו במצרים וירא ישראל ודרשינן ישראל סבא, והא דחנטו חנטיא – נדמה להם שמת, עכ"ל. ובתוס' כתבו, יעקב אבינו לא מת, וכן משמע מדכתיב ויגוע ולא כתיב וימת, וכ"מ ב-[סוטה י"ג א'] דמבואר שם שפחך יעקב את עיניו קודם קבורתו ושחך מעשו אחיו שהיה שם, יע"ש. ואמנם לפרש"י הו"א דהכונה יעקב אבינו לא מת וההיקש מה זרעו בחיים וכו', הוא ע"פ מ"ד בב"ב קט"ז א' דלכן לא נאמר בדוד מיתה מפני שהניח בן כמותו, ויול"ש, וה"נ מפני שהניח בניו צדיקים כמותו לכן לא נאמר בו מיתה, והביעו חז"ל ענין זה בלשון מליצי יעקב אבינו לא מת, ודו"ק. – ולדברי רש"י ותוס' הו"א אגדה זו אחת מאלה הדורשות רמזים דקים ועתיקים, והיא יותר ע"ד הסוד והרמז מאשר ע"ד הפשט, וראה זה דקדקתי ומצאתי שהיתה אגדה זו מצוינה ומפלאה גם לחז"ל, כפי הנראה מהמשך כל ענין אגדה לפני ולפניה, וראינו לנכון להעתיקה ולפרשה. וזה לשון האגדה, רב נחמן ור' יצחק הוו יתבי בסעודה, אמר ליה רב נחמן לר' יצחק, לימא מר מילתא [בדברי תורה], אמר ליה, הכי א"ר יוחנן, אין משיחין בסעודה, שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה, לבתר דאכלי, אמר ליה ר' יצחק, הכי א"ר יוחנן, יעקב אבינו לא מת, אמר ליה רב נחמן, וכי בכדי ספרו ספדיא ויחנטו חנטיא, אמר ליה, מקרא אני דורש וכו' [כמותק לפנינו]. הרי אמר ליה, כל האומר רחב רחב מיד נקרי, אמר ליה, הוא אנא אמין ולא איכפת לי, אמר ליה, בירדעה ומכירה קאמינא, ע"כ. והנה נקל להרגיש איזה הערות בכלל אגדה זו, ראשונה, למה תפס ר' יצחק לאחר הסעודה דוקא אלו שני המאמרים, גם קשה הלשון אין משיחין בהפעל, ויותר נכון היה לומר אין שוחין, ולבר זה קשה, הלא אנו רואים בחוש ששוחין בסעודה באופן שמפסיקין רגע מאכילה, וזה מעשים בכל יום ובכל שעה בסעודה בחבורה. לכן נראה הכונה, בדאמת לפני המדבר בעצמו אין סכנה לשוח, דאפשר לו להזהר מסכנה, כמבואר, ע"פ הפסק רגע מאכילה, אך לפני השומע לפעמים כרוכה סכנה חיונית, יע"ן כי יקרה אשר לפעמים ישמע דבר זו ומחמיה ומחבלי מאד, עד שמרוב התפעלות נפשו למשמע דבר זה, לא יעצור כח לשלוט בנפשו להמתין עד אחר בליעת המאכל שבגורו, אלא עוד המאכל בבית הבלעי' ישחמם וישאל או ישיב על השמועה המבחינה והפליאה, ואז באמת סכנה קרובה שמא יקדים קנה לושט. ואת הדבר הזה רעה ר' יצחק להראות לרב נחמן בחוש, ובחר לו לאחר הסעודה לקיים את הדיון דאין משיחין בסעודה את שני המאמרים הנפלאים האלה, וכן עלה לו לרב נחמן, שבתומו והתפעלות נפשו שאל כרע על המאמר יעקב אבינו לא מת וכי בכדי ספרו ספדיא וכו', וכן על המאמר כל האומר רחב רחב וכו' קפץ ושאל היתכן כן, והא אנא אמין ולא איכפת לי, ובהו הסביר לו ר' יצחק, כי לא אמר לו אלו המאמרים בתוך הסעודה ולא היה שליט רב נחמן ברוחו לחכות עד אחר הבלעיה אלא היה שואל היתכן, ואו היה מסתכן. ומדויק לפי"ז הלשון שאמר לו אין משיחין ולא אין שוחין, כלומר זו אין מביאין אחר לידי שיחה. וממוצא דבר הנך רואה, מדברו לו ר' יצחק מאמר זה דיעקב אבינו לא מת לתכלית שרצה להורות בזה כמש"כ, ש"מ שהמאמר הזה היה נחשב בעיניהם לאחד מהנפלאים מאד: ההכמים שמחו שבזכות למוד התורה ישאר גופם טהור אחר מיתה.

סכום: (בר' ויחי מט, לג) ויגוע – טפחא בתפקיד שנוי, כאן מיתה שמשאירה גוף יעקב טהור והוא בבחינת חי, בזכות לימוד התורה וצדקותו. ולכן אינו מטמא ומטמא את ולכן מותר לנשק לו, אבל רק לבניו ותלמידיו (ראה בהמשך) ורק לפני הקבורה. לעצום עיניו מותר רק אחרי שבודאות אינו חי.

בראשית ויחי נא, ויכל יוסף על-פני אביו ויגה עָלוּ וישק-לו: לפחות שתי סוגיות בכתוב. (א) עיצום עיני המת (ב) נשיקת המת. (מדרש אגדה (בבור)) (בר' ויחי נא), ויכל יוסף על-פני אביו. מלמד שהיה יוסף מניח ידו על עיני אביו לעמצו, כשם שמעמיצים את המת, כדכתיב (בר' ויגש מגד) ויֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל-עֵינָיו:

[מסכת שמחות ברייתות מאבל רבתי פ"ג ה"א] ואין מעצמין את עיניו עד שתצא נפשו, וכל המעמץ עם יציאת נשמה הרי זה שופך דמים. ת"ר המעמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים, משל לנר שהיתה כבה, אדם מניח אצבעו עליה, מיד כבתה. [גשר החיים הרב טיקאצ'ינסקי יחיאל פ"ב דיני גוסס ע' 44 אוצה"ח] [בבלי סנהדרין ע"ח] הכל מודים בהורג גוסס בידי שמים שהוא חייב מיתה וכ"ה ב-[רמב"ם רוצח פ"ב] "גם אין עושין שום דבר הגורם למהר מיתתו". [בבלי שבת קנא] [משנה מסכת שבת פכ"ג מ"ה] אין מעצמין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש והמעמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים: [פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבת פכ"ג מ"ה] ומאמצי. עצימת העינים כדרך שעושין במתים תמיד. [שו"ת מנחת יצחק חלק ה סימן ח] דהנה הא שכ' הרמב"ם, דיששה מעט שמא נתעלף, לא איתא כן בדברי הש"ס להדיא, ומהיכן לקח זאת הרמב"ם, ואפשר לומר, דה-רמב"ם דייק כן מהלשון [במס' שמחות פ"א], דאיתא שם, הגוסס הרי הוא כחי לכל דבר וכו', וקושיון וכו' עד שעה שימות, אין מזיזין וכו' עד שעה שימות, אבל הרמב"ם נראה דס"ל דהלשון עד שעה שימות מדויק, וכן דייק הרמב"ם שם בלשונו, שהעתיקו הלשון [במס' סופרים] עד שימות, אבל הרמב"ם נראה דס"ל דהלשון עד שעה שימות מדויק, וכן דייק הרמב"ם שם בלשונו, ור"ל דלא סגי עד שימות, רק עד שעה שימות, כלומר עוד שעה מועטת אחרי המיתה שמא נתעלף, והרמב"ם שם, טובב בזה, לא רק על המעמץ, אלא על כל מה שכתב באותו הלכה, וה-כ"מ שם, העתיק לשון הרמב"ם עד שימות, דס"ל דעד שעה שימות שכתב [במס' שמחות] וברמב"ם שם, לאו דוקא, וע"כ גם בש"ע, לא העתיק להלכה את דברי הרמב"ם, דיששה מעט, אף שהביא את דברי הרמב"ם, דיששה, בכ"י שם, אבל הש"ך שם הביא דברי הרמב"ם להלכה, וזכה י"ל דס"ל להגאונים, כדברי הרמב"ם בזה, וס"ל דדברי שמואל לא אזלא אליבא דהברייתא הנ"ל, ופסקו המה כדברי [המס' שמחות], אבל יש סתירה לזה, מדברי הרמב"ם גופי', דפסק כתרומתו, וכמ"ש בדבריי שם, ולא כתבתי כ"ו אלא בדרך אפשר, ושפיר כתב כה"ג לחלק בין עילוף לעילוף.

[ר' עובדיה מברטנורא שבת פכ"ג מ"ה] אין מעצמין – את עיניו בשבת אפילו לאחר יציאת נפש, דהוה ליה מזיז אבר: שופך דמים – שדבר מועט מקרב מיתתו:

[רש"י שבת קנא, ב] מהו למימץ ולמפתח – לשון אין מעצמין את המת (שבת קנא, ב), עוצם עיניו כשהוא רוחץ מהן בשבת, מהו שייסגיר ויפתח עיניו כדי שייכנס מהן לעין.

[ר"ף שבת סה, ב] מתני' אין מעצמין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש והמעמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים: [ר"ף שבת סה, ב] גמ' ת"ר לא יעמץ אדם עיניו של מת עם יציאת נפש וכל המעמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים משל לנר שכבתה והולכת אדם מניח ידיו עליה מיד כבתה: תניא ר"ש בן אלעזר אומר הרוצח שיתעמצו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן לו שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודליו והן מתעמצות מאליהן:

[רבינו יחזקאל מלוניל על הר"ף מסכת שבת (לפי דפי הר"ף) משניות דף סה עמוד ב] [שבת קנא, ב] אין מעצמין עיניו של מת בשבת, כלומר, אחר שציאה נשמתו לגמרי משום דקא מזיז בו ריסי עיניו. אבל עם יציאת נשמתו אפילו בחול אסור לפי שממהר נפשו למות נחשב כאילו שופך דמים דגוסס בידי שמים חי הוא לדברי הכל.

[מלאכת שלמה שבת פכ"ג מ"ה] והמעמץ עם יציאת הנפש וכו' לעיל ר"פ המוציא א"ר יוחנן דגרסי' המעמץ בעי"ן כמו עוצם עיניו מראות ברע ולא מאמץ באל"ף, ויש ספרים דגרסי' אין מעצמין וכו' והמעצים וכו' ונראה שהכל אחד וכן בפירוש הרמב"ם ז"ל ומעצמין עצימת העינים וסתימתם ע"כ. סליק פירקא:

